

12. 6. 1948; Břz (B. Březovský), NO 13. 6. 1948; F. Götz, Nár. divadlo 23, 1947/48, s. 229; H. Budínová, Kult. politika 3, 1947/48, č. 40; P. Kypr, MY 48, č. 27 ●; ● ref. Pochodeň: F. Buriánek, NŽ 1951, s. 447; M. Jariš, LidN 15. 4. 1951 ●; ● ref. Mistr Jan: V. Stejskal, LidN 14. 10. 1951; J. Macek, Tvorba 1951, s. 1156 ●; ● k padesátinám: V. Kaplický, LitN 1954, č. 2; J. Wenig, Svět práce 1954, č. 2 ●; ● ref. Podivuhodné příběhy...: J. Petrmichl, LitN 1954, č. 49; M. Ivanov, NŽ 1955, s. 309 ●; V. Kaplický in M. V. K.: Osamělý rváč (1955); M. Ivanov: Nad dílem M. V. K., Květen 1956, s. 196; ● ref. Veronika: jj (J. Janů), NŽ 1957, s. 221; B. Balajka, LitN 1957, č. 9; V. Stejskal, Kultura 1957, č. 2 ●; M. Šotolová in M. V. K.: Povídky lásky a smrti (1957); ● ref. Povídky lásky a smrti: J. Opelík, Kultura 1957, č. 36; J. Hájek, LitN 1957, č. 39; M. Jungmann, RP 10. 10. 1957 ●; ● ref. Komediant: M. Jungmann, LitN 1962, č. 47; B. Balajka, Plamen 1963, č. 3 ●; B. Balajka: M. V. K., LitN 1964, č. 1; F. Všeticka: Pokus o M. V. K., ZM 1966, s. 273; ● ref. Napoleon z černého ostrova: V. Nezkusil, ZM 1967, s. 449; J. Voráček, Impuls 1967, s. 599 ●; M. Petříček in M. V. K.: Osamělý rváč (1968); ● ref. Dobrá kočka, která nemlsá: M. Nyklová, LD 24. 3. 1971; I. Zítková, Mladá fronta 9. 4. 1971; Š. Vlašin, Tvorba 1971, č. 18 ●; ● ref. Matyášův meč: MJV (M. Janů-Veselá), Práce 27. 10. 1971; Š. Vlašin, Tvorba 1972, č. 2 ●; ● ref. Čas hvězd a mandragor: (ves) (M. Janů-Veselá), Práce 25. 10. 1972; iz (I. Zítková), Mladá fronta 31. 5. 1973 ●; ● k sedmdesátinám: H. Hrzalová, Lit. měsíčník 1973, č. 10; Z. Kufnerová, RP 5. 1. 1974; I. Osvald, Tvorba 1974, č. 1; J. Nejedlá: O králi v haleně, Květy 1974, č. 41; Š. Vlašin: Prozaik lásky k životu, Tvorba 1974, č. 33 → Ve škole života (1980) ●; ● ref. Evropa tančila valčík: O. Rafaj, Lit. měsíčník 1974, č. 5 → Zápas o současnost (1978); H. Hrzalová, RP 26. 4. 1974 ●; J. Heřtová: ref. Lásky královské, Lit. měsíčník 1975, č. 10; ● ref. Života Jana Amose: iz. (I. Zítková), Zeměd. noviny 27. 3. 1976; V. Ržounek, RP 26. 4. 1976; Š. Vlašin, Tvorba 1976, č. 16; O. Rafaj, Lit. měsíčník 1976, č. 8 → Zápas o současnost (1978); zh (Z. Heřman), Mladá fronta 13. 5. 1976 ●; O. Rafaj in M. V. K.: Komediant (1978); ● ref. Evropa v zákopech: O. Rafaj, Lit. měsíčník 1978, č. 2 → O literaturu našich dní (1981); Z. Heřman, Mladá fronta 24. 3. 1978 ●; J. Hrabák in M. V. K.: Život Jana Amose (1979) + Zakladatel moderní historické prózy, Lit. měsíčník 1979, č. 1 → Úvahy o literatuře (1983); ● k pětasedmdesátinám: zh (Z. Heřman), Mladá fronta 5. 1. 1979; M. Veselá, Práce 5. 1. 1979; H. Hrzalová, RP 6. 1. 1979; pk (P. Kovařík), Svob. slovo 6. 1. 1979; vln (V. Novotný), Zeměd. noviny 6. 1. 1979 ●; T. Osadčenko: Specifičnost současného českého historického románu na základě rozboru tvorby M. V. K. a V. Neffa, ČLit 1979, s. 49; ● ref. Čechy krásné...: F. Buriánek, Lit. měsíčník 1981, č. 10; B. Dokoupil, Rovnost 10. 7. 1981; J. Výborný, Kostnické jiskry 1981, č. 31; V. Ržounek, RP 25. 1. 1982 ●; ● ref. Národ sobě: tr, Zeměd. noviny 28. 10. 1983;

R. Mihola, Práce 3. 11. 1983; ana, LD 9. 11. 1983; V. Ržounek, RP 11. 11. 1983; J. Hrabák, Tvorba 1984, č. 13, příl. Kmen ●; ● k osmdesátinám: J. Hrabák, Lit. měsíčník 1984, č. 1; D. Moldanová, Čes. jazyk a literatura 34, 1983/84, s. 229; V. Novotný, Zeměd. noviny 5. 1. 1984; E. Kúnová, Práce 6. 1. 1984; H. Hrzalová, RP 6. 1. 1984; vbc (V. Vrabec), Svob. slovo 7. 1. 1984; J. Mourková, Hlas revoluce 1984, č. 1 ●; J. Petrůň, I. Zítková in M. V. K.: Panoptikum zašlých časů (1986); B. Dokoupil in Český historický román 1945–1965 (1987); ● nekrology: pl, Kmen 1988, č. 28; blah (J. Blahota), Květy 1988, č. 31; D. Fousková, Práce 12. 7. 1988; Z. Pavelka, RP 12. 7. 1988; (jap), LD 13. 7. 1988 ●; (jan): Román jako drama, Mladá fronta 6. 1. 1989.

zp

Kratochvilná včelička viz in Matěj Josef Sychra

Kratochvilník viz in Matěj Josef Sychra

Věnceslava Kratochvílová-Lorenzová viz in Josef Kratochvíl

Arno Kraus

* 19. 2. 1895 Kolín

† 5. 5. 1974 Třebotov u Prahy

Prozaik a překladatel, především z maďarštiny. V 30.–60. letech nejvýznamnější propagátor maďarské literatury u nás.

Vl. jm. Arnošt K., otec básníka Arno K. (1921 až 1982). Pocházel z kolínské větve významného kulturního rodu; jeho strýcem byl rakouský spisovatel Karl K. (1874–1936) a prastrýcem germanista Arnošt V. Kraus. Po absolvování základní školy a pražského gymnázia v Křemencově ul. (mat. 1915) prožil několik let v Uhrách ve vojenské službě a na studiích medicíny v Budapešti, 1919 se měl údajně účastnit akcí Maďarské republiky rad. Po návratu do Prahy (1919) hrál ještě jako student ve Švandově divadle na Smíchově, brzy však nastoupil do

úřednického místa. 1927–31 byl řádným posluchačem právnické fakulty UK, podle vlastního svědectví také tři léta navštěvoval Umělecko-průmyslovou školu; působil též v Dramatickém odboru Svazu čs. studentstva. Své výtvarné schopnosti uplatnil zejména v krátkodobé spolupráci s J. Podroužkem a malíčkou Toyen na edici Klub 777 bibliofilů, v tvorbě knižních obálek i jako sběratel ex libris a novoročenek. Ke konci 20. let přechodně vedl dětskou rubriku Práva lidu, ve 40. letech vystupoval jako lektor a kritik zlínského čas. Tep. Spolupracoval s četnými nakladateli, pro něž redigoval díla jiných autorů. Mezi válkami procestoval Evropu, severní Afriku i Blízký Východ. 1949 obdržel Petöfiho plaketu za zásluhy o maďarskou literaturu, 1952 stál v čele přípravného vedení Kruhu maďarských překladatelů. Po kritice překladu T. Aczéla (Nový život 1953) se mu postavení předního překladatele z maďarštiny, za něhož byl dosud pokládán, podařilo znovu nabýt až ke sklonku života. Na literární dráze podporoval své syny, zejména Arna, kterému upravoval jeho rukopisy a postupoval i své nakladatelské smlouvy. U některých původních prací nelze přesně určit autorství, a proto je uvádíme na základě K. vlastního svědectví a v rozporu s titulním listem i s existujícími bibliografickými příručkami jako společná díla se synem.

Bezprostředním podnětem pro K. literární dráhu se stal jeho pobyt v Uhrách, kde navázal celoživotní přátelství se spisovatelem F. Körmendim (v pozůstalosti rozsáhlá korespondence); pod jeho vlivem se K. začal věnovat překladatelské i původní tvorbě. Tlumočil hlavně z maďarštiny, ale též z němčiny, ruštiny, angličtiny a norštiny. V meziválečném období se stal takřka jediným specializovaným překladatelem maďarské prózy, z níž k nám knižně uváděl její čelné soudobé představitele a řadu dalších časopisecky. Připravoval též, ale nevydal, antologii maďarského básnictví od Adyho po současnost. K. překladatelská praxe vycházela ze zásady nepřevádět slova, ale myšlenky, a především vystihnout ducha originálu. Jeho převody se vyznačují čtivostí. Zásahy do textu, vedoucí podle kritiků k některým chybám věcným i koncepčním, prováděl K. na základě osobní korespondence s autory daných děl. V původní tvorbě debutoval K. jako bezmála padesátiletý dvoudílnou freskou *Panna nebo lev*. Žánrově je kniha pokusem o rodinnou ságu (ovlivněna Körmendiho psychologickou zkratkou) a záro-

veň prvním českým dílem, jež usiluje obsáhnout dějinné události a proměny myšlenkových proudů ve střední Evropě od 90. let 19. století až po revoluci v květnu 1945. Román vystavěný na autobiografických prvcích prokazuje vypravěčskou erudici, schopnost podat sevřený příběh i smysl pro příznačný detail, ale současně i sklon k bombastu a politicky podbíživým gestům. V románu *Údolí Josafat* vyličil K. obdobným způsobem v časovém úseku od vzniku republiky až po současnost osud ženské hrdinky židovského původu, která prošla koncentračními tábory druhé světové války. V drobné próze (črty, reportáže, fejetony, úvahy, povídky), publikované časopisecky, projevil K. smysl pro humor a pro kritiku nešvarů doby. Ačkoli se sám považoval hlavně za autora původních prací, těžiště jeho tvorby leží v tlumočení maďarské literatury, pro niž dodnes platí za jednoho z vůdčích a nejpłodnějších překladatelů. V rukopise zůstaly verše a pohádky pro mládež, román ze železničního prostředí a zejména paměti *Můj hlas* a vzpomínky na gymnázium v Křemencově ulici.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: A. J. Kučera (Čtení 1969), R. O. Rakusan (Zeměd. noviny 1946), R. O. Rakušan (Nár. Pečirkův kalendář 1948), R. Rakušan (Elektrikář 1958), Rastislav Otakar Rakusan, Rastislav Rakušan; -a-, A. K., a. k., drak (dr. A. K.), us. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach Kmene; Čtení (od 1969); Elektrikář (1958); ELK (1940); Hostivický bulletin (od 2. pol. 60. let); Kalendář Lid. demokracie (od 1963); Kritický měsíčník; Kult. politika (1949); Květy (od 1958); Kytice (1945); Lid. demokracie (od 1963); Lid. noviny (od 1949); Listy pro umění a kritiku (1937); Lit. noviny (1934–38; 1936/37 Rozhled po maďarské lit. tvorbě, 1938 Neaprílová úvaha o umění překladatelském...); Mladá fronta (1947); Nár. Pečirkův kalendář (1948 novely Bílý a černý hrdina, Únik z bludiště); Naše rodina (1974); Naše zprávy (1939); Nová svoboda (1964); Obrana lidu (1954); Panoráma (od 1936); Plamen (1960); Práce (od 1946); Právo lidu (zejm. Večerník PL, 1929); Průboj (1970); Rudé právo (od 1945); Svět sovětů (1954); Světozor (1927); Svob. slovo (1970); Švanda dudák; Tep (Zlín, 1946); Trn; Tvorba (1973); Večerní Praha (od 1962); Vlasta (od 1965); Zeměd. noviny (od 1946); Žlutý stůl (1938). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Perníkový Drobeček (P pro ml., 1946); Černá spravedlnost (PP 1946, s A. Krausem ml.); Případ sestry Marie (R 1946, s A. Krausem ml.); Panna nebo lev 1, 2 (R: 1. Blázinec, 1947; 2. Trpaslice, 1947); O potrestaném Chlubitkovi (P pro ml., 1947); Údolí Josafat (R 1948). – *Adaptace*: A. Dumas st.: Tři mušketýři až do smrti (1946, s A. Krausem ml.) + Hrabě de Monte Christo (1947); John Barrow:

Vzpoura na Bounty (b. d., 1946); Charles Sealsfield (Karl Postl): Bílá růže Oconeů (1947, s A. Krausem ml.). – *Překlady*: B. Kellermann: Příběh architekta Schwedenklea (1927); Heinz Welten (Martin Philipsohn): Plamen smrti (1927); J. Wassermann: Ztracená léta (1930); K. May: Karavana otroků (1934); F. Körmendi: Via Podmokly. Odjezd 7, 15 (1934) + Pokušení v Budapešti (b. d., 1934) + Blažený věk 1–3 (1936) + Vinici (1938) + Omyl (1940) + Setkání (1940) + Všední den v červnu (1968); J. Földes: Ulice u rybařící kočky (b. d., 1937); S. Márai: Cizí lidé (1936) + Host v Bolzanu (1942); W. Ehmer: O vrcholek světa (1938); K. Gjellrup: G-dur (1939); J. Nyirő: Bence, člověk z hor (b. d., 1941); K. Gudmundsson: Děti země (1941); J. W. Goethe: Utrpení mladého Werthera (b. d., 1942); Á. Tamási: Sikulský králevic (b. d., 1942); L. Zilahy: Zlatý most (b. d., 1943); I. S. Turgeněv: Šlechtické hnízdo (1946); A. Szerb: Pendragonská příšera (b. d., 1946); G. Walschap: Adelaidin hřích (1947); B. Balázs: O hodném panáčkově, staré žábě a velké násobilce (1947, 1958 s tit. Opravdový blankyt, pseud. R. O. Rakusan); Mark Twain: Příhody Frantíka Finna (1948); B. Illés: Karpatská rapsodie (1949) + Děla míří na Budapešť (1950) + Požár pod Moskvou (1951) + Devět setkání (1952); A. Balázs: Než přiletí vláštovky (1950); J. Darvas: Město nad propastí (1950); P. Szabó: Boží mlýny (1950) + Píď země (1951); Gy. Morvay: Černá země (1951); T. Aczél: Ve stínu svobody 1, 2 (1952: 1. Ve stínu svobody; 2. V bouři i na výsluní); Ch. Dickens: Oliver Twist (1952); S. Nagy: Smír (1952); P. Veres: Zkouška (1953); Zs. Móricz: Tak se panstvo baví (1954, pseud. R. O. Rakušan) + Příbuzní, Motýlek (1956, pseud. R. O. Rakušan) + Sándor Rózsa koni uzdu pouští (1961, pseud. R. O. Rakušan, verše J. Pokorný) + Sándor Rózsa zle se chmuří (1961, pseud. R. O. Rakušan); F. Móra: Král Pecivál (1956, pseud. R. O. Rakušan) + Věřím v člověka, Vzkříšení Hannibala (1958, pseud. R. O. Rakusan); Gy. Illyés: Lidé z pusty (1957, pseud. R. O. Rakusan); J. Horváth a kol.: Poslední dějství (1960, pseud. R. O. Rakusan, s L. Hradským); S. Tatay: Pušky a holubi (1965); Gy. Szántó: Globus (1966); I. Trencsényi-Waldapfel: Mytologie (1967, s L. Hradským). ■ SCÉNICKY. *Překlad*: J. Nyirő: Řezbář Ukřižovaného (1943). ■ REDIGOVAL *časopis*: Žlutý stůl (1938, s A. B. Kohoutem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Ukolébavky (1941, s J. Podroužkem). ■

LITERATURA: ● ref. překl. J. Wassermann: Jm, Signál 1929/30, č. 33; Z. S. (Smetáček), Čin 1, 1929/30, s. 722 ●; vz. (V. Zelinka): ref. překl. F. Körmendi: Pokušení v Budapešti, Zvon 36, 1935/36, s. 70; -ř.: ref. překl. S. Márai: Cizí lidé, Tvorba 1936, s. 606; vz. (V. Zelinka): ref. překl. F. Körmendi: Blažený věk, Zvon 38, 1937/38, s. 322; Jaroslav Černý (M. Mittelmann Dědinský): ref. překl. L. Zilahy, LidN 7. 2. 1944; F. D. Bulánek: ref. Perníkový Drobeček, Zeměd. noviny 8. 6. 1946 + ref. Vzpoura na Bounty, Zeměd. noviny 14. 1. 1947; K. Růžička: ref. Černá spravedli-

nost, KM 1947, s. 247; ● ref. Příklad sestry Marie: F. Hampl, Kult. politika 2, 1946/47, č. 34; jp (J. Pilar), Zeměd. noviny 13. 3. 1947 ●; P. Rákos: ref. překl. T. Aczél, NŽ 1953, s. 606 (k tomu J. Sekera: Konec se špatnou prací překladatelů, LitN 1953, č. 14); B. Svozil: ref. překl. G. Illyés: Lidé z pusty, LitN 1957, č. 22.

mhs

Arnošt Vilém Kraus

* 4. 11. 1859 *Třeboradice* u Prahy

† 16. 4. 1943 koncentrační tábor *Terezín*

Literární historik, germanista orientující se na výzkum česko-německých kulturních vztahů, goetholog a faustolog; zabýval se i severskou literaturou. Překladatel, literární a divadelní kritik, publicista, autor fejetonů a loutkových her.

V pracích psaných německy se podepisoval Ernst K. – Pocházel z české rodiny židovského původu. Od 1869 studoval na pražské reálce, 1871 přešel na novoměstské německé gymnázium (mat. 1878). Po jednoroční vojenské službě (1878–79) studoval německou filologii na univerzitách v Praze, Mnichově (1881) a v Berlíně (1882–83), doktorátu dosáhl na pražské německé filoz. fakultě 1883 prací *Über Heinrich von Freiberg*. Od 1884 působil jako lektor němčiny na pražské české univerzitě (1888–93 i na technice); 1886 se habilitoval překladem a kritickou edicí německé básně z 13. století Jan z Michalovic. Po složení státních zkoušek z němčiny a češtiny nejprve pro reálky a pak i vyšší gymnázia učil 1889/90 na gymnáziu v Žitné ul., pak tři roky na reál. gymnáziu v Křemencově ul. a 1893–98 na malostranské reálce. Pedagogický zájem projevil i autorstvím několika učebnic. 1898 byl jmenován mimořádným profesorem filoz. fakulty, 1899 se stal spolureditelem germanistického semináře a 1905 řádným profesorem německého jazyka a literatury (K. žáky byli mj. O. Fischer, A. Grund, H. Siebenschlein); 1911 až 1912 byl též děkanem fakulty, s níž spolupracoval i po odchodu do důchodu (1930). Už jako student se účastnil spolkového života, zejména jako jednatel Spolku českých akademiků-židů (od 1881). Od 1902 byl členem výboru Národopisné společnosti československé, členem redakce Národopisného sborníku československého, 1906 stál rovněž u vzniku Národopisného věstníku československého. 1906 založil a ři-

díl časopis *Čechische Revue*, který měl šířit českou kulturu v německé jazykové oblasti, 1909 působil jako redaktor fejetonní rubriky listu *Union*. Jako přední znalec severských literatur organizoval celý život kulturní vztahy česko-skandinávské. První cestu do severní Evropy, mnohokrát později zopakovanou (četné přednášky), uskutečnil 1892, kdy se účastnil 4. sjezdu skandinávských filologů (i následujících sjezdů 1898, 1902). 1902 vedl poprvé výpravu českých rolníků do Dánska; 1920 žil v Kodani, kde neoficiálně vykonával i funkci čs. konzula. 1924 patřil k zakladatelům Československo-dánské společnosti (do 1928 předseda), od 1930 byl předsedou nově založeného Ústavu skandinávského a nizozemského. Na jaře 1942 byl jako třiaosmdesátiletý odvezen do terezínského ghetta, kde duševně nezlomen pracoval do poslední chvíle; na podzim t. r. tam psal *Řeč o věnci*, v níž nastínil průběh a smysl své dlouholeté vědecké činnosti. Titulem se stať hlásí k proslulé Démostenově řeči, v níž řečník v době, kdy boj o samostatnost Atén byl již ztracen, zdůvodňoval svůj podíl na tomto zápasu i jeho trvalou hodnotu a smysl. K. zemřel v terezínském ghettu na tuberkulózu.

K. dílo určoval jeho českožidovský původ, masarykovský realismus a Schererův vědní pozitivismus. Svůj hlavní badatelský zřetel zaměřil K. na česko-německé kulturní vztahy, a to jak na styk dvou sousedních národů, tak na soužití dvou národností na území českého státu. Zasloužil se svému speciální studiu goethovské, sledující recepce Goethova díla českou literaturou (*Goethe a Čechy*, *Goethe a Čechové*, *Faustiana aus Böhmen*), dílčí stati srovnávací, studie, v nichž se zabýval německým písemnictvím v Čechách (*Německá literatura na půdě Československé republiky do r. 1848*, Čs. vlastivěda, d. 7) a hlavně práce, v nichž sledoval ohlas českého písemnictví v německém prostředí. Z tohoto zájmu vzešlo i K. stěžejní obsáhlé třísvazkové dílo *Husitství v literatuře, zejména německé*, v němž bohatě dokumentoval odezvu tohoto hnutí v německé literatuře od jeho počátků přes literaturu barokní a osvícenskou až po 19. století. Předcházely mu větší knižní práce (*Stará historie česká v německé literatuře*) i menší studie ze starší literatury (*Slované v národní pověsti německé*, *Pověst o Libuši v literatuře německé*). Značnou pozornost věnoval K. kořenům českého národního obrození a jeho vztahu k německé kultuře (*O českých deistech*

a Tereziánská škola) a zejména zrodu tehdejšího českého vědeckého života. V monografii *Pražské časopisy 1770–1774...*, jejíž zamýšlené pokračování již neuskutečnil, prokazoval demokratický ráz tehdejší vzdělanosti, jež byla symbiózou českého a německého živlu, a obhajoval osvicenské tradice proti názorům na barokní původ obrození. Ve všech těchto dílech usiloval, někdy i s polemickou vervou, o revizi podceněného postoje německých badatelů k české kultuře, o vyvrácení teze o její trvalé závislosti na kultuře německé a zdůrazňoval význam soustavné vzájemné výměny kulturních statků. Zvláště v raném období se zabýval i starší českou literaturou (*Alexandreis nebo Alexandreidy?*, *Příspěvek ke kritice a výkladu staročeské Alexandreidy*, *K Smilově Nové radě*, *Christe Ginnádô a Hospodine, pomiluj ny*). Mezi prvními zasáhl do sporů o RKZ a pokračoval i ve 20. letech polemikou, v níž kritizoval vědecké metody obhájce jejich pravosti F. Mareše. Značnou pozornost věnoval kulturám severským. Vedle odborných literárních studií (*Björnson a Ibsen*) vytěžil z této orientace materiálův dokumentovanou práci o dosud málo známém pobytu B. Smetany v Göteborgu (*Smetana v Göteborgu*). Ve své činnosti K. soustavně spojoval vědecký zájem s kulturně politickými zřeteli, s popularizačními snahami (zejména o Dánsku) a s aktivitou překladatelskou, hlavně ze severských literatur. Vysoké kvality publicisty a novináře prokazoval jako dlouholetý divadelní referent listu *Union* a kulturní referent Času i jako autor fejetonů a sloupků (zejm. v *Lid. novinách*). Úvodníky a články (*Politik*, *Prager Presse*, *Prager Rundschau*, *Union*) jsou dokladem K. schopnosti tvořivě převádět vědecké otázky do aktuálních novinářských forem. K. napsal i několik loutkových her. S J. Vrchlickým spolupracoval na restituci hry *Johannes doktor Faust*, další hry většinou zůstaly v rukopise (knižně vyšly *Pán Půta Potštýnský a Král Kašpárek a princezna Pampeliška*). Jako vědec K. zpravidla nesměřoval k syntetickým dílům, svou všestrannost a hluboké znalosti prokazoval především materiálův bohatou detailní prací. Ve všech oblastech své činnosti měl na zřeteli rozvoj české vědy i praktickou potřebu národního života. Usiloval o prosazení českého národa na mezinárodním poli a hájil svým dílem suverenity malých národů vůbec.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Antonín Kučera (překl. Ibsenovy Divoké kachny, uvedený na ND 1940), Carchiesius, Iguanodon, K. Arnosti, Kudrna Vážný; AK, A. K., Arnošt K., Ar...ti, Arti, Kr., K-s., -s., -t-s, V. P. ■ **PRÍSPĚVKY in:** Almanach ČAVU (od 1922); Altprager Almanach (1926); Archiv für slavische Philologie (Berlín, 1897); Athenaeum (1883–93; 1889 Pověst o Libuši v literatuře německé, 1892 Alexandreis nebo Alexandreidy?); Besedy Času (1900–09; 1905 Schiller v Praze); Bratislava (od 1927; 1932 O českých deistech a Tereziánská škola); Čas (1903–11); Čas. Beletristická příloha k politickému deníku (1899); ČČM (1887–1927; 1887 Tandarois a Tandarius); Časopis pro moderní filologii (1911–27, 1953; 1914/15 Das Volksbuch vom Doktor Faust, 1919–21 K pramenům Vrchlického Epponiny, 1953 Řeč o věnci); Čechische Revue (1907–11); Čes. mysl (1900 Sören Kierkegaard); Čes. osvěta (1910); Čes. věda (1915); sb. Čs. vlastivěda 7 (1933); Čes. časopis historický (1895–1936; 1896 Meissnerův Žižka, i sep.); Čes. lid (1894–98; 1897/98 O české písni faustovské); alm. Die Dioskuren (Videň 1894, překl. z K. V. Raise a J. Vrchlického); Dnešek (1930–31); ELK (1940); Euphorion (Bamberg, 1902–1918); Festschrift zum 8. allgemeinen deutschen Neuphilologentage (1898); Gads Danske Magasin (Kodaň, 1907); Germania (Stuttgart, 1885); Germanoslavica (od 1931); Goethův sborník (1932); Hlídka literární (1886–88); Hudební revue (1909); Jevišťe (1920); Květy (1906 Smetana v Göteborgu); Lid. noviny (1903–39); Lipa (1918–19); Listy pro umění a kritiku (1937); Listy filologické (1887–1926; 1894 Příspěvek ke kritice a výkladu staročeské Alexandreidy, 1904 K Smilově Nové radě); Lit. noviny (od 1937); Lit. rozhledy (1928–29); Magazin für die Literatur des In- und Auslandes (Berlín, 1886); Masarykův sborník (1924); Národ (1919); Nár. listy (1885); Nár. osvobození (1927); Nár. práce (1927); Národohospodářský obzor; Národohospodářský věstník (1917); Národopisný sborník československý (1898–1907); Naše doba (1894–1927); Naše řeč (1924, Kdo zavinil novinářskou češtinu v Husových listech); Naše zprávy (1939–40); Nové Čechy (1928–29); Obzor literární a umělecký (1899–1901); Obzor národohospodářský (1909–10); Panoráma (1936); Parlament (1925); Personalhistorisk Tidskrift (Stokholm); Politik (1894–1905); Prager deutsche Studien; Prager Presse (od 1921); Prager Rundschau; Právo lidu (1912); Přehled (1906–07); Rozhledy literární (1886); Samostatnost (1924 Žižka v německé beletrii); Sborník filologický (1915–27; 1922 Goethe a Čechové); Sborník k sedmdesátinám J. Vodáka (1938); Sborník prací věnovaných prof. Máchalovi (1925); Sborník vzpomínek a prací vydaný ku počtě Fr. Drtiny (1921); Slavia (1923); Slovanský sborník (1887, Slované v národní pověsti německé); Střední škola (1923); sb. Studie a vzpomínky (1930); sb. Svensk-Tjeckoslovakiska Sällskapet årsbock (Praha 1929); Svéráz český (1916); Světozor (1890–1932; 1890/91 Goethův Faust v překladě Vrchlického, 1932

Goethe); Tribuna (1922); Učitel'ské noviny (1903); Union (od 1909); Večerník Práva lidu (od 1929); Věda česká (1914–15); Věstník ČAVU (od 1892); Věstník českých profesorů (od 1898); Věstník KČSN (1897–1936; 1897 Christe Ginádó a Hospodine, pomiluj ny, i sep.); Zeitschrift für vergleichende Literaturgeschichte (Berlín, 1898, Faustiana aus Böhmen); Zeitschrift für österreichische Gymnasien (Videň, 1898–1906); Zlatá Praha (1899–1910); Ženský svět (1900–03). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie a práce o literatuře:* Das böhmische Puppenspiel vom Doktor Faust (studie a překlad hry, Vratislav 1891); Goethe a Čechy (1893, dopln. vyd. 1896); Pán Půta Potštýnský anebo Loupežníci u třetí brány (D pro ml., Potštejn 1901, pseud. Kudrna Vážný); Stará historie česká v německé literatuře (studie, 1902); Král Kašpárek a princezna Pampeliška (D pro ml., 1903, pseud. Kudrna Vážný); Johannes doktor Faust (D pro ml., b. d., 1904, s J. Vrchlickým); Pražské časopisy 1770–1774 a české probuzení (studie, 1909); Björnson a Ibsen (studie, b. d., 1913); Husitství v literatuře, zejména německé 1–3 (1. Husitství v literatuře prvních dvou stoletích svých, 1917; 2. Husitství v literatuře barokní a osvětské, 1918; 3. Husitství v literatuře 19. století, 1924); Smetana v Göteborgu (studie, 1925); Die sogenannte tschechische Renaissance und die Heimatdeutschen (studie, 1928); Vědecké metody p. prof. Frant. Mareše, zvláště v otázce Rukopisů (polemika, Kladno 1928). – *Překlady:* J. Bull-Tornöe, E. Hertzberg; Sdružování zemědělství evropského (1902); H. Ibsen: Divoká kachna (1903); S. Hedin: V srdci Asie 1, 2 (1904, s J. S. Guthem-Jarkovským); A. Jensen: Jaroslav Vrchlický (1906); H. Pontoppidan: Starosta Hoeck a jeho žena (1939). – *Ostatní práce:* O rolnících dánských (1900); O povznesení lidového průmyslu na základě zkušenosti norského „Husflidu“ (1900); První výlet českých rolníků do Dánska (1902); První kniha německá (1907); První, Druhá, Třetí, Čtvrtá kniha německá pro školy střední (1908, 1910, 1912, 1913); Dánsko, jeho hmotná a duševní kultura (1908); Anti-Beer (1921); Ještě jednou böhmisch a tschechisch (1921). ■ **REDIGOVAL časopisy:** Čechische Revue (1906–11), Union (1909, rubrika fejetonů), Národopisný sborník československý (1900–05, člen redakčního komitétu), Národopisný věstník československý (1906–15, člen redakční komise). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Jan z Michalovic (1888); J. Aušťeckého Učebná i cvičebná kniha jazyka německého pro školy měšťanské a pokračovací (1890); J. F. Opiz (Opitz): Autobiografie (1909); W. H. Riehl: Der stumme Ratsherr (1912); Ukolébavky naše i cizí (1941, s J. Podroužkem). ■

BIBLIOGRAFIE: L. Heger: Zur Bibliographie der czechischen Germanistik, in Xenia Pragensia septuagenario E. K. et J. Janko sexagenario ab amicis collegis discipulis oblata (1929). ■ **LITERATURA:** ● ref. Jan z Michalovic: an., Hlas národa 19. 2. 1889; Č – (T. G. Masaryk), Athenaeum 7, 1889/90, s. 89 ●; ● ref. Das böhmische Puppenspiel...: V. J. Dušek, ČČM

1891, s. 525; Bý (F. Bílý), *Athenaeum* 9, 1891/92, s. 221; J. Jakubec, *ČL* 1, 1891/92, s. 208 ●● ref. Goethe a Čechy: D., *Světozor* 27, 1892/93, s. 431; an. (A. Truhlář), *ČČM* 1893, s. 482 ●; V. Vondrák: ref. Christe ginádô a Hospodine, pomiluj ny, *ČČM* 1898, s. 77; ● ref. Stará historie česká v německé literatuře: bp., *Čes. revue* 5, 1901/02, s. 740; K. Dvořák, tamtéž, s. 799; M. Marten, *Moderní revue* 1901/02, sv. 13, s. 600; -al., *Zvon* 2, 1901/02, s. 602; Č. Zíbrt, *ČL* 12, 1902/03, s. 63; F. V. Vykoukal, *Osvěta* 1902, s. 836; an., *NL* 6. 6. 1902; an., *Přehled* 1, 1902/03, s. 33; F. V. Krejčí, *Rozhledy* 13, 1902/03, s. 6 ●; -r. (R. J. Kronbauer): A. K. a J. Vrchlický, *Máj* 3, 1904/05, s. 12; K. Híkl in *Novější literatura o českém obrození*, *Novina* 4, 1910/11; ● ref. Husitství v literatuře...: O. Fischer, *Čes. věda* 2, 1915/18, s. 121 a *Naše věda* 1924, s. 158; V. Flajšhans, *Zvon* 17, 1916/17, s. 586; J. Dostál, *Nové Čechy* 1918, s. 49 a 3, 1919/20, s. 41; J. Volf, *ČČM* 1924, s. 273; A. N. (Novák), *LidN* 11. 12. 1924; V. Jirá, *ČMF* 13, 1926/27, s. 284 ●; f. (O. Fischer): Prof. A. K. šedesátníkem, *LidN* 4. 11. 1919; O. Jiráni: ref. K pramenům Vrchlického Epponiny, *ČMF* 7, 1919/21, s. 26; A. N. (Novák): Žižka v německé beletrii, *LidN* 11. 12. 1924; ● ref. Smetana v Göteborgu: K. (F. V. Krejčí), *PL* 21. 12. 1924; O. Heidrich, *Nové Čechy* 8, 1924/25, s. 191; V. Crha, *Lumír* 1925, s. 107 ●● ref. Die sogenannte tschechische Renaissance...: H. Siebenschein, *Čes. revue* 1928, s. 248; A. N. (Novák), *LidN* 26. 2. 1928 ●● k sedmdesátinám: A. Novák, *LidN* 3. 11. 1929; AMP. (A. M. Piša), *PL* 5. 11. 1929; -vh- (M. Hýsek), *Lumír* 56, 1929/30, s. 107; A. Grund, *RA* 5, 1929/30, s. 92 ●; V. Jirá: ref. Goethe a my, *Lumír* 58, 1931/32, s. 276; ill (A. Novák): Ještě Goethe a Čechové, *LidN* 5. 4. 1932; B. (E. Bass): *Univ. prof. Dr. A. K.*, *LidN* 4. 11. 1934; ● ref. Německá literatura na půdě Čs. republiky do r. 1848: K. P. (Polák), *PL* 7. 1. 1934; S. Sahánek, *Naše věda* 1935, s. 76 ●; jr (J. Pober): ref. Ukolébavky naše i cizí, *LitN* 1. 6. 1941; P. Eisner: K tichému výročí jedné knihy (o Husitství v literatuře, zejména německé), *Kult. politika* 3, 1947/48, č. 24; ● k úmrtí: K. Polák, *Slovesná věda* 1, 1947/48, s. 49 a *PL* 16. 4. 1948; J. Brambora, *Svob. noviny* 21. 4. 1948; H. Siebenschein, *Naše věda* 26, 1948/49, s. 64 a *ČMF* 1950, s. 54 ●● ref. Řeč o věnci: kj (K. Janský), *LitN* 1953, č. 41; an., *Věstník Židovských náboženských obcí* 1953, č. 10 ●● k 10. výr. smrti: F. R. Tichý, *LitN* 1953, č. 15; H. Siebenschein, *ČMF* 1953, s. 166; F. Kubka: A. K. – germanista, in *Na vlastní oči* (1959, s. 46); F. Kutnar in *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví* 2 (1977, s. 192).

bs, zp

Martin Kraus z Krausenthalu
viz Martin Carchesius

Milada Krausová-Lesná

* 2. 12. 1889 *Praha*

† 30. 4. 1961 *Praha*

Překladatelka ze severských jazyků a z angličtiny, publicistka.

Dcera germanisty A. V. Krause, manželka (od 1910) indologa V. Lesného. Od 1898 navštěvovala dívčí gymnázium Minerva v Praze, ve 3. ročníku přešla na Akad. gymnázium (mat. 1906). Na filoz. fakultě vystudovala germanistiku a stala se lektorkou dánštiny a norštiny na pražské technice, kde působila do 1956. 1919–20 a 1921–22 pobývala studijně v Dánsku, 1928 se účastnila ibsenovských oslav v Oslo.

K.-L. se věnovala překladům ze severských literatur (dánská, norská, švédská, islandská, výjimečně finská), v menší míře tlumočila autorů anglické, ojediněle i nizozemské (též prostřednictvím švédštiny). Široké rozpětí má její výběr autorů zvláště ze severských literatur. Uváděla k nám klasiky prózy a dramatu 19. století (B. Björnson, K. Hamsun, H. Ibsen, A. Strindberg) i významné prozaiky 20. století, čtenářsky poutavou kultivovanou literaturu dobrodružnou (F. Heller) i běžnou produkci detektivní a zábavnou včetně příspěvků pro Červenou knihovnu, dále pohádky, cestopisy, ale též díla filozofů (S. Kierkegaard) a literárních vědců (G. Brandes), ojediněle též poezii (E. A. Karlfeldt). Některé překlady provázela informativními statěmi o uváděných autorech, časopisecky publikovala vedle drobnějších překladů i články a recenze o nově vyšlých knihách ze severských literatur.

ŠIFRY: K. M., -L-, L.-K. M. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: *Besedy Času* (1909–10); *Cesta* (1918); *Čas* (1912–13); *Čes. svět* (1928–29); *ELK* (1937); *Kmen* (1917–18); *Květy* (1915–16); *Lit. rozhledy* (1924–25); *Nár. listy* (1912); *Nár. osvobození* (1925); *Nár. práce* (1941); *Novina* (1908–11); *Pramen* (Plzeň, 1921–24); *Signál* (1928–29); *Topičův sborník* (1916–17); *Venkov* (1939); *Ženský obzor* (1934–35); *Ženský svět* (1907). ■ **KNIŽNĚ**. *Překlady*: B. Björnson: *Železnice a hřbitov*, *Otec*, *Plavák*, *Orlí hnízdo*, *Cesta na sever* (1907) + *Povídky* 1–3 (1907, 1910, 1912) + *Rybářské děvče*, *Magnhild* (1907) + *Setník Mansana* (1908) + *Na božích cestách* (1909) + *Když réva znovu kvete* (1910) + *Veselý hoch* (1910) + *Novomanželé* (1937); E. Rostrup, A. Larsen: *Bunkovy předhistorie* (1910); J. P. Jacobsen: *Paní Marie Grubbová* (1911); S. Kier-

kegaard: Okamžik (1911); C. Ewald: Můj hošík (1911) + Tajemství přírody (1947); Ch. Winther: Zpovědnice (1911, in Tisíc nejkrásnějších novel, sv. 19); B. Lie: Cesta do Ledového moře a jiné povídky (1912); H. Bang: U cesty (1912) + Ludvíkov (1918) + Michael (1919) + Týna (1919) + Beznadějné pokolení (1927); P. Ch. Asbjørnsen, J. Moe: Norské pohádky (1913); J. Bing: Dějiny literatury norské (1913); C. Collett: Dcery vrchního (1913); H. Scharling: Mistr Jan Hus (1913); L. Bruun: Šťastná doba (1919) + Bezradostná vdova (1919) + Zaslibený ostrov (1919) + Oanda (1919) + Pan (1920) + Pod stromem života (1920) + Neznámý bůh (1920) + Milost podmíněně udělená (1921); K. Gjellerup: Poutník Kámanita (1920) + Poutníci světem 1, 2 (1928); J. Webster: Tatíček Pavouk (1920) + Drahý přítel (1921) + Jerry (1921); H. Pontoppidan: Červená karkulka a jiné pohádky (b. d., 1921); J. Anker: Zavraždil... (1922); E. Rasmussen: Co ženy chtějí (1922) + Co ženy sklídí (1925); J. V. Jensen: Ztracená země (1922) + Norne-Gaest (1930) + Loď (1930) + Tažení Cimbrů (1931); P. Drachman: Mužové práce (1923); R. Thákur: Ztroskotání (1924) + Gora (1926); K. Hamsun: Nová země. 1893 (1925) + Děti doby (1926) + Osada Segelfoss (1927) + Tuláci 1, 2, (1928) + Poslední kapitola (1929) + Viktorie (1929) + Mystérie (1931) + August (1931) + Hlad (1932) + V pohádkové zemi (1932) + Tulácké dny (1934) + Královna ze Sáby a jiné povídky (1946); F. Heller: Pan Collin je ruinován (1925) + Listiny pana Jeana Louise Kessela (1926) + Prázdniny Karla Bertila (1926) + Král vzduchu (1927) + Pan Collin contra Napoleon (1927) + Velkovévodovy finance 1, 2, (b. d., 1928) + Zmizelá zásilka zlata (1929) + Milióny Marka Pola (1929) + Odysseus neboli Sedm jídelních lístků (1929) + Modrooká lež (1930) + Hlavní výhra (1932) + Jachta Medusa (1932) + Pan Collin vede válku (1933) + Sibiřský rychlík (1933) + Velký film o Attilovi (1935); J. Lykke: Zlatá pomsta (1925); S. Fleuron: Kofata (1925) + Jak byl kolouch vychován (1927); A. Larsen: Kámen mudrců (1925); S. Hedin: Mount Everest a jiné asijské problémy (1925); R. Amundsen a jini: Letadlem k severní točně (1926, s S. V. Klímou); G. Brandes: Pověsti o Ježíšovi (1927); J. Bojer: Poslední viking (1927); S. A. Duse: Hadí tajemství (1927) + Záhada noci (1927); H. Ibsen: Slavnost na Solhaugu (1928, s V. Šumanem) + Komedie lásky (1928) + Válečníci na Helgelandu (1929) + Nepřítel lidu (1929) + Rosmersholm (1929) + Když my mrtví procitneme (1960, in Hry 5); A. Lykke: Tři robinzonky (b. d., 1928); H. Johnsson: Čtvrtý neznámý (1928) + Dvanáct pečeti (1929); A. Strindberg: Manželství (1929); P. Huld: Kolem světa za 44 dní (1929); I. Vollquartz: „Pepík“ a její sestry (1929); P. Freuchen: Velký lovec (1930); F. W. Crofts: Inspektor French a starvelská tragédie (1930) + Pit-Pot syndikát (1935) + Tajemství mořských vln (1935) + Vražda v kanále La Manche (1936); A. Munthe: Kniha o životě a smrti (1932)

+ Kniha o lidech a zvířatech (1933); P. Hilsö: Mlčící mstitel (1932) + Hrdina Montmartru (1935); T. Hjorth-Johansen: Jindra na stopě (1935); R. Fangen: Souboj (1935) + Anděl světla (1948); M. de la Roche: Mladá Jalna (1935) + Žně na Jalně (1936); T. Gulbranssen: Věčně zpívají lesy (1936) + Vane vítr z hor (1946) + Není jiné cesty (1946); M. Hamsun: Šťastné dětství 1–3 (1936, 1937, 1938); P. Jerndorff Jessen: Severní hvězda (1936) + Mexický odvážlivec (1938); G. Scott: Stezka (1936); S. Lagerlöf: Podzim (1937); G. Gustaf-Janson: Starý pán přichází (1937) + Velká náruč (1939); A. Klinkowström: Podivuhodné proměny (1937); S. Salminen: Katrina (1937); I. Krokann: Vichr z hor (1937); H. Bergman: Šéf paní Ingeborg (1938); O. Duun: Bůh se usmívá (1938); G. Gunnarsson: Vikivaki (1938); J. Hiltón: Rytíř beze zbraně (1938); P. Gauguin: Můj otec Gauguin (1938); E. A. Karlfeldt: Písň pustín a lásky (1939); H. K. Laxness: Salka Valka (1941); A. Weimar: Vražda v laboratoři (1945); A. Markusson: Loďstvo vyplouvá (1946); O. E. Rölvaag: Peder vítěz (1946) + Požehnaný den (1947); J. Cadonius: Začátek mé detektivní dráhy (1946); M. Waltari: Kdo zavraždil paní Krollovou (1946) + Záhada Rygsecků (1946); B. van Eyssesteijn: Romance v F-dur (1946); K. Gudmundsson: Lampa v bouři (1947); E. Lindin: Co kdybych si vzala pastora (1947); F. Thorén: Byť získal celý svět (1947); K. Kristiansen: Psanec (1947); F. L. Green: Šťvanec (1948); A. Lyttkens: Chrám štěstí (1948); A. Väring: Sem kdož vstoupíte (1948); H. Kirk: Ďáblovy peníze (1954). ■ SCÉNICKÝ. *Překlady*: L. Holberg: Jeppe z Kopečku neboli Proměněný sedlák (1927); J. Bojer: Walewská a Napoleon (1932); J. Locher: Vzpouza starých (1932); H. Krog: Na výsluní (1937). ■

LITERATURA: J. Thon: ref. překl. B. Björnson: Povídky 1, Přehled 5, 1906/07, s. 867; ● ref. překl. J. P. Jacobsen: Paní Marie Grubbová: an. (J. Vodák), Čas 3. 3. 1912; K. Hikl, Novina 5, 1911/12, s. 476 a 504; G. Pallas, Přehled 10, 1911/12, s. 400 (k tomu polemika: M. K.-L.: O českém překladu Paní Marie Grubbové, Čas 30. 3. 1912; G. Pallas: K českému překladu Paní Marie Grubbové, Přehled 10, 1911/12, s. 486; A. P. Procházka, MR 1911/12, sv. 25, s. 160) ●; V. Z. (Zelinka): ref. J. V. Jensen: Ztracená země, Zlatá Praha 1922, s. 279.

jc, zp

Josef Krbal

Působnost 1932–1949

Regionální nakladatelství zaměřené na literaturu s krkonošskou a podkrkonošskou tematikou a na původní lidovou četbu.

Zakladatel a majitel J. K. (* 23. 7. 1891 Dobrošov u Náchoda, † 17. 5. 1957 Vrchlabí) pocházel z rodiny dřevorubce a tkalce ze samoty V potokách. Po absolvování povinné školní docházky pracoval jako dělník v textilce, po první svět. válce se stal zaměstnancem ČSD. Účastnil se kulturního života v Národní jednotě severočeské, byl dobrovolným knihovníkem a ochotnickým režisérem. Ač v oboru nevyučen, získal 1927 ještě jako zaměstnanec ČSD knihkupeckou koncesi a v prosinci t. r. otevřel v nádražním kiosku ve Vrchlabí menšinové české knihkupectví a papírnictví. 1932 zahájil nakladatelskou činnost, provázenou značnými finančními obtížemi. Po obsazení Sudet Německem 1938 přenesl nakladatelství do Lázní Bělohrad. V září 1945 se vrátil do Vrchlabí, kde v nově přidělených místnostech čp. 161 zřídil nakladatelství, knihkupectví, papírnictví a knihařství. Současně plánoval zřízení obrazové galerie ve Vrchlabí a výstavbu zotavovny pro české spisovatele a výtvarníky v České Čermné. K označení firmy užíval různých názvů: před 1938 *České menšinové knihkupectví a nakladatelství J. K.*, *Hraničářské knihkupectví a nakladatelství J. K.*, za války *Nakladatelství J. K.*, po 1945 *Krkonošské knihkupectví a nakladatelství J. K.*, *Krbalovo nakladatelství* apod. Od 1946 usiloval o přeměnu své firmy v nakladatelské družstvo za účasti podkrkonošských měst, kulturních institucí a spolků i jednotlivců se sídlem ve Vrchlabí. Jeho programem mělo být vydávání regionální literatury, vlastivědných časopisů pro dospělé i mládež a zřízení Krkonošské galerie. Ustavení družstva, ohlašovaného jako Krbalovo družstevní nakladatelství, později jako Krkonošské družstevní nakladatelství, nebylo Svazem družstev povoleno. V listopadu 1949 byla na podnik uvalena národní správa a nakladatelství bylo likvidováno. K. pracoval nejprve ve své bývalé dílně jako knihařský dělník, později až do své smrti jako vedoucí vrchlabského knihkupectví. Jeho písemná pozůstalost je uložena v LA PNP v Praze a v Krkonošském muzeu ve Vrchlabí.

Nejvýznamnějším edičním počinem J. K. jsou *Sebrané spisy Josefa Šíra*, jejichž 1. svazkem zahájil K. 'nakladatelskou činnost (1932–45, 10 sv.). Prvé dva svazky uspořádal učitel V. Černý z České Čermné, později spisy redigoval V. Kasal, spolupracovali též J. Panýr a E. Flégl. Kmenovým lidovým autorem nakladatelství byl J. Jahoda, jehož knihy začaly vycházet od 1934 zprvu mimo knižnice, později

též v souborech *Veselé desatero* (1938–44, 4 sv.) a *Sebrané spisy J. Jahody* (2. řada, 1940–42, 2 sv.); byl rovněž autorem 2 z 5 svazků Sbírký dobré četby *Kleč* (1935–40), v níž vyšly dále prózy F. J. Čechetky, J. Házra Píseckého a B. Pernici. Sběrka dětské četby *Vřes*, redigovaná učitelem a sběratelem podkrkonošských koled J. Horákem, zanikla 1937 již 1. svazkem (L. Šebestová: Krakonoš, pán lesů a hor). V Lázních Bělohrad bylo regionální zaměření K. nakladatelství posíleno rovněž básnickými sbírkami J. Haise Týneckého, V. Hánka, J. Laubeho, J. Machače, J. Mouchy, Z. Róna a prózami M. Markvartové. Od ledna 1946 do ledna 1947 spolupracoval s nakladatelstvím redakčně V. K. Krofta, který se zde pokusil uplatnit románovou trilogii *Blahoslavení*, vydal však jen 2 díly (*Oklamáný bůh*, *Blouznění v ráji*). Z jím koncipovaného rozsáhlého programu knižnic byla realizována pouze *Knihovna aktualit*, a to ještě jediným svazkem (V. K. Krofta: *Pátý akt*, 1946). Vrcholem poválečné činnosti nakladatelství bylo vydání národopisné knihy F. Jílka-Oberpfälcera *Jak žili naši otcové* (1946), připravené již za války. Ediční profil nakladatelství dokresluje vydání několika hudebnin (zejm. podkrkonošské koledy) a regionálních tisků. Poslední vydanou knihou byl soubor 6 povídek z pohraničí *Vlast se usmívá* (1948, přispěli V. Dvořáčková, J. Hadrbolec, J. Hofmanová, A. Pikart, V. Pojarová, A. Vacínová). Kmenovým výtvarníkem nakladatelství byl K. Dlabola, na výzdobě knih se dále podíleli zejména F. Vrobel a V. Mužíková-Šetková, příležitostně i C. Bouda, J. Lada, K. Štika aj. Většinu knih J. K. tiskly krajové tiskárny, zejména Müller a spol. v Turnově, V. a A. Janata v Novém Bydžově, V. Rydlo a syn v Náchodě. – V září 1937 založil K. vlastivědný časopis *Horské prameny* s podtitulem Kulturní měsíčník pro literaturu, umění výtvarné, sociální a osvětový život Krkonoš. Po ukončení 1. ročníku číslem 11/12 na podzim 1938 bylo vydávání po dobu války přerušeno. 2. ročník začal vycházet v září 1945 s podtitulem Časopis pro kulturní, sociální a hospodářský život Krkonoš, od č. 3/4 (prosinec 1945 – leden 1946) převzala vydávání Místní osvětová rada Vrchlabí, roč. 3 (1947–48) vydávaly Okresní rady osvětové Jilemnice–Trutnov–Vrchlabí, v roč. 4 (1948–49) se připojila Nová Paka. Podtitul roč. 3 a 4 byl změněn na *Vlastivědný sborník Krkonoš*. Od 2. roč. vycházelo 10 čísel

ročně, administrace a redakce zůstaly i po převzetí časopisu osvětovými radami v nakladatelství J. K. Časopis zanikl číslem 9/10 v červnu 1949. Po celou dobu vydávání jej redigoval E. Flégl, jádro přispěvatelů tvořili regionální kulturní pracovníci J. Ambrož, J. Horák, J. Laube, J. Machač, M. Markvartová, Z. Rón aj., příležitostně přispívali i F. Jílek-Oberpfalcer, F. Krčma, H. Malířová, K. Štika, J. Weiss a další.

KNIŽNICE: Kleč (1935–40, 5 sv.); Vřes (1937, 1 sv.); Veselé desatero (1938–44, 4 sv.); Knihovna aktualit (1946, 1 sv.). ■ SOUBORNÁ VYDÁNÍ. *Čeští autoři*: J. Jahoda; J. Šír. ■ Z OSTATNÍ PRODUKCE: J. Jahoda: Husitské pohádky (1934) + Havlíčkův máj (1945) + Sojkovský Robinson (1945) + Tři mušketýři (1945) + Skřivánčí píseň (1946) + Šest let (1946) + Vlastenecká idyla (1947); G. Preissová: Dvojice brátek (1936); J. Horák: Krkonošské koledy (1939) + Vánoční povídaní o koledách v Podkrkonoší (1945); J. Hais Týnecký: Mláčovické písničky (1940); Z. Rón: K pramenům (1940); V. Hánek: Běh světa (1941); J. Házer Pisecký: Po světých stezkách (1941); J. Laube: Rodnému kraji (1941); J. Machač: Jilemnické melodie (1941); J. Moucha: Kolečky (1941); M. Markvartová: Jeřabiny (1942); F. J. Rubeš: Humoresky (1944); F. Jílek-Oberpfalcer: Jak žili naši otcové (1946); V. K. Krofta: Oklamáný bůh (2. vyd. 1946) + Blouznění v ráji (1946); sb. Vlast se usmívá (1948). ■ PERIODIKA: Horské prameny (1937–38, 1945 do č. 2). ■

LITERATURA: D. Oulehlová: J. K., písemná pozůstatost (LA PNP 1990). ■ J. Krbal: Menšinové knihkupectví, Čs. knihkupec 1927, s. 470; J. L. (Laube): Poslání hraničářského nakladatele, Krásy Československa. Vrchlabsko 2, 1937; J. Machač: Podkrkonošský nakladatel J. K., Pojizerské listy (Turnov) 4. 12. 1942; J. Kozák: Knihy lidem pod horami, Večerní České slovo (Ml. Boleslav) 1. 8. 1944; J. Krbal: V nové době nová práce, Knihkupec a nakladatel 1945, s. 86; E. Flégl: Ze zapadlých vlastenců odešel jeden z posledních, Srp a kladivo (Vrchlabí) 1957, č. 17/18; S. Hrnčíř: V podkrkonošské knihovně, Mladá vesnice 1958, s. 135.

az

František Krčma

* 23. 6. 1885 *Merklín* u Přeštice

† 30. 4. 1950 *Praha*

Literární historik zabývající se životem a dílem K. H. Máchy; pokusil se o první kritické vydání jeho spisů.

Syn řídicího učitele. Od 1897 studoval na gymnáziu v Domažlicích, po maturitě (1905) češtinu a francouzštinu na pražské filoz. fakultě (žák J. Vlčka, doktorát 1911 prací *Vliv francouzské poezie na J. Vrchlického a rozbor jeho překladů z francouzské poezie, hlavně z V. Huga*). Od 1910 učil češtinu a francouzštinu (výjimečně i němčinu) na reálce v Praze-Holešovicích, kde – mimo dvouleté působení na reálce na Kladně – setrval až do odchodu do důchodu za protektorátu.

Po původním zájmu o frazeologii a o literární komparatistiku se K. odborná orientace soustředila k osobnosti K. H. Máchy (od 1919, kdy poprvé vydal *Máj*); z podrobného materiálového průzkumu jeho života, vztahu k současníkům a dobových okolností geneze díla vzniklo téměř dvě stě dílčích studií, článků, poznámek a materiálových příspěvků, které K. tiskl po časopisech (řadu z nich vydal jako separáty). O máchovské studium se zasloužil i soupisy vydání *Máje*, *Cikánů* a literatury o Máchovi, zejména však průkopnickým pokusem o první kritické vydání jeho spisů (v edici Hyperion a ve sbírci Pantheon). Odborně spolupracoval na edičních počinech K. a E. Janských (Hyperion, Stožár), s nimiž byl spřátelen. Byl též editorem památek staročeské a obrozené literatury.

PŘÍSPĚVKY in: *Beseda* (Železný Brod, 1940–48); *Cesta* (1922–24); *Časopis pro moderní filologii* (1932–35); *Českoluzický věstník* (1929); *Čes. časopis filologický* (1943–44); *Drobné umění* (1922); *Hollar* (1944); sb. *Horské prameny* (1946, 1948); *Jihočeské listy* (Čes. Budějovice, 1936); *Jitřenka* (Polička, 1940); *Kmen* (1926); *Kritika* (1924); *Kult. zpravodaj DP* (1925–27); *Letem světem* (1922, 1932–36); *Lid. noviny* (1922, 1924, 1932, 1934, 1939); *Listy filologické* (1923–42); *Lit. listy* (1923); *Lit. noviny* (1930–31); *Lit. rozhledy* (1931); *Lumír* (1924); *Magazín DP* (1936); *Marginálie* (1943); *Nár. listy* (1922–23, 1928–39); *Nár. politika* (1922, 1929); *Naše kniha* (1930–32); sb. *Naše maminky* (1933); *Panoráma* (1935–36); *Pojizerské listy* (Turnov, 1941–43); *Rozhledy po literatuře a umění* (1932); *Rozkvět* (1940); *Rozpravy Aventina* (1929–30); *Sborník pro exlibris a užitkovou grafiku* (1931, *Soupis Máchových Cikánů*, i sep.); *Slovanský sborník* (1923); *Stráž severu* (Liberec, 1946); *Střední škola* (1939–41); *Topičův sborník* (1926); *Tribuna* (1922); *Týden horských okresů severočeských* (Železný Brod, 1941); *Týden rozhlasu* (1944); *Umění* (1932); *Venkov* (1941, 1944); *Vitrínka* (1925); *Voborníkovy Čtvrtky* (1934, sv. 2); *Výr. zpráva reálky v Praze VII* (1912 J. Vrchlický a V. Hugo, 1927–33 máchovské příspěvky); *Země*

(1921, překl. franc. poezie); Zvon (1926). ■ KNIŽNĚ. *Studie o literatuře*: O českých vydáních Máchova Máje (1925); Bibliografie spisů Máchových (1931); K. H. Mácha. Soupis prací o jeho životě, díle a kultu (1932); J. V. Michl-Drašar, první životopisec K. H. Máchy (1940); Průvodce máchovskou výstavou v Nové Pace (1942). ■ REDIGOVAL *edice*: Poklad (1923–26, nár. pohádky); *spisy*: Spisy Máchovy (nakl. K. a E. Janští, edice Hyperion 1922–27, 10 sv.), Dílo K. H. Máchy (nakl. F. Borový, 1928–29, 3 sv.). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: K. H. Mácha: Máj (1919); Mastičkář (1920); K. J. Erben: České pohádky a báje (1922, opr. vyd. 1926) + Jihoslovenské báje a pověsti (1923) + Ruské a polské pohádky (1924); J. Neruda: Prosté motivy (1923) + Balady a romance (1925); Dva dopisy Máchova bratra Michala (1925); F. L. Čelakovský: Ohlas písní českých (1926); F. Palacký: Vlastní životopis (1926); J. Linda: Jaroslav Šternberk v boji proti Tatarům (1926, opr. vyd. 1930); Rukopis královédvorský a zelenohorský (1927); B. Němcová: Cesta z pouti (1927); K. J. Erben: Pohádky (1928); Vzpomínky na K. H. Máchu (1928); Karel starší ze Žerotína: Obrana (1928); Hynek z Poděbrad: Verše o milovníku a Májový sen (1929); Satiry o konšelech a řemeslnících nevěrných (1929); Komédie masopustní (1930); J. K. Tyl: Rozervanec (1932); K. H. Mácha: Pouť krkonošská (1936); K. J. Erben, J. Š. Baar, J. F. Hruška: Chodské pohádky (1940); F. Křelina: Rostl tam jalovec a vřes (výbor, 1942); Perly našich pohádek (1942); K. S. Šnajdr: Jan za chrta dán a jiné básně (1942); J. Vrchlický: Rozmarné balady (1942); Zpěvy lásky (výbor, 1943); K. J. Erben: Kytice z pověstí národních (1945, opr. vyd. 1947); J. Kollár: Slávy dcera (1946); W. Shakespeare: Julius Caesar (1947, překl. J. V. Sládka). ■

BIBLIOGRAFIE: in F. Krčma: K. H. Mácha. Soupis prací o jeho životě, díle a kultu (1932) + Mé práce máchovské z let 1932–48, Beseda (Železný Brod) 1948. ■ LITERATURA: A. Novák: Nové příspěvky k poznání K. H. Máchy, LidN 17. 12. 1922; A. Vyskočil: K pokusu o nové vydání Máchových spisů, Čes. revue 1923, s. 410; A. Novák: Nové vědecké vydání Máchova Máje, LidN 18. 12. 1927; A. Grund: Dílo K. H. Máchy, RA 4, 1928/29, s. 163, 228; B. Václavek: V Máchově roce, Index 1936, s. 54; Jan Ort (P. Eisner): Dík jedné edici, LidN 11. 5. 1936; K. Polák: Nová literatura máchovská. Naše věda 1938, s. 194 a 1942, s. 139; J. Brambora: Za F. K., Slovesná věda 3, 1950, s. 341.

//

Jarmil Krecar

* 9. 2. 1884 Vrané (Vraný) u Slaného

† 9. 9. 1959 Praha

Básník, prozaik, dramatik, literární, divadelní a výtvarný kritik z okruhu pozdní Moderní revue, překladatel z francouzštiny, angličtiny a němčiny, bibliofil a sběratel.

Vl. jm. Jaromír K.; některé své práce podepisoval Jarmil Krecar z Růžokvětu, s reminiscencí na barokního českého autora Zachariáše Augusta Bernarda Kletzara (psáno též Klecar, Klecer) z Růžokvětu (1646–1693). – Jeho otec Antonín K., středoškolský profesor latiny, řečtiny, češtiny, němčiny a filoz. propedeutiky na slánském gymnáziu (byl též jeho historikem), přeložil jako první Rousseauova Emila do češtiny (sešitové vyd. 1889–90). J. K. vystudoval reálné gymnázium ve Slaném (1894–1902), kde ve vyšších třídách redigoval studentský časopis Vír. Po studiu češtiny a francouzštiny na filoz. fakultě UK v Praze (1902–06), po absolvování jednoho semestru na pařížské Sorbonně (1906–07) a po státních zkouškách získal aprobaci středoškolského profesora. Po působení na Prvním českém gymnáziu v Brně byl 1910–11 suplujícím učitelem na reálném gymnáziu v Litomyšli a současně na tamním soukromém ústavu pro vzdělání učitelek, 1911–12 suploval na české reálce na Novém Městě v Praze a 1913–18 na 2. české reálce na Vinohradech. 1919 byl jmenován profesorem na reálce v Kutné Hoře, odmítl však nastoupit a 1920 byl dán na nucený odpočinek. Stal se smluvním úředníkem na min. zahraničí (do dubna 1921). Po neplacené dovolené (1921–22) v Kutné Hoře nastoupil, ale již koncem 1922 se vrátil do Prahy, kde byl jmenován provizorním a po roce definitivním knihovníkem Nár. muzea; 1942 odešel na odpočinek, který trávil v Praze. Koncem 1939 byl přes měsíc vězněn gestapem na Pankráci. Vedle svého působení učitelského a knihovnického vyvíjel K. po celou dobu i činnost redakční; od 1917 byl literárním poradcem nakladatelství L. Bradáče, později i S. Klíra (Bradáčovi vedle spolupráce na čas. Knihomil a Knihomol řídil edici Vybrané knihy, Klírovi edici Zodiak). Jako člen Spolku českých bibliofilů pracoval v porotách soutěží nejkrásnějších knih (1929–32). 1929–44 spolupracoval s krajně pravicovým deníkem Polední list a jeho večerníkem Expres, kam psal zprvu články

a zprávy z oboru výtvarného umění a kde byl později redaktorem kulturní rubriky. V období zostřování politické situace v 30. letech a hlavně za okupace byl stále více pocíťován jako exponent krajní pravice (za války např. inspiroval útoky proti řediteli knihovny Národního muzea J. Volfovi). Tím vším si po druhé světové válce uzavřel možnost dalšího výraznějšího veřejného působení.

Jako básník, dramatik, kritik i překladatel vycházel K. z dekadentní ideologie Moderní revue, jak se vytvářela v novém století, kdy od předválečného lartpoulartismu dospívala k tradicionalismu a bojovnému ultranacionalismu. K. básnické počátky charakterizuje suverénní postoj výlučného ironika a lyrika marnosti, prázdnoty a smutku. Jeho mučivým životním pocitem občas pronikne erotické opojení chvílí ve scénérii opuštěných stránek, břehů či lesních zákoutí. Tato erotika asociující krev a smrt ve stylu dekadence (s vědomou reminiscencí na Tristana Corbièra) nepřekračuje ani prožitkem, ani výrazem – často jako báseň v próze – běžnou produkci z okruhu Moderní revue. Dvě aktovky napsané 1907, ale publikované mnohem později, se snaží zachytit psychologii prožitku lásky, v *Ilseino srdci* zasazenou do středověkého Elsinoru, v aktovce *U zelené žáby* do prostředí nevěstince. Ve 20. letech dospívá K. k vnitřnímu vyrovnání, k vyzvání pokoje, štěstí a z nicoty klíčící krásy života. Toto nové téma ztvárňuje až klasicistně zpěvnou formou, často v podobě sonetu. Proměňuje se sice jeho vztah k životu i poetika, ale výchozí postoje výlučného osamocení, pýchy a síly setrvávají nadále, což působí v kontextu české poezie 20. let silně antikvovaně a odvozeně. Obdobný ráz mají K. pokusy prozaické i normy jeho výtvarné, divadelní a literární kritiky; dekadentní postoj se odráží i ve výběru autorů a stylu četných překladů, jež provázal (v podobě předmluv či doslovů) esejistickou interpretací překládaných autorů. Eseje psal také k překladům jiných (G. de Nerval, Ch. L. Philippe, J. Renard aj.). Těsně s literární tvorbou K. souvisí i jeho bibliofilství, které ho přátelsky pojilo s některými nakladateli (L. Bradáč, Z. Jeřábek, S. Klír, Artur Novák) a výtvarnými umělci (Z. Braunerová, V. H. Brunner, F. Kobliha, V. Mašek, polský W. Hofman aj.); s K. zájmem o krásnou knihu je spjata i jeho činnost editora starších i novějších autorů.

PSEUDONYMY, ŠÍFRY: Annie R. Konglová, Jarmil Krecar z Růžokvětu, Jarmil z Růžokvětu, Zdeněk Woldan; I. Kr., J. K., Kr, Krec. ■ PŘÍSPĚVKY in: Aukční katalogy Z. Jeřábka; Čes. bibliofil (1929); Čes. svět (1909–10); Divadlo (red. B. Kavka, 1903–06 an. a pseud. příspěvky); sb. Druhá soutěž Spolku čes. bibliofilů na 30 nejkrásnějších knih za rok 1929 (1930); sb. In memoriam A. Procházky (1925); Jahrbuch der Einbandkunst (Lipsko, 1927); Jitřenka (1905); Knihomil (1917–19); Knihomol (1921–26); Kritika (1925); Kulturní zpravodaj DP (1925–27); Lit. rozhledy (1931); Lumír (1918–28); Marginálie (1943); Moderní revue (1910–25); Moderní život (1903); Nár. politika; Naučný slovník aktualit 1 (1938); Panoráma (1928); Polední list (též s tit. Pondělní list, Neděl. list a večerník s tit. Expres, 1929–44); Prager Presse (1926); Rozpravy Aventina (1925–26); Sever a východ (1926); Srdce (1902–03); sb. Tryzna za básníka K. Hlaváčka (1930); sb. Třetí... a Čtvrtá ročenka L. Bradáče (1919, 1923); Věstník Spolku čes. bibliofilů (1930–31); Vir; Vitrinka (1925–32). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře a umění*: Předčasné vinobraní (BB 1903); V mé duši věčný smutek dlí a věčné teskno... (BB a básně v próze, 1905); Ilseino srdce (D 1917); Hana Kvapilová (E 1917); Sňaté masky (div. kritiky, 1917); Legenda o sestře Valeriáně (P 1920); Dvojice (BB 1921); Glosy do cizích knih (stati, 1924); U zelené žáby (D 1925); Počet z víry a pochyb, kritické stati z doby převratu (1926); Panna a jednorožec (BB 1927); Řemeslo a umění v knize (1927); Pan V. H. B. (Brunner), umělec a kamarád (1928); Večer s Hollarem (P 1930); Hledání věřejšího dne (causerie o umělcích, 1936); Nejnovější zprávy z minulého století (kulturněhistorické causerie, 1937); Z křižovatky nad Vltavou (stati o umělcích, 1938); Quodlibet z let letoucích (kulturněhistorické causerie, 1939); Český porculán a keramika (1939); Pohádky z oblačných brodů (BB pro ml., 1944, s R. Horalovou). – *Překlady*: Ch. Baudelaire: Rakety, Mé srdce obnažené (1907); F. Blei: Pudrovadlo (1909) + Kronikáři lásky, in P. de Brantôme: Galantní dámy (1911); O. Wilde: Florencká tragédie (1909) + Salome (1918); J. Lorrain (P. Duval): Pan de Bougrelon (1912); C. Reyles: Metafyzika zlata (1912); F. Poppenberg: Dámská knížka (1913, pod jm. své ženy K. Krecarové); Šahrazadiny povídky (1913); W. Colette: Sedm rozhovorů zvířat (1913); C. Godard d'Aucour: Thermidore (1914); Th. Gautier: Slečna de Maupin (1914, se S. Malcem); A. V. Beardsley: Kresby a verše (1916); P. Verlaire: Galantní slavnosti (1916); Ch. Nodier: Biblioman (1918); A. Pope: Uloupená kadeř (1918); R. de Gourmont: Promenády (1920) + Bibliofilova duše (1927); H. Rebell: Nichina (1921); A. Suarès: Láska a příroda (1921); R. Thákur: Poštovní úřad (1921); Oscar Wilde před soudem (1921); H. de Balzac: Sarrašine (1922); F. Rops: Dopisy a zápisky (1924); sb. Básně libertinů (1929). ■ SCÉNICKY. *Překlady*: J. Heltari: Modistka (1915); R. Thákur: Čítka (1924). ■ REDIGOVAL knižnice:

Moderní bibliotéka (1913–14), Vybrané knihy (1917–23), Zodiak (1927–48); *sborník*: In memoriam A. Procházky (1925, s J. Karáskem ze Lvovic, V. Dykem, F. Koblihou). ■ VYDAL: K. J. Erben: Kytice z pověstí národních (1916 a 1922) + České pohádky (1919) + Rukopis K. J. Erbena (1928, faksimile sešitku básní); Jungmannův překlad Chateaubriandovy Ataly (1918); Listy J. Zeyera R. Jesenské (1918); J. A. Komenský: Labyrint světa a ráj srdce (1919); M. Dačický z Heslova: Prostopravda (1920); K. Sabina: Lyrika (1920); A. Procházka: Torza veršů – Torza prózy (1925); A. Breiský: Dvě novely (1927) + Střeptý zrcadel (1928); V. H. Brunner: Kamarádi a známí (1929) + Vlastní životopis v karikatuře (1930) + Knižní obálky V. H. Brunnera (1936); M. Jiránek: O českém malířství moderním (1934); K. Hlaváček: Pozdě k ránu (1948) + Mstivá kantiléna (1948). ■

LITERATURA: sb. Večer s panem Kr. čili 50 = 2 × 25 (1934, jubilejní stati z denního tisku a časopisů). ■ ● ref. Předčasné vinobraní: V. Dyk, MR 1902/03, sv. 14, s. 266; R. Hašek, Moderní život 1903, s. 88; J. R. (Rowalski), Lumír 31, 1902/03, s. 304 ●; -áský: ref. V mé duši..., Zvon 6, 1905/06; ● ref. Sňaté masky: L. Patočka, MR 1917, sv. 31, s. 197; -tr (G. Winter), PL 4. 11. 1917 ●; ● ref. Ilseino srdce: M. Klicman, MR 1918, sv. 33, s. 91; L. Patočka, MR 1918, sv. 33, s. 197 ●; ● ref. Dvojice: J. Karásek, MR 1921/22, sv. 37, s. 92 → Tvůrcové a epigoni (1927, s tit. J. K.); J. Knap, Pramen 1922, s. 137; an., MSIR 15, 1920/22, s. 103; A. N. (Novák), LidN 8. 1. 1922; J. O. Novotný, Cesta 4, 1921/22, s. 697 ●; ● ref. Glosy do cizích knih: J. Karásek, MR 1924/25, sv. 40, s. 47 → Tvůrcové a epigoni (1927, s tit. J. K.); A. N. (Novák), LidN 18. 10. 1924; Sk. (F. Skácelík), Lumír 1924, s. 496 ●; M. Rutte: Portrét kritika (polemika), Cesta 7, 1924/25, s. 315; Sk. (F. Skácelík): ref. U zelené záby, Lumír 53, 1926/27, s. 106; ● ref. Počet z víry a pochyb..., Š. J. (Jež), Lumír 53, 1926/27, s. 273; J. M. Augusta, Lumír 53, 1926/27, s. 499 ●; J. Karásek: ref. Panna a jednorozec, RA 3, 1927/28, s. 111; ● ref. Řemeslo a umění v knize: N. (M. Novotný), Kulturní zpravodaj DP 1927, s. 228; M. Novotný, Lit. svět 1, 1927/28, č. 11; an. (Š. Jež), Lumír 55, 1928/29, s. 41 ●; ● ref. Pan V. H. B. -och- (F. S. Procházka), Zvon 30, 1929/30; vbk. (V. Běhounek), Dělnická osvěta 1930, s. 228 ●; K. Janský: ref. Večer s Hollarem, LitN 1930, č. 4; J. Opolský: ref. Nejnovější zprávy..., Lumír 1937, s. 338; Š. Jež: ref. Z křižovatky nad Vltavou, Lumír 1939, s. 103; L. Bradáč: J. K., Marginálie 17, 1943/44, s. 63; J. Karásek: Nepravděpodobné výročí, Nár. politika 9. 2. 1944; K. Resler: J. K., Zprávy Spolku čes. bibliofilů 1954, č. 2.

em

Václav Kredba (1)

* 7. 3. 1834 *Semčice* u Mladé Boleslavi

† 22. 9. 1913 *Praha*

Autor próz pro mládež; pedagogický spisovatel a redaktor pedagogických časopisů.

Absolvoval nižší reálku v Ml. Boleslavi, 1851–53 studoval na učitelském ústavu v Lito-měřicích. 1853–54 byl podučitelem v Brodčích u Ml. Boleslavi, 1854–63 na něm. klášterní škole v Bělé p. Bezdězem, od 1863 působil v Praze na hlavní škole u Sv. Haštala, pak u Sv. Ducha; zde byl 1867 jmenován učitelem, 1873 řídícím učitelem; tuto funkci později zastával na škole Sv. Františka. 1900 odešel do důchodu. Byl aktivním menšinovým pracovníkem, organizátorem učitelského života a členem řady učitelských spolků: podnítil založení Ústřední matice školské (1880) a Ústředního spolku učitelského, patřil k spoluzakladatelům Budče pražské a Pedagogické jednoty. Svými převážně odbornými, rovněž i politickými statemi a články se zasloužil o rozvoj české pedagogiky a školství. Jeho syn Václav K. byl překladatelem polské literatury.

Pedagogické zřetěle uplatnil K. i ve své beletristické tvorbě určené mládeži. Didaxe převládá nad uměleckými cíli jak v historické povídce *Zrádcové vlasti*, příběhu vysloužilce zrazujícího svou mateřštinu i širší rakouskou vlast, tak v souboru bajek, pohádek a próz *Květy z českých luhů* zdůrazňujícím důležitost školního vzdělání a usilujícím probouzet lásku k vlasti příběhy z prusko-rakouské války 1866.

PŘÍSPĚVKY *in*: Budečská zahrada (1878); Dalibor (od 1860); Kalendář učitelský (1879–80); Kalendář Ústř. matice školské (1886); alm. Kytice (1880–1905); Nár. škola; Paedagogium; Posel z Budče (od 1870); Škola a život. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Zrádcové vlasti* (P pro ml., 1879); *Květy z českých luhů* (PP pro ml., 1881); *Fejetony ze života učitelského* (1881). – *Ostatní práce*: *Život a působení Jana Karla Škody* (1879); *Osvěta a práce* (1886); *Vzory práce* (1889). ■ *REDIGOVAL časopisy*: *Národní škola* (1867–69; 1867–68 se Š. Bačkorou), *Posel z Budče* (1870–77, 1883–89), *Paedagogium* (1882–83, s J. Lepařem), *Pedagogické rozhledy po literatuře československé* (1883, s A. Frumarem). ■

LITERATURA: M.: ref. *Život a působení Jana Karla Škody*, NL 7. 8. 1879; an.: ref. *Zrádcové vlasti*, *Ruch* 1880, s. 261; F. V. Vrána: ref. *Květy z českých luhů*, *Lit. listy* 1881, s. 85; -aue- (H. Pittauer): ref. *Osvěta a práce*, *Lit. listy* 1886, s. 196; R. (V. Červinka):

nekrolog, Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 34; P. Křivský in V. K. Literární pozůstalost (Lit. archiv PNP 1971).

jm

Václav Kredba (2)

* 18. 7. 1870 *Praha*

† 16. 6. 1939 *Praha*

Překladatel polské realistické prózy, zejména díla H. Sienkiewiczze.

Syn učitele, pedagogického spisovatele a redaktora pedagogických časopisů Václava K. – V Praze absolvoval malostranské gymnázium (mat. 1888) a práva (1892). Od 1895 byl zaměstnán na c. k. místodržitelství, od 1896 u pražského magistrátu. Polskou literaturou se začal zabývat za vysokoškolských studií, 1894 uveřejnil svůj první překlad. Rozhodující impuls jeho polonofilství poskytlo seznámení s E. Jelínkem a A. Černým 1896. Časem se stal jedním z nejvýkonnějších přestitů česko-polské vzájemnosti a čelným funkcionářem Společenského klubu česko-polského (později Československo-polská společnost). Pohřben byl na Olšanských hřbitovech.

K. patřil v první třetině 20. století k neaktivnějším překladatelům polské beletrie. Orientoval se – v souvislosti s dominantní snahou postavit česko-polské vztahy na reálné základy vzájemného poznání – hlavně na realistický román zobrazující dramatické úseky polských dějin, a to zejména novodobých (G. Daniłowski, B. Prus, S. Żeromski aj.); osou K. překladatelského díla se staly překlady H. Sienkiewiczze, v jeho profesionálně širokém záběru se však ocitla i dobově úspěšná komerční produkce (např. H. Mniszkówna). Překladatelskou činnost doplňoval K. referáty a informativními články o polském literárním dění.

ŠIFRA: V. K. ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu (1894–1913); Hlas národa (1904–06); Květy (1899–1909); Lit. listy (1891–96); Máj (1906); Nár. listy; Nár. obzor (1912–14); Osvěta (1910); Slovanský přehled (od 1912); Vesna (1897); Zábavné listy (od 1894); Zlatá Praha (1907–10); Ženský svět (1910). ■ KNIŽNĚ. Překlady: W. Zagórski: Sen a skutečnost a jiné novely (1896) + Hraběnka Irma (1910, šifra V. K.) + Andělova milénka (1913, in 1000 nejkrásnějších novel, sv. 42); T. Jeske Choiniski: Rozmary (1897); H. Sienkiewicz: Bartek vítěz (1901, in Drobné spisy,

sv. 10) + Drobné povídky (1901, s jinými) + Pojdme za ním! (1901, in Drobné spisy, sv. 5) + Varhaník z Ponikly, Buď blahoslavena (1901, in Drobné spisy, sv. 11) + V zajetí tatarském (1901, in Drobné spisy, sv. 8) + Z deníku poznaňského učitele (1906, in Važte si české školy) + Ohněm a mečem (1919) + Potopa 1–3 (1921, 1923, 1925) + Křižáci (1927) + Na poli slávy (1928) + Pan Wołodyjowski (1928) + Selim Mirza a jiné povídky (1928) + Bartek vítěz a jiné povídky (1929, s F. Vondráčkem) + Bez dogmatu (1929) + Po stepích a jiné črty (1929) + Quo vadis? (1929) + Ve věrech (1929) + Potulky Afrikou a jiné cestopisné črty (1930) + Potulky Amerikou (1930) + Rodina Połanieckých 1, 2 (1930) + Výbor z díla (1936) + Za chlebem a jiné povídky (1937); A. Krechowicki: Mračno (1906); E. Orzeszkowa: Chvíle (1907) + Babička (1911, in 1000 nejkrásnějších novel, sv. 21); Z. Urbanowska: Válka v míru (1908); G. Daniłowski: Vlaštovka (1909) + Ze zašlých dnů (1913) + V lásce a boji (1914, in 1000 nejkrásnějších novel, sv. 75) + Maria Magdaléna (1917); I. S. Turgeněv: Mumu (1912, in 1000 nejkrásnějších novel, sv. 40); I. N. Potapenko: Prokletá sláva (1913, in 1000 nejkrásnějších novel, sv. 50); B. Prus: Děti revoluce (1913); S. Żeromski: Věrná řeka (1914) + Kouzlo života (1917); H. Mniszkówna: Mladý statkář (1926) + Pastorkyně (1926) + Za hlasem srdce 1, 2 (1926, 1927) + Poustevník (1927) + Češino drama (1928) + Královna Gisela (1928) + Pozdě (1928) + Rok života (1928); A. Lange: Nový Tarzan (1929); S. Barszczewski: Společnost kuřáků opia (1929) + Dobrodružství kapitána St. Claira (1935); A. Czekalski: Když královna miluje (1930); M. Gawalewicz: Na záchranu půdy (1930); W. Gąsiorowski: Napoleon (1931, obs. Paní Walewská, Rok 1809, Švališaři Napoleonovy gardy); M. Szyjkowski: Polská účast v českém národním obrození 1, 2 (1931, 1935); W. Perzyński: Dvoji lidé (1932). ■ SCÉNICKY. Překlad: J. Tepa: Slečna doktorka (1933). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: F. Kvapil: Polská moderní poezie 3 (překlady, 1933; ed. s A. Černým). ■

LITERATURA: J. Hch. (Heidenreich): ref. překl. Nový Tarzan, LidN 7. 12. 1929; kí (K. Krejčí): V. K., Slovan. přehled 1930; A. Frinta: V. K., Slovan. přehled 1939, s. 152; J. Bečka: Křižáci H. Sienkiewiczze na české půdě, Slavica 1954.

jo

Josef V. Krejča

* 30. 12. 1869 *Černovice* u Tábora

† 16. 9. 1899 *Černovice*

Povídkář těžící látky z prostředí pražské měšťácké společnosti, tvůrce veršovaných literárních portrétů, autor her a dramatických adaptací, překladatel a novinář.

V matrice zapsán Josef Krejča. – Pocházel z rodiny zámečnicka. Vystudoval gymnázium v Pelhřimově a v zimním semestru 1889/90 byl posluchačem právnické fakulty v Praze. Poté byl zaměstnán nejprve jako učitel, pak poštovní úředník a od 1893 se živil jako novinář a spisovatel. Působil v redakci Hlasu národa, od května do srpna 1895 v redakci Čes. novin a dále jako externí spolupracovník Nár. listů, přičemž občas přispíval do dalších časopisů. Snažil se uplatnit i jako dramatik, jednak na scéně Nár. divadla (hra *Fany* byla však odmítnuta), jednak ve Švandově divadle na Smíchově (1891 inscenace hry *Syn*, text nedochován). Neustálý existenci zápas podryl K. zdraví. Pohřben byl v rodišti.

Jako povídkář žurnalistického typu dovedl K. vyhovět běžným nárokům na přitažlivost a zábavnost zvoleného žánru. Za náměty si bral směšné, mnohdy i choulostivé výjevy ze soukromého života pražských měšťáků, nejčastěji manželské konflikty a různé milostné patálie místních donchuanů a záletných krasavic (*Pikantní Praha*) nebo i banální rodinné šarvátky (veršovaná povídka *Všední idyla*), jež zachycoval se smyslem pro situační komiku a charakterizační detail. Svým založením (patrně však i z nutnosti využít nabízejících se publikačních příležitostí) směřoval k zábavným žánrům i v dramatice, což prokázal adaptacemi cizích veseloher i dramatickou úpravou humoresky J. Štolby (vše pro Knappovu edici *Žertovných divadelních her*). Ojedinelým pokusem o vážné, sentimentálně tragické pojetí soudobých mravních problémů zůstalo drama *Fany* (komentovaná ukázka 3. dějství otištěna čas.), jehož hrdinka prožívá osud zavržené ženy, neschopné se přizpůsobit konvencím měšťáckého manželství. K pražskému literárnímu světu se K. obrátil souborem veršovaných portrétů předních i méně známých spisovatelů, poněkud svých generačních vrstevníků (*Portréty literátů*); v těchto umělecky nevyvážených skicách, formálně se přidržujících schématu znělky, střídal autor důvěrný až žoviální tón znalce literárních poměrů a přítele portrétovaných s tónem konvenčně oslavným a patetickým. K. překladatelská činnost zahrnuje vedle dramatických adaptací několik časopisecky zveřejněných ukázek z francouzské poezie (Lamartine) a z maďarské a ruské prózy (M. Jókai, L. N. Tolstoj).

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Jak. Koliha, Václav Libenský, Vl. Libenský, Vlaslav Libenský; V. L. ■ PŘÍ-

SPĚVKY in: Album. Povídky všech národů (příloha čas. Čes. jih, Tábor 1888–90; 1888 Všední idyla, 1889/90 Panská); Čes. Thalia (1892, ukázka z D Fany); Čes. noviny (1895); Hlas národa; Jitřenka (Polička, 1886–88); Nár. listy; Švanda dudák (1892–93); Zábavné listy (1891–95); Zlatá Praha (1888). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Pikantní Praha (PP b. d., 1893); Portréty literátů (BB b. d., 1893). – *Dramatizace*: J. Štolba: Doktorovo tajemství (1889, pseud. Vlaslav Libenský). – *Překlady a adaptace her* (vše pseud. Vlaslav Libenský): J. A. Fredro: Doktor Žampion (1889); E. Labiche: Nemám času! (1889); N.: Když se ženské smějou (1890); S. T.: Když ženské pláčou (1890). ■ SCÉNICKY. *Hra*: Syn (1891). ■

LITERATURA: K. B.: ref. Syn, Čes. Thalia 1891, s. 236; ● ref. Portréty literátů: S (A. Procházka), Lit. listy 1893, s. 379; Baltazar, Niva 1893, s. 128 ●; an.: nekrolog, Světozor 1899, s. 552.

et

Alexandr Jaroslav Krejčí
viz Alexandr Jaroslav Dubec

Augustin Krejčí

* 28. 8. 1857 Klatovy
† 15. 10. 1918 Praha

Klasický filolog, překladatel z řečtiny a latiny.

Dětská a studentská léta prožil v Písku; po maturitě na zdejším gymnáziu (1876) absolvoval na pražské univerzitě klasickou filologii (1880). Poté působil jako gymnaziální profesor řečtiny a latiny v Písku, v Novém Bydžově (1894–1900) a posléze v Praze; zde byl také významně činný v Jednotě klasických filologů. Pohřeb žehem se konal v Žitavě.

Při překládání z řečtiny bylo K. cílem uvést do češtiny kompletní dílo Aristofanovo (z 11 dochovaných komedií vydal 9, překlady zbývajících dvou nedokončil). Přitom se řídil zásadami J. Krále: překládal přízvukně s dodržením časoměrných metrických schémat. Položil základy české recepce Aristofana, jeho překlady však ještě nepřihlížely k požadavkům scénické mluvy (proto se ani nehrály, až na Ženy o Thesmofořiích v úpravě J. Frejky). Z latiny přeložil K. řadu didaktických děl J. A. Komenského.

PŘÍSPĚVKY in: Listy filologické (1903); Sokol (1887); Výbor z literatury řecké a římské (1903, ed. T. Hrubý; část překl. Aristofanových Ptáků); Výr. zpráva gymnázia Nový Bydžov (1890/91, 1891/92; v obou překl. Aristofanés: Plútos); Výr. zpráva gymnázia Praha, Žitná ul. (1903/04; překl. Aristofanés: Jezdci). ■ KNIŽNĚ. Překlady: Aristofanés: Plútos (1897) + Žáby (1898) + Jezdci (1910) + Lysistraté (1911) + Acharňané (1913) + Ženy o Thesmofořiích (1914) + Ženský sněm (1915) + Vosy (1917); J. A. Komenský: Didaktika veliká (1905) + Informatorium školy mateřské, Rozprava k Vratislavským, Didaktika analytická (1908); – posmrtně: Aristofanés: Mír (1922); J. A. Komenský: Škola vševědná, Škola trojtřídní, Ovlivň Fortius, Zákony školy dobře spořádané (1926). ■

LITERATURA: ● ref. překl. Plútos: J. Král, LF 1891 a 1894; F. Groh, LF 1897; an. Naše doba 1898, s. 84 ●; F. Groh: ref. překl. Žáby, LF 1899; ● ref. překl. Jezdci: R. E. Karras, LF 1905; F. Groh, LF 1912 ●; F. Groh: ref. překl. Lysistraté, LF 1912; A. Novák: Nové překlady z Aristofana (Ženy o Thesmofořiích, Ženský sněm), Lumír 44, 1916; F. Novotný: ref. překl. Vosy, LF 1917; ● nekrology: A. S. (Salač), LF 1918; an., Otavan 3, 1918/19, s. 76; F. Groh, Almanach ČAVU 29/30, 1920 ●; K. Svoboda in Antika a česká vzdělanost od obrození do 1. války světové (1957); in sb. Antika a česká kultura (1978).

jo

František Václav Krejčí

* 4. 10. 1867 *Česká Třebová*

† 30. 9. 1941 *Praha*

Přední představitel kritiky generace devadesátých let, posuzující literaturu a umění především jako sociální a etický jev a tíhnoucí k objektivnímu a historickému výkladu sledovaného díla; jeden z tvůrců české literárněhistorické esejistiky. V pozdějších letech autor próz a dramát, v nichž se pokoušel demonstrovat ideovou a sociální problematiku své doby.

Podpisoval se F. V. Krejčí. – Syn učitele, předčasně zemřelého na tuberkulózu (1874); žil pak s matkou a sestrou za podpory měšťanské rodiny strýce, kupce a starosty v Čes. Třebové. V rodišti vychodil obecnou a měšťan. školu (1880), ve škol. roce 1880/81 navštěvoval 1. tř. Slovanského gymnázia v Olomouci a 1881/82 opakoval 3. tř. měšťanky v Čes. Třebové; od 1882 studoval na učitelském ústavu v Hradci Král. (vliv profesorů školy básníků V. Lešetickeho a E. Miřiovského). Po maturitě (1886) byl 1886/87 podučitelem ve Lhotce u Čes. Třebové,

pak učil v Čes. Třebové a podílel se na tamějším osvětovém ruchu (Sokol, Občanská beseda, spolek divadelních ochotníků); názorově se klonil k pokrokovému hnutí. Soustavným sebevzděláváním se naučil francouzsky, studoval francouzskou literaturu a kritiku (H. Taine, E. Hennequin, Ch. Morice aj.), německou filozofii (Kant, Schopenhauer, Herbart, Nietzsche) i klasickou literaturu (Goethe). 1891 začal psát drobnou beletrii do Nár. listů; t. r. se seznámil s J. Pelclem a od 1892 přispíval do jeho revue Rozhledy a do radikálního týdeníku Neodvislost, v následujících letech se stal i příspěvatelem významných revuí své doby. 1895 odešel – po konfliktech s nadřízenými úřady pro svůj pokrokový postoj – ze školských služeb do Prahy, aby se věnoval publicistice v nově vzniklých Českých novinách (red. J. J. Langner). Po jejich zastavení t. r. K. získal existenční zajištění jako spoluredaktor Rozhledů (1896–97) a 1897 se stal členem redakce v deník přetvořeného listu sociální demokracie Právo lidu. Byl vedoucím kulturní rubriky a fejetonu, psal literární, hudební, divadelní i výtvarné kritiky a zprvu obstarával i rubriku zahraničního zpravodajství; jako redaktor byl několikrát delší dobu v cizině (1898 Polsko a Vídeň, 1907 a 1912 Německo, 1911 Paříž). Rubriku Literatura a umění vedl až do odchodu do důchodu 1933, ale i později do Práva lidu přispíval. Patřil mezi přední kulturní a osvětové pracovníky soc. demokratické strany (bohatá byla např. K. přednášková činnost v Dělnické akademii i mimo ni), která ho pověřovala i mnoha veřejnými a oficiálními úkoly: 1914 neúspěšně kandidoval za poslance říšské rady, 1918–20 byl členem Nár. shromáždění, 1919–20 vedl poselstvo prezidenta republiky k čs. legiím na Sibiři (zážitky z této cesty a návratu lodí kolem světa ovlivnily tematiku K. beletrie), 1920–35 byl senátorem. U příležitosti 70. narozenin dostal čestný doktorát UK.–K. synem byl akad. malíř a výtvarný kritik Jiří K. (1899–1977).

Literární činnost K. zahrnuje kritiku literární, divadelní a hudební, eseje i popularizující monografie, romány, povídky a dramata, překlady, kulturně historické a popularizační stati (často vzniklé jako přednášky), úvody k původním i přeloženým knihám (např. v Ottově Světové knihovně) a politickou publicistiku. Nejpodstatnější složku tvořila literární kritika a esejistika, již se K. podstatně podílel na obrodě českého kritického myšlení a na revizi umě-

leckých a kulturních představ, jak je uskutečňovala generace 90. let (jeden ze signatářů Manifestu České moderny). Jako autor statí v revui Rozhledy přispěl cílevědomou snahou o syntézu estetických, mravních a sociálních požadavků na umění k diferenciaci metodologických postojů mladé kritiky. První K. úvahy jsou věnovány literatuře ve vztahu k mravním otázkám společnosti a snahám po jejím morálním ozdravení (*Dnešní otázka mravní*) a k sociálním i myšlenkovým hnutím své doby; literatura i umění v nich vystupují jako povýště sociální jevy, jako výraz duševního stavu společnosti i jako aktivní, na sociální poměry působící síla, schopná ovlivnit je směrem pokroku. Proto věnoval K. značnou pozornost vztahu umění k lidu, chápanému už nově i jako průmyslový proletariát (*Literatura a lid*). Názorová souvislost s individualistickým nonkonformismem generace 90. let se projevovala zejména ve vysokých uměleckých a morálních nárocích na moderní tvorbu, jejímž základem má být „niternost“ a individualismus pojímaný jednak jako negace nivelizujícího ducha měšťácké společnosti, jednak jako překonání cizích, sobě nevlastních složek v tvůrčí osobnosti. Tyto zásady uplatňoval K. jak v obsáhlých kritických rozbořech dobové literární produkce (O. Březina, K. Hlaváček, J. Karásek, J. S. Machar, V. Mrštík, A. Sova, R. Svobodová), v nichž využíval analýz jednotlivých děl k obecnějším estetickým a literárně-historickým závěrům, tak v širě vymezených úvahách navazujících na myšlenkové podněty generace a hodnotících její uměleckou specifčnost (*Deset let mladé literatury*, *Dekadence*, *Nová modernost*). K. kritická praxe vycházela z pružné schopnosti vnímat různé umělecké individuality i směry v jejich osobnosti a oceňovat jejich historický přínos. Tento přístup vytvářel předpoklad k daleko objektivnějšímu hodnocení díla starších českých autorů, než tomu bylo u jiných kritiků generace, zároveň však byl i zdrojem eklektické nevyhraněnosti K. estetického stanoviska. Eklekticismus v uměleckých i filozofických otázkách, příznačný zejména pro K. pozdější působnost v sociálně demokratickém tisku, byl v podstatě pokračováním jeho pokrokářských ideálů, poznamenaných tíhnutím k zjednodušenému pojetí společenské funkce literatury; v tomto duchu usiloval vnést do dělnického hnutí vyšší vzdělanost a postupně tak vřadit novou třídu v pospolitost jediné národní a světové kultury. Snaha podat

celistvější obraz umělecké osobnosti v individualitě jejího projevu, naznačená už kritikami, vedla K. k monografickým studiím o významných zjevech české literatury (*Julius Zeyer*, *Jan Neruda*, *Karel Hynek Mácha*, *Jaroslav Vrchlický*) i umění (*Bedřich Smetana*). Tyto portréty, které projevovaly více či méně zřetelný metodologický vliv tzv. estopsychologie E. Hennequina i podněty dalších představitelů francouzské vědecké kritiky, realizovaly zároveň generační zásadu subjektivního prožití posuzovaného díla a osobnostního stanoviska při jeho hodnocení. Zapůsobily tak výrazně na podobu a styl rodícího se českého eseje, podobně jako úvahy věnované obecné estetické a kulturní problematice, v nichž K. překonal výchovně popularizující hledisko (*Věčné jitro v umění*, *Sen nové kultury*). – Umělecky nesourodá beletrie, již se K. soustavně věnoval až po své čtyřicítce, tematicky vychází téměř programově ze sociálních, ideových a politických otázek své doby. Zejména v rozsáhlých románech usiloval K. prostřednictvím postav ztělesňujících protikladná ideová stanoviska a životní principy i prostřednictvím syžetových konstrukcí demonstrovat nadosobní společenskou problematiku a zároveň představit cesty k jejímu řešení. Tezovitost těchto próz se zprvu projevovala v kontrapozici aktivních a pasivních hrdinů a promítla se i do přímočarých „řešení“ vnitřních problémů osamělých jedinců příklonem k životní praxi (*Zlatá hvězda*, *Červenec*); po roce 1918 začala v K. próze převažovat romaneskní fabule s řadou senzačních motivů, která spolu s rozvlácnými diskusemi postav explicitně formulovala reformistické představy o východisku z revolučních nálad poválečné doby. V řadě románů (*U protinožců*, *Poslední*), povídek i drobnějších próz (*Jaro v Japonsku*, *Veliké dobrodružství*, *Dům v rokli*) se odrazily K. přímé poznatky z cesty kolem světa, které přispěly k jejich čtenářské přitažlivosti. Na počátku 30. let vytvořil K. libreto k významnému sociálnímu filmu Svítání (rež. V. Kubásek, 1932). V posledních letech života napsal knihu vzpomínek na dětství, mládí, první léta pražského působení a na formování generace 90. let *Konec století*.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Klen (Rozhledy 1897, R Mladé duše); Č., -ej-, ff (Meziaktí), F. V. K., K., Kj., R. (Právo lidu), r. (Právo lidu), -r- (Naše doba), rk. (Právo lidu), Sursum (Naše doba, společná značka), vk. (Právo lidu), -y- (Hlasy z Chrudimska). ■ PŘÍSPĚVKY in: Akademie (1900–21; 1910 Nová moder-

nost); Anarchistická revue (1905); Arbeiterzeitung (Videň, 1898); Beseda učitelská (1890); sb. Das böhmische Volk (1916); sb. Božena Němcová (Náchod, 1912); Čas (1905, 1911); Časopis pokrokového studentstva (1895); Čes. demokracie (1917); Čes. mysl (1900); Čes. osvěta (1922); Čes. stráž (od 1891); Čes. noviny (1895); Čes. svět (1904–11); sb. Čeští spisovatelé vdovám a sirotkům našich vojnů (1916); Dalibor (1912); sb. Děln. akademie 1896–1936 (1936); Děln. osvěta (1909, 1930, 1941); Děln. kalendář Československé strany sociálně demokratické v Rakousku (od 1901); sb. Devatenácté století slovem i obrazem 1, 2 (1904); sb. Divadelní šepety (1924); Hlasy z Chrudimska (1891–93); Hovory Sfinx (1929); Kmen (1917); Květy (1909–16); Lid. noviny (1903, pak od 1933); Lidská práva (od 1930); Lit. listy (1893–98); Literarische Echo (Berlín, 1909); Lit. svět (1927–28); Magazin DP (1935–36); Meziaktí (od 1900); Moderní revue (1895); sb. Morálka bez boha (1905); Moravský kraj (Brno, 1907); Most (1922); sb. Národní čítanka (1918); Nár. a Stavovské divadlo (1926, 1932); Nár. listy (1891); Nár. obzor (1906–09); Naše doba (1895–96; 1895 Dekadence); sb. Naše sebevzdělávání (1905); Neodvislost (od 1893); Niva (1894–96); Nová česká revue (1904); Nová sobota (1925–30); Nové proudy (1893); Novina (1911); Novoroční almanach (1899); Nový život (1897); Oesterreichische Rundschau (Videň, 1905); Památník k úmrtí Hany Kvapilové (1907); Panoráma (1928); Pestré květy (1928, R Sestry); Právo lidu (od 1897, i příl. Dělnická besídka a Sobota); Pražská lidová revue (1905–13); sb. První máj (od 1899); Přehled (1904–05); Ranní noviny (1934); Rozhledy (1892–1903; 1893 Literatura a lid); Rozpravy Aventina (1926–27); Rudé květy (1901–03); Samostatnost (1925, 1927); Sborník Žižkův (1924); Socialistické listy (1917); Světozor (1894, pak 1935); sb. Šedesát let Jiřího Pichla (1932); sb. T. G. Masaryk (1910); sb. Les Tchèques au XIXème siècle 2 (1902); Trud (Petrohrad, 1895); Večerník Práva lidu (od 1912; 1929–30 R Dobšín, 1933 R Dálky života); Věstník čs. novinářů (1928); Věstník Dělnické akademie (1907–08); Volná myšlenka (od 1905); Volné směry (1897, 1908, 1942); sb. Zborov (1937); Die Zeit (Videň, od 1894); Země sovětů (1934); Zlatá Praha (1900–11); Ženský obzor (1901, 1905). ■ KNIŽNĚ. Beletrie a práce o literatuře a umění: Henrik Ibsen (studie, 1897); Bedřich Smetana (studie, 1900, něm. výtah Berlín 1907, přeprac. vyd. 1924); Julius Zeyer (studie, 1901); Deset let mladé literatury (studie, b. d., 1901); Jan Neruda (studie, b. d., 1902); Hana Kvapilová (studie, b. d., 1902, s K. B. Mádlm); Věčné jitro v umění (E 1903); Umělecké dílo v literatuře a jeho výchovná moc (E 1903); Sen nové kultury (E 1906); Karel Hynek Mácha (E 1907); Zrození básníka (E b. d., 1907); Zlatá hvězda (R 1909); Síla přeludu (PP 1910); Půlnoc (D 1911, i prem.); Bojiště (DD 1912; Továrna, Hřbitov, Redakce; t. r. i prem. Redakce); František Palacký (studie, 1912); Jaroslav Vrchlický (monografie, 1913); Červenec (R 1913); Jan

Hus (studie, 1915); Doba (EE 1916); Povodeň (D 1916, i prem.); Branka do literatury (popularizační studie, 1917); Vlákna ve vichru (R 1917); Přes padesát (D 1917, i prem.); Jubileum Národního divadla (slavnostní řeč, 1918); Čeští básníci o české budoucnosti (studie, 1918); Dědic (D 1919, i prem.); Jaro v Japonsku (cestop. črty, 1923); Veliké dobrodružství (cestop. črty, 1924); Poslední (R 1925); Žena a vlast (DD 1926; Den v starém domě, Noc na sibiřské dráze); U protinožců (R 1927); Pokolení (R 1927); Dům v roklí (PP 1928); Duch a krev (R 1929); Dva romány (1930); Paní Salabová, Dálka; Dům v hluboké cestě (R 1932); Dálky života (R 1933); Obětované životy (R 1936); Ke hvězdám (R 1937); – posmrtně: Konec století (výbor z memoárů a korespondence, 1989, ed. B. Svozil). – Překlady: E. Rod: Mravní názory naší doby (1895, s J. Vodákem); F. Nietzsche: Tak mluvil Zarathustra (vybr. kapitoly, 1896); G. Flaubert: Salambo (1896) + Pokušení svatého Antonína (1897); E. Hennequin: Vědecká kritika (1897); J. Barbey d'Aurevilly: Rudá záclona (1898); V. Hugo: Dělníci moře (1903) + Devadesát tři (1926); H. Heijermans: Na faře (1909); A. France: Komická historie (1911); A. Strindberg: Tanec smrti (1917) + Královna Kristýna (1922); F. Wedekind: Procitnutí jara (1923); B. Brehm: Ani císař, ani král (1935). – *Ostatní práce* (sociální úvahy a aktuální brožury): Dnešní otázka mravní (1894); Jak vznikl moderní názor světový (b. d., 1899); Náboženství a moderní ideál člověka (b. d., 1905); Výchova nových lidí (1906); Karel Havlíček, první politický vychovatel českého lidu (1906); Pozitivismus a výchova (1906); Světový názor náboženský a moderní (1914); Naše osvobození (1919); Návrat sibiřských legií (1920); Rozluka církve od státu a reforma práva manželského (1921); U sibiřské armády (1922); Náboženství v demokracii (1924); Nové češství (1924); České vzdělání (1924); Poselstvo vlády k čs. vojsku na Sibiři (1924); Do lepšího světa (1926); Češství a evropanství (1931); Včera a dnes (1936). ■ SCÉNICKY. Hra: Jelení skála (1920). ■ REDIGOVAL časopisy: Rozhledy (1896 až 1897, s J. Pelclem), Rudé květy (1902–03), Akademie (1908–16, s jinými); kalendáře a májové listy: Dělnický kalendář Československé strany sociálně demokratické v Rakousku (1901–19), První máj (1908–11, s B. Šmeralem); knižnice: Občanská knihovna (1919–38). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Beletrie Karla Havlíčka Borovského (1906). ■

LITERATURA: an.: F. V. K. (b. d., 1907); V. Dresler: F. V. K. (b. d., 1911); K. Polák: F. V. K., kulturní buditel českého dělnictva (1937). ■ J. Vorel: Nové proudy a dekadence, Rozhledy 4, 1894/95, s. 83; ● polemika navazující na rozpad České moderny: F. X. Šalda, Čas 1896, s. 254, 262, 750, 812 + Česká stráž 16. 5. 1896 + Lit. listy 1897, s. 310, 372 → KP 3 (1950) ●; V. Flajšhans: ref. překl. Tak mluvil Zarathustra, Osvěta 1897, s. 546 + Z galérie našich kritiků, Osvěta 1897, s. 748; O. Janda: ref. překl. Salambo, Osvěta 1897, s. 846; ● ref. Julius Zeyer: O. Šimek,

Lumír 29, 1900/01, s. 388; J. Karásek, MR 1900/01, sv. 12, s. 271; A. Novák, Rozhledy 12, 1901/02, s. 18 ●; -l-: ref. Deset let mladé literatury, Zvon 2, 1901/02, s. 194; ● ref. Jan Neruda: A. Šnajdauf, NL 22. 8. 1902; M. Marten, MR 1901/02, sv. 13, s. 596; A. Novák, LF 1902, s. 174 ●; Ludvík Horák (A. Procházka): ref. Věčné jitro v umění, MR 1902/03, sv. 14, s. 580 → České kritiky (1912); F. V. Vykoukal: ref. Umělecké dílo v literatuře..., Osvěta 1904, s. 243; ● ref. Sen nové kultury: an., Akademie 10, 1905/06, s. 320; F. Šelep, Přehled 5, 1906/07, s. 83 ●; ● ref. K. H. Mácha: A. Drtíl, Novina 1, 1907/08, s. 88; an., Lumír 36, 1907/08, s. 333 ●; ● ref. Zrození básníka: O. Theer, Čes. revue 1, 1907/08, s. 255; A. Novák, Přehled 6, 1907/08, s. 223 ●; M. Marten: Populární esejistika, MR 1907/08, sv. 20, s. 613; S. K. N. (Neumann): Poznámky k literární činnosti F. V. K., MSIR 4, 1907/08, s. 155; Pečorin (F. X. Šalda): Kritika a tvorba, čili o těch, kdož přesedlávají, Novina 3, 1909/10, s. 350 → KP 8 (1956); ● ref. Zlatá hvězda: B. Polan, Pokroková revue 6, 1909/10, s. 323; A. Novák, Přehled 8, 1909/10, s. 481; A. Drtíl, Stopa 1, 1910/11, s. 88; O. Šimek, Novina 3, 1909/10, s. 311; A. M. (Macek), Akademie 14, 1909/10, s. 95; K. Sezima, Lumír 38, 1909/10, s. 229 → Podobizny a reliéfy (2. vyd. 1927) ●; ● ref. Síla přeludu: A. M. (Macek), Akademie 14, 1909/10, s. 335; A. Novák, Přehled 8, 1909/10, s. 481 ●; ● ref. Půlnoc: M. Rutte, MR 1910/11, sv. 23, s. 47; A. Dvořák, Přehled 9, 1910/11, s. 474 ●; ● ref. Redakce: K. Čapek, Čes. revue 5, 1911/12, s. 446 → O umění a kultuře 1 (1984); H. Jelínek, Lumír 40, 1911/12, s. 333; A-T P-A (A. Procházka), MR 1911/12, sv. 25, s. 106; -r (R. J. Kronbauer), Máj 10, 1911/12, s. 287; J. K-ček (Kodíček), Přehled 10, 1911/12, s. 409; an. (K. Horký), Stopa 2, 1911/12, s. 527 ●; ● ref. Červenec: K. Čapek, Přehled 11, 1912/13, s. 773 → O umění a kultuře 1 (1984); F. X. Šalda, Čes. kultura 1, 1912/13 → KP 9 (1954); A. Procházka, MR 1913, sv. 27, s. 59; K. Sezima, Lumír 42, 1913/14, s. 108 → Podobizny a reliéfy (2. vyd. 1927) ●; F. X. Šalda: ref. J. Vrchlický, Čes. kultura 1914 → KP 9 (1954); ● ref. Jan Hus: V. F. (Flajšhans), Zvon 16, 1915/16, s. 211; A. A. (Procházka), MR 1916, sv. 30, s. 85 ●; -t: ref. Doba, Akademie 20, 1915/16, s. 330 ↓; ● ref. Povodeň: jv. (J. Vodák), LidN 29. 9. 1916; ALAP (A. Procházka), MR 1916, sv. 30, s. 287; O. Fischer, Čes. revue 20, 1916/17, s. 63 ●; A. Procházka in Rozhovory s knihami, obrazy i lidmi (1916); ● ref. Přes padesát: Ev. (E. Vachek), Večerník PL 27. 1. 1917; jv. (J. Vodák), LidN 30. 1. 1917; R. Weiner, Kmen 1, 1917/18, č. 1 ●; ● k padesátinám: -t, PL 4. 10. 1917; G. Winter, Lipa 1, 1917/18, s. 79 ●; F. X. Šalda: Poznámky o literatuře válečné (ref. Doba, Vlákna ve vichru), Venkov 16. a 30. 12. 1917 → Časové i nadčasové (1936), KP 10 (1957); ● ref. Vlákna ve vichru: jv. (J. Vodák), LidN 21. 11. 1917; -tr. (G. Winter), Akademie 22, 1917/18, s. 69; K. Fiala, MR 1917/18, sv. 32, s. 90 ●; V. Brtník: ref. Branka do literatury, Kmen 1, 1917/18, č. 27; ● ref. Čeští básníci o české budoucnos-

ti: -tr. (G. Winter), Akademie 22, 1917/18, s. 367; V. Brtník, Lipa 1, 1917/18, s. 825 ●; B. Polan: Tři kritikové, Nové Čechy 1918, s. 32; A. Procházka in Diář literární a umělecký (1919); ● ref. Dědic: ALAP (A. Procházka), MR 1918/19, sv. 24, s. 423; Kazetka (K. Z. Klíma), LidN 10. 5. 1919; vkb (V. K. Blahník), Topičův sborník 6, 1918/19, s. 429 ●; ● ref. Jelení skála: Kazetka (K. Z. Klíma), LidN 14. 11. 1920; A. Dvořák, RP 17. 11. 1920; Z. Hásková, Cesta 3, 1920/21, s. 329 ●; Z. Nejedlý: F. X. Šalda a F. V. K., Var 2, 1923 → O literatuře (1953), Z české literatury a kultury (1973); Rčk (A. Roček): ref. Jaro v Japonsku, Lumír 50, 1923, s. 161; G. Habrman in Z mého života (2. vyd. 1924); Ant. Veselý in Listy autorům (1924); ● ref. Veliké dobrodružství: J. O. Novotný, Cesta 6, 1923/24, s. 676; -och- (F. S. Procházka), Zvon 24, 1923/24, s. 614; J. V. Sedlák, Kritika 1924, s. 371 ●; ● ref. České vzdělání: R. Wellek, Kritika 1925, s. 159; E. R. (Rádl), Nová svoboda 1924, s. 511; O. Vočadlo, Nové Čechy 8, 1924/25, s. 13; P. F. (Fraenkl), RA 1, 1925/26, s. 35 ●; ● ref. Poslední: F. Götz, NO 18. 7. 1926; J. O. Novotný, Cesta 8, 1925/26, s. 401; F. Šimek, Lit. rozhledy 10, 1925/26, s. 291; K. H. (Hikl), Naše doba 33, 1925/26, s. 439; drb. (J. Borecký), Zvon 26, 1925/26, s. 600; K. Sezima, Lumír 53, 1926/27, s. 261 → Podobizny a reliéfy (2. vyd. 1927) ●; ● ref. Do lepšího světa: E. Svoboda, NO 20. 10. 1926; M. (F. Modráček), Akademie 29, 1925/26, s. 427 ●; J. Karásek in Impresionisté a ironikové (2. vyd. 1926); K. Sezima in Podobizny a reliéfy (2. vyd. 1927); K. J. (Juda): ref. Pokolení, Čes. revue 1927, s. 312; ● ref. U protinožců: F. Götz, NO 24. 7. 1927; B. Jedlička, Nové Čechy 11, 1927/28, s. 216 ●; ● k šedesátinám: G. Winter, F. Soukup, V. Ryba, vše PL 2. 10. 1927; A. N. (Novák), LidN 4. 10. 1927; F. Götz, NO 4. 10. 1927; -r- (J. Hora), RP 5. 10. 1927; H. Jelínek, Lumír 54, 1927/28, s. 382; J. Fučík: F. V. K. a Jindřich Vodák, Kmen 1, 1926/27, s. 266 ●; ● ref. Dům v roklí: J. Laičter, Naše doba 35, 1927/28, s. 640; G. (F. Götz), NO 3. 6. 1928; -r- (J. Hora), LitN 2, 1928, č. 9 ●; ● ref. Duch a krev: J. Laičter, Naše doba 36, 1928/29, s. 613; J. B. Čapek, RA 3, 1928/29, s. 384; -la-, LitN 3, 1929, č. 6; tr. (G. Winter), PL 19. 5. 1929; B. Jedlička, LidN 16. 11. 1929 ●; ● ref. Češství a evropanství: AMP (A. M. Piša), PL 1. 5. 1931; F. F. (Fajfr), Čin 2, 1930/31, s. 784; J. L. F. (Fischer), Index 1931, s. 79 ●; vbk (V. Běhounek): ref. Dům v hluboké cestě, Děln. osvěta 1932, s. 288; ● ref. Obětované životy: V. Tichý, Děln. osvěta 1936, s. 321; Benj. J. (Jedlička), LidN 21. 12. 1936 ●; ● k sedmdesátinám: A. M. Piša, K. Polák, PL 3. 10. 1937; H. Jelínek, Lumír 63, 1936/37, s. 552; K. Polák, V. Běhounek, Děln. osvěta 1937, s. 249; L. Jehl, Rozhledy 1937, s. 209; B. Václavěk, Mor. večerník 10. 10. 1937 → Literární studie a podobizny (1962) ●; K. Polák: F. V. K., sb. O českou literární kritiku (1940); ● nekrology: AMP (A. M. Piša), PL 1. 10. 1941; om (O. Mrkvička), LidN 3. 10. 1941; A. Pražák, Naše věda 1942, s. 510 ●; J. Pichl: Počátky F. V. K., Masarykův lid 14/15, 1945/46, s. 286; F. Pra-

žák: F. V. K., in *Spisovatelé učitelé* (1946); K. Polák: *Odchod a odkaz F. V. K.*, PL 28. 9. 1946 + F. V. K., PL 1. 10. 1947 + *Nedožitá osmdesátka F. V. K.*, PL 4. 10. 1947; Skn (F. Sekanina): *Vzpomínáme práce F. V. K.*, LD 7. 10. 1947; jtg (J. Träger): F. V. K., *Kulturně politický kalendář* 1967; V. Forst: *Spor F. X. Šaldy a Karla Čapka* (o R. Červenec), AUC Praha, *Philologica* 1–3, *Slavica Pragensia* 9, 1967, s. 215; b. (V. Běhounek): *Vychovatel a kritik*, *Práce* 4. 10. 1967; (mz) (M. Zahálka): F. V. K., *Pochodeň* 16. 3. a 4. 10. 1967; F. Červinka: Z. Nejedlý a F. V. K., *Dějiny a současnost* 1968, s. 27; K. Jechová: Z dějin kulturní politiky, *Revue dějin socialismu* 1968, s. 689; E. Taxová: „Populární“ esejista F. V. K., *Lit. archiv* 13/14/15 (1982) + in sb. *Experimenty* (1985); L. Sol-dán in F. V. K.: *Konec století* (1989).

II

Jan Krejčí

* 4. 4. 1903 *Rajhrad* u Brna

† 30. 9. 1941 věznice *Ruzyně* (Praha-R.)

Novinář, publicista, divadelní a literární kritik z generace průkopníků marxistické kritiky 30. let.

Syn venkovského krejčího s malým zemědělským hospodářstvím; vychodil obecnou školu v rodišti a 1. českou stát. reálku v Antonínské ul. v Brně (mat. 1921), kde ho učil filolog a lit. historik A. Gregor. V Rajhradě byl duší pokrokového života divadelního (1919 předseda spolku Klicpera) a sportovního (spoluzaložil 1920 atleticko-fotbalový klub RAFK), spolu se svým budoucím švagrem legionářem L. Maršálkem se zasloužil o úspěch protiklerikální *Volné myšlenky*, 1924–29 vykonával v Rajhradě funkci knihovníka. 1921–22 působil jako výpomocný učitel v Polehradicích (Boleradice) u Břeclavi, kde se exponoval také jako divadelník. 1922 vstoupil na fakultu stavebního inženýrství brněnské techniky, od 1923 byl mimořádným, po složení doplňovací zkoušky pro studium univerzitního směru (1925) řádným posluchačem češtiny a francouzštiny na filoz. fakultě brněnské univerzity; zapsán byl ještě 1928–29, studia však neukončil. Od 1924 byl členem brněnského Devětsilu, od 1925 členem studentského literárního sdružení Osa, od 1929 členem Levé fronty. Od poloviny 20. let člen komunistické strany, začal 1926 pracovat v *Rovnosti* v Brně (nejprve sportovní rubrika), 1930 odešel do Prahy jako mutační redaktor *Dělnické rovnosti*

(hlavičkový list *Rudého práva*), odkud ještě t. r. přešel do *Rudého večerníku* (sportovní rubrika). Ve vzájemně propojených redakcích pražského komunistického tisku pracoval až do jeho zákazu v říjnu 1938, od 1934 se v redakci *Rudého práva* věnoval zahraniční politice (už 1933 mu byla odepřena novinářská akreditace na lipský proces s G. Dimitrovem a byl z Německa vrácen); 1935 pobýval jako novinář krátce v Paříži. Za druhé republiky našel zaměstnání v nakl. Orbis, kde redigoval týdně vycházející svazky knižnice *Okna* do světa. Od září 1939 žil v ilegality, vystupoval jako obchodní cestující s barvami, věnoval se publicistice, kterou zveřejňoval již jen pod pseudonymy, a podílel se na podzemní činnosti komunistické strany postupně jako ústřední instruktor, pak propagandista a organizátor ilegálního vydávání *Rudého práva*; byl pověřen i udržováním spojení s nekomunistickým odbojem (s min. předsedou gen. A. Eliášem). Skrýval se u malířů J. Jelínka a F. Volfa, u B. Burianka, B. Krejčové a u sochaře Z. Dvořáka vesměs v Praze, na chatách V. Bendy na Sázavě, A. Nedvěda v Roztokách u Křivokláta a v bytě V. Křena v Horních Mokropsích (Černošice). 23. 8. 1941 byl cestou do Jablonné nad Vltavou zatčen na přívozu přes Vltavu, 30. 9. 1941 odsouzen k trestu smrti a téhož dne popraven.

Těžiště K. práce bylo v žurnalistice sportovní (1931 organizoval první běh *Rudého večerníku*) a zahraničně politické, ale psal též fejetony (v *Rudém právu* byl jedním z uživatelů pseud. Jakub) i reportáže (např. ze vzpomínkové slavnosti na hřbitově v Kobylisích k desátému výročí smrti dělníka J. Kuldy, zastřeleného za generální stávky v prosinci 1920). Nepočtené literární i pravidelnější divadelní referáty se vyznačují soustředěním na ideovou koncepci tvorby, nekompromisní kritičností, relativní odolností vůči dobovým vulgarizacím i zřetelem k dělnickému čtenáři. Za brněnských let věnoval zvláštní pozornost práci J. Honzla a E. F. Buriana: druhým z těchto režisérů se zabýval jako kritik také později v Praze, do boje o další cestu Divadla D 38 zasáhl článkem *Divadlo nemá posluhovat* (Tvorba 1937). Za druhé republiky K. napsal svou nejrozsáhlejší práci *Židovská otázka*, namířenou proti rasismu, který analyzuje jako sociální a politický problém. Za protektorátu objasňoval K. v brožurách zdánlivě loajálních sovětsko-finskou válku (*Finsko a Finové*; brožura byla pak zabavována

a neuváděla se ani v seznamu vydaných čísel knižnice), velmocenské intriky na jihu (*Balkán*) i kolonizátorské praktiky (*Cesta kolem světa za 6000 let*). Na aktualizaci odkazu národního obrození se podílel edicí Čelakovského Mudrosloví národů slovanských (oceňoval především kritičnost, vyvyšující Čelakovského nad soudobé idylky). Předmluvu k výboru z Lessingovy Hamburské dramaturgie (1941) koncipoval jako vyznání věrnosti pravdě a svobodě. Výborem ze zápisků a dopisů hledače diamantů Č. Paclta zdůraznil solidaritu s utlačovanými národy.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: F. A. Bureš, H. Koci (v dopise prof. A. Gregorovi), H. Krei, Jakub, Janík (divadelní činnost v Boleradicích), Josef Mátl, Ludvík Klecanda; -jk-, j. k., jk-, jk. ■ PŘÍSPĚVKY in: Dělnická Rovnost (1929–30); Doba (1934); Haló noviny (1935–38); Havíř (Mor. Ostrava, 1938); Levá fronta (1931); Mladá garda (1933–35); Mor. Rovnost (1936); Nár. a Stavovské divadlo (1926–28); Ostravský dělnický deník (1938); Plamen (1935); Rovnost (Brno, 1926–29); Rudé právo (1930–38); Rudý večerník (od 1930); Stavební dělník (1935); Step (Rajhrad, 1922); sb. Surrealismus v diskusí (1934); Svět práce (1933); Svět sovětů (1938); Svornost (Mor. Ostrava, 1922); Štafeta (1933–34); Tribunál (1934); Tvorba (1930–38); Výboj (1933–35). ■ KNIŽNĚ. *Publicistika*: Paříž volá k miliónům: Lidová fronta zvítězí! (1935, se S. Budínem); Židovská otázka (1939, pseud. Ludvík Klecanda); Finsko a Finové (1940, pseud. H. Krei); Balkán (1940, pseud. Josef Mátl); Cesta kolem světa za 6 000 let (1940, pseud. Josef Mátl). – *Výbor*: Na nepřemožitelné frontě (1954, ed. V. Kubín). ■ REDIGOVAL *časopis*: Step (Rajhrad, 1922, hektograf. stud. čas.); *knižnici*: Okno do světa (1939–40). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: F. L. Čelakovský: Mudrosloví národů slovanských (1940, pseud. F. A. Bureš); Č. Paclt: Sedmáct let v jižní Africe (1941, pseud. F. A. Bureš). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Čutka, B. Marčák: Soupis článků J. K. o divadle, sb. Počátky české marxistické divadelní kritiky (1965); J. K., personální bibliografie (Brno 1973). ■ LITERATURA: V. Žampach: Novinář J. K. (Brno 1964). ■ V. Kubín in J. K.: Na nepřemožitelné frontě (1954); J. Malendová: Novinářské počátky J. K. v brněnské Rovnosti, Novinářský sborník 1961, s. 232; J. Čutka, B. Marčák: J. K., sb. Počátky české marxistické divadelní kritiky (1965); V. Kolár: J. K. – kulturní politik a kritik, ČLit 1980, s. 23.

mb

Karel Krejčí

* 20. 8. 1904 Praha

† 26. 6. 1979 Praha

Literární historik, slavista, zabývající se především dějinami polské a české literatury a literárněvědnou komparatistikou.

Pocházel z kulturní pražské rodiny, jeho otec byl vysokým úředníkem Zemského výboru pro Království české, jeho strýci byli z otcovy strany filozof František Krejčí (1858–1934) a germanista Jan Krejčí (1868–1942), z matčiny strany literární historik F. Strejček, jeho bratrancem byl hudební skladatel Iša Krejčí (1904–1968). Po maturitě na malostranském gymnáziu (1923) studoval K. na filoz. fakultě UK češtinu a němčinu, kterou později zaměnil za polštinu (profesoři M. Szykowski, který ho získal pro studium polonistiky, J. Máchal, J. Jakubec, O. Fischer). 1927–28 byl stipendistou na univerzitách ve Varšavě a Krakově, kde se seznámil s řadou polských spisovatelů; 1928 po návratu do Prahy získal doktorát filozofie prací *Polské hnutí revoluční v letech 1830–46 a české národní obrození*. Od 1929 působil jako asistent slovanského semináře na filoz. fakultě UK. 1935 se habilitoval prací *Polská literatura ve věrech revoluce*. Po uzavření vysokých škol nacisty (1939) učil jako středoškolský profesor na obchodní akademii na Vinohradech, pak byl zaměstnán ve Slovanském ústavu; pracoval a přednášel také v Sociologickém klubu a za tuto činnost byl koncem války krátce vězněn. 1945 byl jmenován mimořádným, 1948 řádným profesorem polského jazyka a literatury na filoz. fakultě UK; 1955 člen korespondent ČSAV, 1956 doktorát filologických věd. Aktivně popularizoval českou a také světovou literaturu v nesčetných přednáškách a besedách i pro široký okruh zájemců. Byl spoluzakladatelem (1934, s A. Pražákem a J. Horákem) a prvním jednatelem Literárněhistorické společnosti, 1973–79 předsedou Literárněvědné společnosti při ČSAV, iniciativně se podílel na činnosti Klubu za starou Prahu. 1958 byl přeřazen z filoz. fakulty UK do ČSAV, kde působil jako vědecký pracovník postupně v Slovanském ústavu, Ústavu jazyků a literatur a nakonec, až do odchodu do důchodu 1975, v Ústavu pro českou a světovou literaturu.

K. se od počátku orientoval na slovanské literatury, z nich pak především na literaturu

polskou a v pozdějších letech na literaturu českou. Působením svých univerzitních učitelů prošel silným vlivem pozitivismu, který však výrazně modifikoval sociologickými a srovnávacími postupy. Zdůrazňoval společenskou podmíněnost jak literatury jako celku, tak jejích individuálních činitelů a na tomto pojetí zakládal své syntetické práce i rozsáhlé monografie (zejména o J. Arbesovi). Vyzdvihoval přitom hlavně síly, které podmiňovaly demokratizaci společnosti, k níž také, jak dokazoval, literatura ve své podstatě napomáhá. Sociologické zásady uplatňoval i v obecných studiích o vztahu jazyka a společnosti (*Jazyk ve vývoji společnosti*). Zkoumání zvolené problematiky začínal analytickými studiemi, avšak poměrně rychle, dříve ovšem v polonistice, dospíval k syntéze (*Dějiny polské literatury*). Zatímco v polské literatuře sledoval všechny vývojové fáze, od nejstarší doby po současnost, v literatuře české se zaměřil hlavně na 19. století, zejména na jeho druhou polovinu, z níž ho zaujali především J. Arbes, S. Čech a J. Vrchlický. Ideální látku pro souběžné uplatnění svých dominantních zájmů bohemistických a polonistických našel v postavě českopolského spisovatele Paprockého z Hlohol (monografie *Bartoloměj Paprocki z Hlohol a Paprocké Vůle*). Vrcholem K. komparatistické práce je obsáhlé dílo *Heroikomika v básnictví Slovanů*. K. pojal heroikomiku jako specifický způsob vidění světa a s pomocí marxistické metodologie dokázal obsáhnout nejen slovanský, nýbrž i celoevropský (antický, italský, francouzský, německý aj.) materiál, pokud byl se slovanským v určitých vztazích, a dospět tak k novým vědeckým výsledkům. Speciální zájem měl K. o kulturotvornou úlohu ústního podání pro vznik kolektivního povědomí, a to jak v lokálních, tak i v celonárodních rozměrech. V knize *Praha legend a skutečnosti* konfrontoval pražské pověsti s historickými prameny i s literárním ztvárněním u domácích i cizích autorů a esejisticky tak podal mnohostranný obraz kulturní Prahy v průběhu několika století. K. měl neobyčejnou způsoblost zpracovávat a předávat literárněhistorické zkušenosti rozmanitou formou: analytickými studiemi a rozsáhlými syntézami, stejně tak i četnými doslovy ke knihám českých autorů 19. století a k překladům z polštiny i drobnými zprávami a poznámkami.

ŠIFRY: -ej-, i, -jer-, K., Kí, K. K., Rej. ■ PŘÍSPĚVKY in: Acta Universitatis Carolinae, Slavica Pragensia 12

(1970); sb. Albert Pražák (1940); Bratislava (1930); Bulletin Ústavu ruského jazyka a literatury (1963); Časopis Matice moravské (Brno, 1929); Časopis pro moderní filologii (1940); Časopis Svobodné školy politických nauk (1932 Pilsudski a Rusko, i sep.); Časopis turistů (1936, 1943); Čes. literatura (od 1953); Čes. slovo (1940); Československý věstník (1927); Českoslov. rusistika (od 1959); Čin (1934); sb. Dějiny a národy (1965); Dějiny české literatury 3 (1961); Demokratický střed (1928–38); Demokratický zítřek (od 1927); Doba (1947); sb. Franku Wollmanovi k sedmdesátinám (1958); Glosy ze Strahova (1970); Hlas revoluce (1969); Hollar (1948); Host do domu (1957); Impuls (1968); sb. Jakub Arbes a Česká Lipa (1964); sb. Jindřich Vodák (1937); Judaica Bohemica (1968); Kniha o Praze 1958, 1959, 1960, 1961, 1963; Kritický měsíčník (1946–48); Kult. politika (1946); Kytice (1947–48); Lid. demokracie (od 1945); Lid. noviny (od 1936); Listy (1969); Listy filologické (1930, 1948); Listy pro umění a kritiku (1937); Lit. noviny (1937 až 1963); Lumír (1936); Modrá revue (1932–34); Nár. listy (1931); Nová svoboda (1946); Nové Polsko (1959); Nový život (1954, 1957); Obrana lidu (1953); sb. Ochrana památek (1960); sb. Památce O. Fischera (1948); Plamen (1965); Polsko (1962); Polský přehled (1962); sb. Poznání 2 (1937, i sep. s tit. Přehled nové polské literatury); Práce (1949); Právo lidu (1945); Program (1937); sb. Přátelský kruh B. Němcové (1946); sb. Realita slova Máchova (1966); Ročenka Slovenského ústavu v Praze (1947); Romanoslavica (1958); Rudé právo (1953–54); Sborníček J. Čišinského (1926); Sborník filologický (1940–46, Latinské ozdoby v českých spisech B. Paprockého z Hlohol, i sep.); Sborník Matice slovenskej (Martin, 1937); Sborník Nár. muzea, řada C (1966); Slavia (od 1931); 1939 Polské a české bajky B. Paprockého, i sep.); Slavica Slovaca (Bratislava, 1969); Slavische Rundschau (1932–39); Slezský sborník (1949); sb. Slovanská filologie na Univerzitě Karlově (1968); sb. Slovanská vzájemnost 1836–1936 (1938); sb. Slovanské spisovné jazyky v době přítomné (1937); Slovanský přehled (od 1927; 1930 Poláci v Čechách v době povstání listopadového a „Velká emigrace“, i sep.); Slovesná věda (1947–52); Sovětská literatura (1954); sb. Stoletá Praha 3 (1967); sb. Strážce tradice (1940); Studentský obzor (1925–26); sb. Svatopluku Čechovi (1940); Svobodné noviny (1945–48); Svobodné slovo (1966); sb. Škola Nerudova (1965); sb. Tisíc let česko-polské vzájemnosti (1966, 1967); Universitas (Brno, 1970); Věda a život (1937–45); Věstník ČAVU (1951); Věstník ČSAV (1973–74); sb. Z doby Nerudovy (1959); Zítřek (1926); Zítřek (1969); Zprávy Klubu za starou Prahu; mimoto sborníky a odborné časopisy cizí, zvl. polské. ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: Polská literatura ve věrech revoluce (1934, přeproc. vyd. 1949); Přehled nové polské literatury (1937); Sociologie literatury (1944, rozmnož.); Bartoloměj Paprocki z Hlohol a Paprocké Vůle. Život, dílo, forma a jazyk (1946, připraveno k tisku 1941); Jakub Arbes. Život

a dílo (1946); Jazyk ve vývoji společnosti. Studie ze sociologie spisovného jazyka (1947); Julius Słowacki, polský básník revolucionář (1949); Společensko-hospodářské základy polské literatury (skripta, 1951, upr. 1958 s tit. Úvod do dějin a kultury Polska, ed. O. Bartoš); Svatopluk Čech a Matěj Brouček, pražský měšťan (1952); Dějiny polské literatury (1953); Jaroslav Vrchlický (1954, s V. Tichým a J. Polákem); Kapitoly o Jakubu Arbesovi (1955); A. M. Tilschová (1959); Heroikomika v básnictví Slovanů (1964); Praha legend a skutečností (1967, upr. vyd. 1981); Česká literatura a kulturní proudy evropské (1975); K. H. Mácha a Litoměřice (b. d., 1976, s J. Volkovou). – *Výbor*: Wybrane studia slawistyczne. Kultura – Literatura – Folklor (Varšava 1972, ed. J. Magnuszewski). ■ *REDIGOVAL časopis*: Slavia (1950–58, 1970–79); *sborník*: Škola Nerudova (1966); *knižnice*: Polská knihovna (od 1937), Za vzděláním (1937), Ars 2 (1940, s A. Pražákem a F. Halasem; vyšel jediný svazek O českou literární kritiku), Spisy A. Mickiewicze (1953–57), Dílo J. Arbesa (1956–79, s jinými); *skripta*: Česká literatura druhé poloviny 19. století (1954, přeprac. vyd. 1964). ■ *USPOŘÁDAL A VYDAL*: J. Arbes: Epizody z roku 1848 (1940) + Záhadné povahy (1941); Jaro národů ve slovanských literaturách (antologie, 1948); Ze vzpomínek E. Krásnohorské (1950); V. Jirátko: Duch a tvar (výbor, 1967); Podivuhodné příběhy ze staré Prahy (výbor legend a pověstí, 1971, jedna od K. K.); Růže z pražských trhů (výbor z próz K. Světlé, Popelky Biliánové, B. Obdržálkové, 1981). ■

BIBLIOGRAFIE: T. Bešta: Bibliografie prací K. K. (za l. 1925–68, s životopisem, UK 1970, rozmnož.) + Soupis prací K. K. za léta 1969–1970, Slavia 1974. ■ **LITERATURA**: ● ref. Polská literatura ve věrech revue: an., Rozhledy 1935, s. 270; J. Heidenreich, Naše věda 1936, s. 11 ●●; ● ref. Bartoloměj Paprocki...: bří. (B. Březovský), NO 31. 8. 1946; Mgr. (A. S. Mágr), Slov. přehled 1946, s. 441; J. Š. Kvapil, KM 1947, s. 150; an., Naše doba 54. 1947/48, s. 42 ●●; ● ref. Jakub Arbes: F. Götz, NO 17. 7. 1946; A. Grund, LF 1947, s. 45; O. Králík, Vyšehrad 1946, č. 37; J. Š. Kvapil, KM 1946, s. 409; J. Pilař, Zeměd. noviny 26. 10. 1946 ●●; ● ref. Jazyk ve vývoji společnosti...: A. N. S., ČMF 1950, příl. Philologica 5, č. 2; F. Svěrák, Slovesná věda 1, 1947/48, s. 167; B. Slavík, LD 8. 8. 1947; K. Polák, PL 12. 12. 1947 ●; J. Polák: ref. Julius Słowacki..., Slavia 1951, s. 142; ● ref. Dějiny polské literatury: O. Bartoš, NŽ 1953, s. 1099 a 1955, s. 1003; A. Císarová, Kostnické jiskry 1953, č. 21; B. H. (Haluzický), Eud (Bratislava) 26. 9. 1953 ↓ ●●; ● k padesátinám: J. Dolanský, Slovanský přehled 1954, s. 227; O. B. (Bartoš), LD 20. 8. 1954 ●; J. Magnuszewski: ref. Dějiny polské literatury, Slavia 1955, s. 508; ● ref. Kapitoly o J. Arbesovi: J. Komárek, HD 1955, s. 267; O. Bartoš, NŽ 1956, s. 593 ●; J. Skutil: ref. A. M. Tilschová, Červený květ 1959, s. 278; ● k šedesátinám: -bb- (T. Bešta), LD 20. 8. 1964; B. Křemenák, Práce 20. 8. 1964; M. Kudělka, SISb 1964, s. 403 ●●; ● ref.

Heroikomika...: vk. (V. Kudělka), HD 1964, č. 12; O. Bartoš, LitN 1964, č. 34; M. Heřman, ČLit 1965, s. 353; M. Wagner, Nová mysl 1965, č. 3; J. Hviš, SLit 1965, s. 205; S. Mathausarová, Čs. rusistika 1966, s. 45 ●●; ● ref. Praha legend a skutečností: V. Kovářik, Impuls 1968, s. 207; J. Vlášek, Nová Praha 1968, s. 15 ●; S. Wollman: Pražská srovnávací škola a K. K., Slavia 1974, s. 226; O. Bartoš: Poznámky k metodologii české literární polonistiky, Slavia 1974, s. 241; L. Sziklay: Maďarské motivy v díle K. K., Slavia 1974, s. 234; ● k sedmdesátinám: M. Kudělka, SISb 1974, s. 236; T. Bešta, LD 20. 8. 1974; V. Forst, ČLit 1974, s. 352; M. Pišut, ČLit 1974, s. 355; J. Munzar, Universitas 1975, č. 1 ●●; ● ref. Česká literatura a kulturní proudy evropské: V. Hellmuth-Brauner, LD 6. 6. 1975; D. Jeřábek, ČLit 1976, s. 261; Š. Vlašín, Tvorba 1976, č. 19 ●●; ● nekrology: S. Wollman, Věstník ČSAV 1979; V. Forst, ČLit 1980, s. 611 ●.

vf

Stanislav Krejčí

* 2. 5. 1889 *Dolany* u Olomouce

† 29. 7. 1974 *Olomouc*

Prozaik kronikářsky zpodobňující život hanáckého podhůří Jeseníků od počátku 19. století do současnosti, básník písicí též nářečím, autor dramatických pásem a vlastivědných prací.

Syn chalupníka a formana, sám také před odchodem do první svět. války (1914) pracoval na rodném hospodářství. Poté, co byl 1915 u Horodenky v jihovýchodní Haliči těžce raněn a co se (1917) vrátil domů jako invalida, pracoval v rodné obci jako záloženský úředník a obecní tajemník, 1926–36 jako vedoucí pivovarského skladu (1926 byl zvolen starostou obce). 1936 až 1937 byl bez zaměstnání, potom úředníkem pražské inzertní kanceláře Praga, 1939–53 úředníkem v Olomouci, pak v důchodu. Od 1940 žil na Svatém Kopečku u Olomouce. Od 20. let pracoval osvětově a byl na tomto poli činný i organizačně v četných spolcích.

K. se stal svou prózou, poezií (zčásti psanou nářečím) a národopisně založenými dramatickými obrazy jedním z výrazných představitelů hanáckého regionálního písemnictví. Těžiště jeho díla tkví v románech a kronikách, jimiž zachytil – převážně na osudech své rodné obce – v podstatě celou novodobou historii hanáckého podhůří Jeseníků, počínaje zápasem vesnického lidu s feudály na zlomu 18. a 19. století a konče

združstevňováním vesnice. Jakkoli se tyto práce opírají vždy o K. archivní studia nebo o jeho autopsii, dominuje v nich nakonec lidovýchovaná tendence, daná stanoviskem chudého rolníka, hlasatele vroucího vztahu k půdě a věrnosti rodnému kraji, propagátora hospodářského a osvětového pokroku a moralizujícího karatele mód a charakterových vlastností cizích povaze vesnického lidu. Větší smysl prokázal přitom K. pro pestrou, realisticky popisnou evokaci vesnického života než pro celistvé postižení zápasících historických sil a myšlenkových světů. Svě verše koncipoval K. zejména jako apel na sebevědomí, rázovitou opravdovost, životní realismus a vědomí jednoty venkovského lidu. Z prostředí hanácké vesnice bral také látku ke svým divadelním hrám, národopisným pásmům a vlastivědným studiím.

PSEUDONYM, ŠIFRA: Stanislav (Stan., St.) K. Dolský; sk. ■ **PRÍSPĚVKY** in: Červený květ (Ostrava); Čes. slovo (od 1941); Čes. rolník (Předmostí u Přerova, od 1910; 1925 R. Návrát, pseud. St. K. Dolský); Kolo (od 1940); Lid. noviny (od 1942); Moravský deník (Olomouc, od 1936); Našinec (Olomouc, od 1941); Niva (Brno, od 1921); sb. Očima písmáků 1 (1940, ed. J. Koudelák); Osvětová práce (od 1955); Rozkvět (Brno, od 1939); Sborník Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci (1972); Selské listy (Olomouc, od 1917); Svoboda (Brno, od 1937); Svob. slovo; Večer (od 1937); Venkov (od 1939); Volné slovo (Olomouc, od 1947; 1947 R. Vichřice v podhůří); Zvon (1940). ■ **KNÍŽNĚ**. *Beletrie*: Kdy srdce mluvit chtělo (BB 1913, výt. nezjišť.); Po cestách neschůdných (PP 1920, pseud. St. K. Dolský); Selské povstání (D 1926, pseud. Stan. K. Dolský); Hluboká brázda (R 1937); Kovář z Henčlova (D 1940, i prem.); Pod Jedovou (BB 1940); Me z Kopanin (BB 1940); Na souvrati (R 1941); Z cizích kořenů (D 1942); Kramář Martin (R 1943); Potrestaný sedlák (P pro ml., 1944); Chalupy neuhnou (R 1946); Kosa nabrůšená (BB 1947); Věrná stráž (R 1948); Slunce nad Jedovou (R 1957, přeprac. vyd. 1970); Dědina dokořán (R 1959); Na památku z Hané (BB 1969). – *Ostatní práce*: Dožatá na panství r. 1774 (národop. obrázek, 1924, pseud. St. K. Dolský); Dolanské cechy (1936). ■ **REDIGOVAL časopis**: Besídka (příl. Českého rolníka, 1913–14, 1923–25). ■

LITERATURA: J. S. (Staněk): ref. Po cestách neschůdných, Niva 1921, s. 60; B. Slavík: ref. Kovář z Henčlova, LidN 11. 11. 1940; ● ref. Pod Jedovou: J. B. (Borecký), Zvon 40, 1939/40, s. 656; B. Slavík, LidN 4. 3. 1940; -art- (R. Bartocha), Časopis Vlasten. spolku muzejního v Olomouci 1941, s. 135 (těž o Me z Kopanin) ●; B. Slavík: Dva typy hanáckých písmáků, LitN 1940, s. 80; J. Koudelák in S. K.: Me z Kopanin (1940); ● ref. Me z Kopanin: B. Slavík, LidN 19.

2. 1941; V. Martínek, Mor. slez. deník 6. 4. 1941 ●; B. Slavík: ref. Kramář Martin, LidN 1. 11. 1943; R. Bartocha: ref. Chalupy neuhnou, Čin 19. 6. 1946; ● ref. Kosa nabrůšená: R. Bartocha, Čin 25. 2. 1948; S. (J. Schäfer), NO 8. 9. 1948 ●; ● ref. Slunce nad Jedovou: J. Svoboda, Červený květ 1958, s. 21; F. Všeticka, Tvorba 1958, s. 981 ↓ ●; A. Sivek: ref. Dědina dokořán, Červený květ 1960, s. 71; M. Trapl, A. Přichystal in České národní obrození na Moravě v době předbřeznové a v revolučních letech 1848–1849 (1970); J. Hrabák: ref. Slunce nad Jedovou (přeprac. vyd.), Tvorba 1971, č. 14; P. Marek in sb. Frygickou čapku mám (1978; dopisy P. Bezruče S. K. z 1940 až 1948).

jo

Sylva Krejčová

* 30. 12. 1919 *Mladá Boleslav*

† 6. 1. 1970 *Plzeň*

Autorka pohádek, próz pro děti, veršů a textů k operetám, překladatelka z angličtiny.

Vl. jm. Sylvestra K., roz. Matějková, publikovala též pod jm. Sylva Matějková-Krejčová. Otec byl státním zaměstnancem. 1938 vystudovala gymnázium v Ml. Boleslavi a odešla do Prahy, kde se 1942 provdala za úředníka a pozdějšího redaktora Čs. rozhlasu v Praze Oskara Krejčího (nar. 12. 2. 1915), který se s ní podílel na několika pracích (sám 1945 vydal sbírku anekdot z okupace Země úsměvů). 1943 byli oba zatčeni a vězněni na Pankráci a v Terezíně až do konce války, po níž byla K. zaměstnána postupně jako šéfredaktorka vnitropolitického zpravodajství ČTK, na sekretariátě komunistické strany v Praze a v Jáchymovských dolech a na ONV v Sokolově. Nakonec žila v Horním Slavkově. V poválečných letech byla autorkou mnoha prací pro zábavně vysílání Čs. rozhlasu.

Kromě veršů z vězení *Monolog* a textů k operetám, na nichž spolupracovala se svým mužem, psala K. prózy pro děti: nejprve pokusy o moderní pohádky, později povídky o soutěžení a solidaritě pionýrů (*Kluci, dáme se do toho!, Pionýři*). Všechny tyto práce vytvořila do konce 40. let, kdy také přeložila dva díly z vícesvazkového románového cyklu soudobé kanadské autorky M. de La Roche.

PRÍSPĚVKY in: Dikobraz; Kult. politika; Naše zpráva (od 1940). ■ **KNÍŽNĚ**. *Beletrie*: Ztratila se hvěz-

dička (pohádka, 1943, pod jm. Sylva Matějková-Krejčová); Haló, tady nebičko (pohádka, 1944, pod jm. Sylva Matějková-Krejčová); Číslo 64401 mluví (P podle vyprávění A. Burgra, 1945, s O. Krejčím); Monolog (BB 1946, pod jm. Sylva Matějková-Krejčová); Kluci, dáme se do toho! (P pro ml., 1949); Sluníčko (P pro ml., 1949); Pionýři (P pro ml., 1950). – *Překlad*: M. de La Roche: Stavba Jalny (1947, pod jm. Sylva Matějková) + Bouře nad Jalnou (1948, pod jm. Sylva Matějková). ■ SCÉNICKY. *Libreta k operetám*: Nic se nestalo (1947, s O. Krejčím, hudba Z. Mašek); Pronajme se pokoj (1948, s O. Krejčím, hudba Z. Mašek). ■

LITERATURA: kp. (K. Polák): ref. Haló, tady nebičko, Nár. práce 10. 9. 1944; J. Šlajer: ref. Kluci, dáme se do toho!, Štěpnice 4, 1950/51, s. 128; A. Sedláček: ref. Pionýři, Štěpnice 4, 1950/51, s. 381.

pb

František Vladimír Krch

* 24. 8. 1861 *Lažany* (Hroby-L.) u Tábora

† 29. 9. 1905 *Smíchov* (Praha-S.)

Spisovatel pro mládež, lyrický básník.

Studoval na reálném gymnáziu v Táboře a na učitelském ústavu v Soběslavi. Od 1882 žil v Praze a učil na obecné škole na Smíchově. Založil *Malé noviny pro děti*.

K. básně a prózy pro mládež, jejichž hlavním cílem bylo výchovně působit a zábavnou formou poučovat, pomocí obecně známých tematizovaných faktů a situací zdůrazňovaly náboženské a vlastenecké citění. Dominantním motivickým prvkem K. lyriky i epiky, poznamenané reminiscencemi na četbu poezie Hálkovy, Vrchlického i Erbenovy, se stala láska, která je konvenční obrazností pojímána v protikladu mládí a snu (nejčastěji v poloze elegické) a stárí a zmaru (v poloze baladické).

PRÍSPĚVKY in: *Beseda učitelská*; *Besídka malých* (1885–94); *Čes. domácnost*; *Čes. jih* (Čes. Budějovice); *Jitřenka* (Polička); *Rajské sady mládeže*; sb. *Slavnostní spisy na oslavu 40letého panování J. V. Císaře pána* (1888); *Smíchov* (pamětní list, 1888); *Tábor*; *Vesna*; *Vlast*; alm. *Z české školy* (1884); *Zlatá Praha*. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Sny májové* (BB 1886); *Touhy a naděje* (BB pro ml., 1890); *Úsměvy mládí* (PP pro ml., 1890); *Obrázková knížka* (pro ml., 1890); *Na hrobech lásky* (BB 1891). ■ REDIGOVAL *časopisy*: *Literární věstník* (přil. Listů školské správy, 1887, č. 12 – 1888), *Malé noviny pro děti* (od 1890), *Učitelské noviny* (1902). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: *Smí-*

chov. Pamětní list 6. národní slavnosti ve prospěch Ústřední Matice školské (1888); sb. *Národ Komen-skému* (1892); *Květy z českých luhů 1–2* (výbor BB pro ml., 1894–95, s J. V. Novákem). ■

LITERATURA: ● ref. *Sny májové*: J. V. Vrchlický, *Hlas národa* 5. 12. 1886; V. Vítězný, *Lit. listy* 1887, s. 12; J. Haasz, *Rozhledy literární* 1, 1886/87, s. 294 ●; π: ref. *Na hrobech lásky*, *Lit. listy* 1891, s. 402.

vs

Zdeněk Kriebel

* 29. 4. 1911 *Brno*

Autor občanské a milostné lyriky, veršů a básnických próz pro děti.

V Brně absolvoval reálné gymnázium (mat. 1930) a právnickou fakultu (1935, doktorát 1938), pak pracoval jako advokátní koncipient (1935–39). Od 1939 žil v Praze, kde byl zprvu opět advokátním koncipientem, 1940–46 právním a administrativním úředníkem, 1946–56 právníkem (též v kanceláři K. Reslera). 1956–63 pracoval jako redaktor Stát. nakl. dětské knihy. 1963 se vrátil do Brna, kde působil až do svého odchodu do důchodu (1971) jako redaktor lit. oddělení Čs. rozhlasu. 1936–56 a znovu od 1986 ženat s operní pěvkyní M. Podvalovou (1909–1992).

Počátky K. tvorby byly poznamenány příslušností k brněnskému levicově orientovanému centru (B. Václavek aj.). Toto zaměření se pro-sazovalo už v raných verších psaných v duchu proletářské poezie (*Hořící keř*), a to intuitivním odporem k měšťácké společnosti, naivně výbojným vztahem ke skutečnosti, jenž je vzněcován zájmem o sociální dění. Tato linie v K. poezii byla nadto zasažena avantgardními vlivy expresionistickými a poetistickými (*Polytonfox*, 200 *chryzantém*), trvale však zůstávala patrná v citovém přilnutí k víře v pokrok či v etickém entuziasmu. V poezii z konce 30. let (*Proutěná píšťala*, *S erbem lipového listu*) se projevovala akcentováním tradičních jistot: přírody, domova a lásky, a jinotajným příklonem k pokrokovým silám. V poválečných sbírkách se uplatnilo K. zaujetí pro ideál sociálně spravedlivé společnosti a stanovisko historického optimismu (*Alarm*). Později došlo v tradičním tvaru, akceptujícím sice novou skutečnost, nicméně ustr-

nulém v jednostranném přitakání osvědčeným hodnotám, k prolnutí občansky účastné odezvy historického vývoje s lyrickým vyjádřením intimního prožitku a citového vzrušení, což autorovi umožnilo reflexi společenských zápasů jako osudu člověka (*Kniha milosti, Symfonie o Dyji*). Účinnost K. verše však více než v reflexi či v meditaci byla vždy v milostně či přírodně lyrickém projevu, smyslově bohatém vyjádření ideálních, mravně čistých vztahů, ve schopnosti zachycovat jevovou zvláštnost reality a bezprostředně ji sdělovat. Trvalé inspirační zdroje se prosadily i v rytmicky uvolněných verších K. pozdní poezie, kde v soukromé životní bilanci převážilo neproklamativní vyznávání mravních hodnot a přirozených vzájemných lidských vztahů nad nostalgickým prožitkem uplývajícího času (*Etudy pro dceru*). – Od poloviny 50. let vznikaly také K. básně a básnické prózy pro děti. K. v nich využil jak vlastní básnické zkušenosti, zakládající se na smyslové názornosti, spontánní imaginaci a pevném zakotvení inspirace ve skutečnosti, tak dobrých tradic poezie pro děti (lapidárnost jazyka, ukázněnost ve stavbě verše i básně, konkrétnost pojmenování, invenční metaforika, inspirace přírodou, využívání folklórních prvků a humoru atd.). Rozšířil tradiční záběr poezie pro děti o svět velkoměsta, techniky a vztahů uvnitř moderní společnosti. Zejména v prózách určených dětem školního věku osvědčil smysl pro dějovost a dramatickост, akcentováním asociativního myšlení přirozeně podpořil dětský objevitelský pud, a podněcoval tak poznávání světa pomocí hry uvolněné fantazie. Zkušenost z vlastní tvorby uplatnil i v překladech slovenské poezie pro děti.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Vincent; kri, Kri, Vinc. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Host do domu; Index (1931–38); sb. Jak lomikámen v dešti (1987); Jarní almanach básníků 1940 (1940); Kritický měsíčník (1939–40, 1947–48); Lid. demokracie; Lid. noviny (1930–40); Lit. noviny; Mor. orlice (Brno, 1927); Nový život; Středisko (Brno, 1931–34); U (1936); Zlatý máj; Zvon (1931). ■ **KNÍŽNĚ**. *Beletrie*: Hořící keř (BB 1931); Polytonfox (B 1932); 200 chryzantém (B 1938); Proutěná píšťala (BB 1938); S erbem lipového listu (BB 1940); Alarm (BB 1947, z 1. 1936–46); Píšťalička (BB pro ml., 1955, dopln. vyd. 1958); Kniha milosti (BB 1956); Symfonie o Dyji (B 1959); Ptám se, ptám se, pampeliško (BB pro ml., 1959); Koulej se, sluníčko, kutálej! (BB pro ml., 1961; obs. Píšťalička a Ptám se, ptám se, pampeliško); Co dělá v parku sluníčko (B pro ml., 1963); Za oknem laterna magika (PP pro ml.,

1963, 1977 rozšíř. s tit. Duhová brána); Stradivárky z neónu, Posměšky na plot (BB pro ml., 1964); Etudy pro dceru (BB 1988). – *Překlad*: K. Bendová: Trnky brnky na ty hrnky (1964). – *Výbory*: Na slunečné straně (1961); Písně pro sluníčko a hry s lunou (z poezie pro ml., 1971). ■

LITERATURA: L. Přerostová: Z. K. Metodický text o básnické životě a díle (St. vědecká knihovna Brno, 1986). ■ ● ref. Hořící keř: J. O. (Ošmera), Čin 2, 1930/31, s. 806; K. Stránský, Středisko 1, 1930/31, č. 7–8; pa (F. S. Procházka), Zvon 32, 1931/32, s. 125 ●; ● ref. Polytonfox: K. F. Stránský, Středisko 3, 1932/33, s. 52; B. V. (Václavěk), Tvorba 1933, s. 30 → Kritické stati z třicátých let (1975) ●; ● ref. 200 chryzantém: A. M. Piša, PL 13. 8. 1938 → K. vývoji české lyriky (1982); V. Černý, LidN 5. 12. 1938; J. Ošmera, Čin 1938, s. 268 ●; A. M. Piša: ref. Proutěná píšťala, Nár. práce 19. 2. 1939 + ref. S erbem lipového listu, Nár. práce 29. 12. 1940, oboji → K. vývoji české lyriky (1982); ● ref. S erbem lipového listu: J. Heyduk, LidN 20. 1. 1941; V. Běhounek, Děln. osvěta 1941, s. 40; F. Götz, Čteme 1941, s. 39 ●; ● ref. Alarm: G. (F. Götz), NO 21. 8. 1947; A. M. Piša, Kytice 1947, s. 223 → K. vývoji české lyriky (1982); V. Černý, KM 1947, s. 260 ●; V. Dostál: ref. Píšťalička, NŽ 1956, s. 93; ● ref. Kniha milosti: V. Stejskal, RP 10. 6. 1956; J. Trefulka, NŽ 1956, s. 802; Z. Heřman, HD 1956, s. 369; J. Mourková, Květen 2, 1956/57, s. 75 ●; M. Petříček in Glosy k současné poezii (1957); ● ref. Ptám se, ptám se, pampeliško: J. Tichý, LitN 1959, č. 22; F. M., Komenský 1959, s. 448; J. Teichman, Červený květ 1959, s. 279; Z. K. Slabý, ZM 1960, s. 110; F. Tenčík, Rovnost 30. 4. 1961 ●; ● ref. Symfonie o Dyji: M. Červenka, LitN 1960, č. 17; M. Petříček, Plamen 1960, č. 3 ●; M. Petříček in Z. K.: Na slunečné straně (1961); ● ref. Na slunečné straně: M. Vacík, RP 29. 4. 1961; pb (P. Blažíček), Práce 4. 8. 1961; F. Vrba, LitN 1961, č. 24; M. Uhde, HD 1961, s. 329; O. Rafaj, Červený květ 1961, s. 190 ●; D. Karpatský: Básník a tradice, Plamen 1961, č. 4; V. Frýbová: Básník a dítě, ZM 1961, s. 163; V. Dostál: Gratulace i přání (k padesátinám), Kultura 1961, č. 16; J. Bodláková in Z. K.: Koulej se... (1961); ● ref. Koulej se...: M. Petříček, ZM 1961, s. 552; T. Macek, Komenský 86, 1961/62, s. 572; B. Polan, ZM 1962, s. 248 ●; A. Mrkva: Psychologická příprava dětí k práci a poezie Z. K. pro děti, Komenský 87, 1962/63, s. 379; F. Tenčík: Z. K., ZM 1963, s. 327; ● ref. Za oknem...: V. Stanovský, Kult. tvorba 1964, č. 3; F. Tenčík, Rovnost 26. 1. 1964 ●; ● ref. Stradivárky z neónu, Posměšky na plot: F. Tenčík, Rovnost 2. 7. 1964; M. Uhde, HD 1964, s. 53 ●; S. Šmatlák: Nad poezií Z. K. (o poezii pro děti), ZM 1964, s. 355; F. Tenčík: Dovětek ke Šmatlákovu zamyšlení, ZM 1964, s. 360; ● ref. překl. Trnky brnky...: V. Vařejková, Komenský 89, 1964/65, s. 635; V. Frýbová, ZM 1965, s. 398 ●; V. Kovářík in Hlasy a tváře (1965); D. Picka in Klíč ke knihám Klubu mladých čtenářů 4, 1. skupina (1968); ● k 60. nar.: F. Tenčík, Rovnost 29.

4. 1971; M. Tmé, *Práce* 30. 4. 1971 ●; Z. Heřman: Z. K., *ZM* 1980, s. 608; J. Č.: k 70. nar., *Svob. slovo* 29. 4. 1981.

jip, šv

Viktor Kripner

* 13. 5. 1906 *Královské Vinohrady* (Praha-V.)

† 22. 4. 1956 *Teplíce nad Bečvou*

Básník, překladatel hlavně z francouzštiny, kulturní publicista.

Synovec básníka V. Dyka a spoludědic jeho autorských práv. Absolvoval reálné gymnázium ve Slovenské ul. v Praze-Vinohradech (mat. 1925) a češtinu a francouzštinu na filoz. fakultě UK (1925–30; doktorát 1930 prací *De l'emploi du passif en ancien français*). Už za studia učil na středních školách v Praze: 1930–33 byl suplujícím profesorem na Jiráskově gymnáziu, 1933–34 profesorem na reálce v Dušní ul.; 1934–38 působil jako lektor a pak správce české sekce na Carnotově lyceu v Dijonu, od 1938 byl tajemníkem Ústavu slovanských studií na Sorbonně a správcem českého oddělení dívčího lycea v St. Germain-en-Laye, pak odešel přes Portugalsko do Londýna, kde pracoval v prezidentské kanceláři E. Beneše. Po válce se stal odborovým radou min. zahraničí a vykonával funkci ataše na velvyslanectví v Bruselu; od 1950 byl v důchodu. Pohřben byl na Olšanských hřbitovech v Praze.

K. jinošská prvotina je eklektickým ohlasem různorodé četby; mísí se v ní pozdní impresionismus s vlivem soudobé mladé poezie, záliba v aforistickém lakonickém verši dykovské proveniencí s výrazem starší, až lumírovské poezie; životní tužby v ní vyslovované jsou neurčité, humanismus abstraktní. Ani v dalších sbírkách, psaných z okouzlení láskou i evropským jihem a západem, nestal se K. autorem vlastního vidění a výrazu. K tomu se přiblížil až za války v lyrice diktované osobním prožitkem, steskem po domově a vírou ve vítězství. Některé básně ze sbírky vydané uprostřed války v Londýně zařadil i do jediné knížky (*Znamení na nebi*), kterou vydal po osvobození a v níž se pokusil rozšířit žánrový a slohový rejstřík své poezie o časové politické básně; nedospěl však dál než k naivní vděčné oslavnosti, vyzdvihující prezidenta Beneše a Londýn jako hrdou výspu světa,

a k publicistické rétorice. Překládal verše i prózu převážně časopisecky, z francouzštiny (R. Montesquiou-Fézensac, Ph. Soupault, F. Jammes aj.) i němčiny (R. Dehmel). Nepřilíš hojná kulturní a cestopisná publicistika se zaměřovala ve smyslu kulturněpolitické orientace první republiky na přibližování a popularizaci životního slohu hlavně Francie. Jako editor Dykovy poezie si osoboval právo na škrty a adaptace, údajně v intencích básníkových.

ŠÍFRY: Dr. Vikri, Vikri (u překladů). ■ PŘÍSPĚVKY in: *Cesta* (1925–26); *Lid. noviny* (od 1927); *Lit. noviny* (1930–32); *Lumír* (od 1926); *Nár. listy* (1933 polemika s J. O. Novotným o vydávání Dyka); *Nár. osvobození* (od 1926); *Pramen* (Plzeň, od 1925); *Rozhledy po literatuře a umění* (od 1933); *Tribuna* (od 1925); *Venkov* (od 1925). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Kvetoucí zahrada* (BB 1924); *Závrať* (BB 1933); *Pěna a růže* (BB 1935); *Světy beze jména* (BB 1938); *Hákový karabáč* (epigramy, Paříž 1939; franc. s tit. *La cravache gamée, výt. nezjišt.*); *Čas vrší dny* (BB, Londýn 1942); *Znamení na nebi* (BB 1947). – *Překlady*: J. Kessel: *Belladonna* (1934); F. Pisani, Clavenad: *Trináctý milenec* (1935, pseud. Dr. Vikri). ■ REDIGOVAL *knížnici*: *Meteor* (1934–38, s A. Martinovským). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: V. Dyk: *Stará galerie* (1933). ■

LITERATURA: J. Krecar: ref. *Kvetoucí zahrada*, *MR* 1924/25, sv. 40, s. 119; ● ref. *Závrať*: V. H. (Z. Kalista), *Lumír* 59, 1932/33, s. 464; A. N. (Novák), *LidN* 1. 4. 1934; A. M. Piša, *PL* 15. 4. 1933 ●; B. Tomíček: ref. *Pěna a růže*, *Rozhledy* 1936, s. 100; ● ref. *Světy beze jména*: V. Černý, *LidN* 11. 4. 1938; bv (B. Václavek), *Mor. večerník* 29. 5. 1938; A. M. Piša, *PL* 25. 7. 1938; V. Hrbek (Z. Kalista), *Lumír* 64, 1937/38, s. 519 ●; V. Černý: *Česká beletrie emigrační*, *KM* 1947, s. 11; an.: *Básník V. K. mrtev*, *Svob. slovo* 26. 4. 1956.

mb

Pavel Kristián z Koldína

* asi 1530 *Klatovy*

† 8. 1. 1589 *Praha*

Právnícký spisovatel, humanistický básník.

Psán též Glatovinus, Christianus, Koldín. – Pocházel z rodiny zámožného klatovského měšťana Matěje Křesťana. Vystudoval na pražské univerzitě (1550 bakalář a 1552 mistr). Od 1552 byl rektorem školy u Sv. Jindřicha na Novém Městě pražském; osvědčil se tam jako vynikající učitel latiny. Od 1557, kdy získal i erb a přídomek

mek, působil na pražské univerzitě; zastával tam též hospodářské funkce a 1561 byl děkanem artistické fakulty. Univerzitu opustil počátkem 1562 a přes rok působil jako novoměstský radní písař. V červenci 1563 – brzy po prvním sňatku – získal měšťanské právo na Starém Městě pražském; 1565–68 byl staroměstským konšelem, 1568–84 předním radním písařem (kancelářem), potom až do smrti opět členem konšelské rady, velice váženým pro právnickou proslulost. Obratné hospodaření a hromadění majetku rozmanitými cestami (dvěma dalšími sňatky 1580 a 1585, ale i lichvou a obohacováním se z peněz, které spravoval jako poručník a věřitel, jak ukázaly soudní spory po jeho smrti) ho učinily jedním z nejbohatších pražských měšťanů. Vystoupení proti chystané české konfesi (1575) z pozic staroutrakvismu svědčí o jeho konzervativní názorové pozici, kterou zastával jako měšťanský politik a člen zemského sněmu.

• Literárně se uplatnil nejdříve jako latinský humanistický básník, ale potom hlavně jako autor souhrnu městských práv, vypracovaného na základě pražského městského práva, *Práva městská Království českého*. Tento jeho městský zákoník, vydaný do 1755 celkem čtyřikrát, byl 1610 nařízen všem českým městům a 1697 se stal závazným i pro moravská města; platil v podstatě až do začátku 19. stol. Autor dílo úspěšně popularizoval 1581 vydáním stručné sumy, která byla v předbělohorském období rovněž ještě čtyřikrát přetištěna. Stručné zpracování českého zemského práva a zřízení, které dal K. vytisknout 1583, bylo královskou kanceláří zakázáno.

KNÍŽNĚ: *Compendium et scopus totius scripturae Veteris Testamenti elegiaco carmine* (1562, výt. neznám.); *Liber elegiarum comprehendens argumenta singulorum capitum Novi Testamenti ordine alphabetico, gnomas ex s. Matthaei evangelio selectas, illustrationes aliquot sacrorum biblicorum figuras additis imaginibus, summam religionis Christianae* (1563); *Práva městská Království českého* (1579); *Práva městská Království českého v krátkou summu uvedená* (1581); *Práva a zřízení zemská Království českého v krátkou summu uvedená* (1583); též drobné příspěvky v knihách jiných autorů. ■ **EDICE:** *Práva městská Království českého a Markrabství moravského spolu s krátkou jich summou* (1876, ed. J. Jireček, též in *Codex juris Bohemici IV, 3, sectio II*, 1876, ed. J. Jireček). ■

BIBLIOGRAFIE: *Knihopis č. 4* 664–4 673; *Rukověť human. básnictví 3* (1969); K. Schelle: *Bibliografie*

k Právům městským Království českého od P. K. z K. z roku 1579, in *Městské právo v 16.–18. století v Evropě* (1982). ■ **LITERATURA:** J. Štěpán: *Studie o kompilační povaze K. Práv městských* (1940). ■ A. Rybička: M. Pavel K. z K., ČČM 1864; B. Peška: O M. Pavlu K. z K. a jeho pozůstalostech, *Právník* 1864; J. Emler: O českých právech městských, zejména o právu Starého Města pražského, *Zprávy KČSN* 1867; J. Jireček: *Rukověť 1* (1875) + in P. K. z K.: *Práva městská Království českého a Markrabství moravského* (1876); Z. Winter: O kšaftě a pozůstalosti M. Koldína, ČČM 1890; J. V. Prášek: O původu P. K. z K., *Čes. muzeum filologické* 1, 1895; K. Hostaš: O klatovské rodině Kristiánů z Koldína, ČČM 1896; H. Jireček in *Právníký život v Čechách a na Moravě* (1903); F. Hrejsa in *Česká konfese* (1912); J. Vančura in *Dějiny města Klatov* 1, 2 (1928–29); J. Štěpán: P. K. z K., *Všehrd* 1939; ref. o knize J. Štěpána: F. Čáda, ČMM 63–64, 1939–1940 + *Naše věda* 20, 1941; J. Martínek: *Příspěvek k poznání K. latinské tvorby*, *Zprávy Jednoty klasických filologů* 9, 1967; *Rukověť human. básnictví* 3 (1969); sb. *Městské právo 16.–18. století v Evropě* (1982, P. K. z K. a jeho dílo).

jk

Kristiánova legenda

Před 994

Latinský spis o počátcích českého křesťanství a o prvních domácích světcích.

Autorem díla je podle prologu řeholník Kristián (lat. Christianus), příbuzný druhého pražského biskupa Vojtěcha, k němuž se spis obrací. Tím je i datován do období Vojtěchova episkopátu (982–94), jak soudili první vydavatelé B. Balbín (1677) a P. Athanasius (E. Sándrich, 1767), ale nejstarší rukopis díla (Dražický) pochází až z 1329–42. Pozdní dochování, stylová umělost a některé údaje v díle, odporující dobovému historickému poznání (svědectví o moravském původu českého křesťanství a příznivý autorův postoj k slovanské liturgii), vedly již od osvícenství k pochybnostem o stáří díla, jehož vznik byl kladen do 12. stol. (G. Dobner) nebo až do 14. stol. (J. Dobrovský), a podle toho byla kvalifikována i jeho zpravodajská hodnota; bylo považováno za pozdní kompilaci založenou na starších známých legendách a vzhledem k svému prologu za podvrh. Negativní hodnocení díla nezměnily ani četné nálezy slovanských literárních památek českého původu v 19. stol.

Teprve poč. 20. stol. rehabilitoval K. I. J. Pekař jako dílo pocházející skutečně z doby, do níž se svým prologem hlásí, a současně dokázal, že ludmilské legendy nazývané Subtrahente se (o umučení svěťce) a Recordatus (o přenesení jejího těla), dochované v rukopisech z 12. stol. a pokládané za samostatné skladby, jsou výňatky z K. I. Třeboze Pekařovy závěry (podepřené a rozšířené ve 30. letech V. Chaloupeckým) nebyly obecně přijaty a po 1945 vystoupili noví odpůrci pravosti díla (Z. Kalandra, R. Urbánek, Z. Fiala), podařilo se jeho rané datování (zejm. zásluhou J. Ludvíkovského) obhájit.

K. I. je nejrozsáhlejším a nejobsažnějším hagiografickým dílem českého středověku. Na rozdíl od ostatních není také legendou o jediném svěťci. Ale ani titul, pod nímž se v nejstarším rukopise dochovala (*Vita et passio sancti Wenceslai et sanctae Ludmilae avae eius*, Život a umučení sv. Václava a jeho báby sv. Ludmily) nepostihuje plně šíři jejího obsahu, protože není jen sepsáním o životě a umučení obou světců. Z 10 kapitol (do nichž bývá v edicích tradičně dělena), následujících po prologu, vyprávějí první dvě o činnosti Cyrila a Metoděje na Moravě, o Cyrilově úspěšné římské obhajobě slovanské liturgie, o pokřtění českého knížete Bořivoje Metodějem na Svatoplukově dvoře a o dramatických okolnostech přijetí křesťanství v Čechách v Bořivojově době. Teprve další kapitoly se soustřeďují na Ludmilin (3.–5. kap.) a Václavův (6.–8. kap.) život, umučení a přenesení jejich těl a seznamují s prvními zázraky, jimiž byli oslaveni, kdežto 9. kap. je věnována památce Václavova druha Podivena, rovněž obdařeného světeckými rysy; závěrečná 10. kap. je vyplněna vypsáním dalších václavských zázraků, kromě posledního (Václavovo setkání s kouřimským knížetem) posmrtných. – Autor díla vycházel ze starší latinské legendistiky václavské (*Crescente fide*, Gumpoldova legenda) a ludmilské (*Fuit in provincia*) a z nějakých předloh slovanských s výslovným záměrem tyto své prameny doplnit i opravit jejich nesrovnalostí na podkladě vlastních informací. Slovní podání zpráv z jednotlivých použitých pramenů dokázal autor do svého díla stylisticky plně integrovat; jeho styl, charakteristický umělými odchylkami od pravidelného pořádku slov, je v celém díle jednotný. Ke své práci autor nepřistupoval jen jako legendista, ale uplatnil též vlastní zájem historický, zejména v prvních kapitolách vylíčením slovanských počátků křes-

ťanství na Moravě a v Čechách. Jejich sloučením dospěl tak poprvé ke koncepci kulturní i politické kontinuity staré Moravy a přemyslovských Čech. Tím se stával patrně mluvčím, ne-li tvůrcem domácí státní ideologie na konci 10. stol. Jeho dílo je zároveň výrazem plodné dobové symbiózy slovanské a latinské kultury v zemi. – K. I. byla už od 12. stol. využívána jako jedinečný zdroj hagiografických i kronikářských údajů. Vzhledem k tomu, že do díla vstoupila tradice starší legendistiky a mladší hagiografická tvorba na něm spočívá, zaujímá dílo ústřední postavení mezi václavskými a ludmilskými legendami českého středověku.

EDICE: B. Balbín in *Epitome historica rerum Bohemicarum* 1 (1677); P. Athanasius: *Vita s. Ludmillae et s. Wenceslai authore Christiano monacho* (1767); Křišťanův život sv. Ludmily a sv. Václava, FRB 1 (1873, ed. J. Emler); J. Pekař in *Nejstarší kronika česká* (1903) + in *Die Wenzels- und Ludmila-Legenden und die Echtheit Christians* (1906); Christianus monachus in: *Magnae Moraviae fontes historici* 2 (1967, ed. J. Ludvíkovský, kap. 1–3); Kristiánova legenda (1978, ed. J. Ludvíkovský). – *Překlady do češtiny*: Křišťanův život sv. Ludmily a sv. Václava, FRB 1 (1873, přel. J. Truhlář); Život a umučení sv. Václava a báby jeho sv. Ludmily (1921, 1929, 1941, přel. A. Stříž); in sb. *Na úsvitu křesťanství* (1942, ed. V. Chaloupecký, přel. J. Ludvíkovský); in *Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu* (1957, přel. J. Ludvíkovský, ukázky); in sb. *Nejstarší legendy přemyslovských Čech* (1969, ed. O. Králík, přel. A. Stříž); Kristiánova legenda (1978, přel. J. Ludvíkovský). ■

LITERATURA: J. Pekař: *Nejstarší kronika česká* (1903) + *Die Wenzels- und Ludmila-Legenden und die Echtheit Christians* (1906); V. Chaloupecký: *Prameny 10. stol. L. K., Svatováclavský sb. 2/2* (1939); R. Urbánek: *Legenda tzv. Kristiána ve vývoji předhusitských legend ludmilských a václavských a její autor* 1, 2 (1947, 1948); Z. Fiala: *Hlavní pramen I. K. (1974)*. ■ Z. Kalandra in *České pohanství* (1946); J. Ludvíkovský: *O Kristiána 1, 2, Naše věda* 1949, 1950 + *Rytmičké klausule K. I. a otázka jejího datování*, LF 1951 + *Crescente fide*, Gumpold a Kristián, SPFF Brno, D 1, 1955 + *Great Moravia Tradition in the 10th Century Bohemia and Legenda Christiani*, sb. *Magna Moravia* (1965, přehled vývoje kristiánovské otázky) + *Tunna und Gommon – Wikinger aus der Prager Fürstengolgschaft?*, *Folia diplomatica* 1, 1971 + *Latinské legendy českého středověku*, SPFF Brno, E 18–19, 1973–74; O. Králík in *K počátkům literatury v přemyslovských Čechách* (1960); Z. Fiala in *Přemyslovské Čechy* (1965, 2. vyd. 1975); R. Večerka: *Slavistický příspěvek k latinské I. K., Slavia* 1976; D. Třeštík: *Deset tezí o K. I., Folia historica Bohemica* 2, 1980.

Kritická příloha k Národním listům

1863–1865, 1867–1868

Zprvu kritická, pak i beletristická příloha k deníku Národní listy, po jejich přechodném zastavení samostatný literární a poučný časopis; nakonec samostatný časopis pro kritiku.

Titul: 1863/64 (roč. 1) Kritická příloha k Národním listům (dále zkracujeme NL); 1865 (roč. 2) do č. 5 Literární příloha k NL; 1865 (roč. 2) od č. 6 Literární listy; 1867–68 (roč. 1–2) jako nový časopis s novým číslováním ročníků Český obzor literární. – *Podtitul:* 1863/64 (roč. 1) od č. 7 Časopis věnovaný literatuře a umění; 1865 (roč. 2) do č. 6 Časopis věnovaný literatuře, umění, poučení a zábavě; 1865 (roč. 2), č. 1–34 Týdeník věnovaný literatuře, umění, poučení a zábavě. – *Redaktor:* 1863–65 (roč. 1–2) do č. 6 roč. 2 E. Grégr, č. 7–15 roč. 2 F. Schulz, č. 16–34 roč. 2 E. Grégr; 1867–68 (roč. 1–2) č. 1 (roč. 1) J. Novák, od č. 2 F. Schulz. – *Vydavatel:* 1863–65 (roč. 1–2) do č. 5 roč. 2 J. Grégr, č. 6 E. Grégr, č. 1–15 roč. 2 F. Schulz, č. 16–34 roč. 2 E. Grégr; 1867/68 (roč. 1) č. 1–2 Umělecká beseda, od č. 3 majitel Umělecká beseda, vydavatel F. Schulz. – *Nakladatel:* 1863 – duben 1868 E. Grégr, Praha; květen–červenec 1868 J. Pospíšil, Praha. – *Periodicita:* 1863/64 (roč. 1) měsíčník, od listopadu 1863 do prosince 1864 14 čísel jako 1 ročník (1863 2 čísla, 1864 nově číslováno 1–12 od ledna do prosince); 1865 (roč. 2) do č. 6 z 20. 3. čtrnáctideník s novým titulem, od 8. 4. týdeník opět s novým titulem a s novým číslováním 1–34; poslední číslo vyšlo 25. 11. (čas. byl ještě t. r. nahrazen beletristickými Květy za redakce V. Hála a J. Nerudy); 1867/68 (roč. 1) měsíčník, od května do dubna; 1868 (roč. 2) jen 3 čísla od května do července. Čas. byl zastaven pro „příliš skrovný počet odběratelů“.

Původním posláním časopisu měla být pojednání o české literatuře, zejm. o jejích novinkách. Ve skutečnosti byl jeho obzor mnohem širší. Vedle vstupních základních studií a vedle kritické části v rubrice *Úvahy*, zahrnující též referáty o domácích a cizích (i cizojazyčných) pracích z jazykovědy, historie a přírodních věd, obsahoval i rubriky *Výtvarné umění* a *Hudba*, podával informace o slovanských literaturách (rubr. *Literatura jinoslavanská*) i o literaturách Západu (*Literatura cizojazyčná*), přinášel zprávy o činnosti vědeckých a uměleckých spolků a pravidelně otiskoval (zprvu anonymně) Urbánkovu Bibliografii českou, soupis původních novinek, jež vyšly v uplynulém měsíci. Od 1865 (roč. 2) byl čas. rozšířen o složku beletristickou a zábavnou; s tím došlo i ke změně titulu a periodicity a k nepatrné přestavbě rubrik (mj. místo Vý-

tvárního umění a Hudby vznikl oddíl *Literatura a umění*). Když 1865 byly NL na dva měsíce úředně zastaveny, příloha se zcela osamostatnila jako týdeník. Byl zaveden *Fejeton* (vycházel do č. 15) a rubr. *Divadlo* (do č. 10), která sledovala drama i operu. Zvýšil se podstatně podíl beletrie a spektrum čas. se rozšířilo o poučnou část (přírodní vědy, cestopisy), zejm. o pojednání z historie (*Obrazy historické*, *Historická směs* – autoři A. Tille, J. J. Kořán, F. Dvorský). Podle oznámení vydavatele předplatitelům v závěru roč. 2 měla praxe prokázat, že v jednom časopise nelze slučovat kritickou složku se složkou beletristickou a zábavnou, a proto se vydavatel rozhodl založit časopisy dva, kritický a zábavně poučný. Protože však si prý soudobá, rozsahem nevelká původní literární produkce nevyžadovala okamžitou existenci kritického časopisu, byly zprvu založeny jen beletristické Květy. Teprve v květnu 1867 vznikl i časopis pro kritiku; v zájmu nestrannosti a nezávislosti se jeho garantem stala Umělecká beseda, konkrétně její Literární odbor. Svým posláním, obsahem, redaktorem i nakladatelem se stal přímým, i když ne tak mnohostranným pokračovatelem Kritické přílohy k NL. Vedle úvah o literatuře a divadle přinášel hlavně referáty o nových českých i cizojazyčných knihách (týkajících se českých záležitostí z různých oborů, především z historie a jazykovědy). Obsahoval také pojednání o soudobých českých časopisech odborných (ČČM, Živa aj.) i literárních (Květy, Světozor) a Urbánkuv Knihopis (zprvu opět anonymně) ve stejné podobě jako dříve. Beletrie byla zastoupena v menšině.

Titulem, redaktorem i vydavatelem byl čas. původně úzce svázan s redakcí NL. V anonymní vstupní statí roč. 1 o úloze kritiky (pravděpodobným autorem E. Grégr za možné spoluúčasti V. B. Nebeského) se zdůvodňuje jeho poslání: dát literatuře a vědě, jež byly donedávna jedinými nositeli češství, místo, které jim náleží. To se neobejde bez kritiky pojímané jako „sebevědomí a svědomí literatury“, jako její „soudce a ředitel“, jako strážce a pěstitel mravního i národního vědomí a krasocitu; proto je kritika nezbytná v době, kdy česká literatura vystoupila z raného ochotnictví. Tuto funkci plnil čas. trojím způsobem. V první řadě zásadními statěmi, jež analyzovaly soudobý stav i historii české literatury (nejčastěji K. Sabina, zpravidla anonymně, též šifra σ), hudby, estetiky (šifra D., tj. J. Dastich), divadla a malířství (A. D. Výšek),

a články o osobnostech české, slovanské (J. Gebauer) i západní literatury. Za druhé recenzemi původní české i překládané cizí beletrie, jež psal K. Sabina (šifry -n-, -a), dále V. B. Nebeský (šifra V. N.), F. Schulz (též šifra F. S.), V. Štulc, E. Grégr (šifra gr), a odborných spisů z různých oborů (např. posudek 8. dílu Wurzbachova Biografického lexikonu Rakouska, pojednání o Palackého Dějinách aj.). Za třetí informacemi o literaturách slovanských (J. Gebauer, V. Jagić, X. Klymkovyč, J. Rank, V. D. Stojanov, V. Štulc), francouzské (G. Šálek), anglické a americké (P. Sobotka). Do struktury čas. valně nezasáhlo jeho rozšíření o beletrii; v 5 číslech vyšla jediná báseň (J. Martinec), jedna povídka (F. Göbl Kopidlanský) a ukázka z Heroldova cestopisu Malebné cesty po Čechách. Mezi autory přibyli J. V. Frič (šifra P. S.), pišící o pařížském divadelním repertoáru, a J. L. Zvonář, zabývající se českými národními písněmi. Zásadnější změnu znamenal až vznik týdeníku. Než se obnovilo vydávání NL, došlo k jejich sloučení s novinami Hlas a nové redakční síly získané fúzí výrazně ovlivnily charakter listu (J. Neruda, E. Vávra). Neruda (též šifra J. N.) tu otiskoval Pražské fejetony (sporadicky psal fejetony i F. Schulz), recenze (zvl. beletristických překladů) a stati o divadle, jemuž se referentsky věnoval F. V. Jeřábek (též šifry J., F. V. J.). Podstatně se zvýšil podíl prózy s převahou překladů z literatury ruské (I. S. Turgeněv – překl. E. Vávra, L. N. Tolstoj – překl. an.), polské (K. Baliński – H. Jurenka, K. W. Wójcicki – A. Štrauch), francouzské (P. Perret – R. Nápravník, A. Cournet – šifra R. K.) a anglické (W. L. Hughes – šifra R. K.). Původní prózy publikovali F. Göbl Kopidlanský, B. Janda, S. Podlipská, K. Sabina (K. S.), P. Sobotka, V. Vlček, tři bajky slovensky otiskl J. Záborský. Ve svém cestopisu po Čechách pokračoval E. Herold, cestu do Vídně za uměleckými památkami vyličil K. Adámek. Z poezie se objevily pouze překlady: ukázky z Dantových lyrických básní (F. Doucha), z Mickiewiczovy Gražiny (V. Štulc) a z litevských, italských a srbských národních písní (J. Gebauer, šifra Gb) a Tennysonova báseň Enoch Arden (P. Sobotka). Ve statích o české literatuře a jejich časopisech pokračoval K. Sabina (K. S., i an.), obsáhlejší pojednání o západních literaturách psali G. Šálek a P. Sobotka (též šifry P. S., Pr. S.), o ruské literatuře E. Vávra, o polské J. V. Frič. Ve všech třech podobách čas. byla

převážná část příspěvků anonymní nebo byla kryta nerozlučitelnými šiframi. – Po necelých dvou letech obnovený kritický časopis objasnil svou existenci v úvodním anonymním Proslovu a v Pozvání ku předplacení, jež podepsali funkcionáři Umělecké besedy (J. Wenzig, V. Hálek) a jejího Literárního odboru (J. B. Pichl, Č. Vyhniš). Podle nich měl čas. především poskytnout nestrannou kritickou pomoc české literatuře a zároveň paralyzovat „zištnou spekulaci“, rozhlašující „křiklavou reklamou své zboží jarmareční“ a způsobující „nechuť spisovatelů i nakladatelů k snahám šlechtetnější, nenacházejícím ani uznání, ani odměny“. Konkrétním výčtem autorů (hl. vědců) hlásících se ke spolupráci s čas. Proslov zdůvodnil, proč nebudou jednotlivé práce podpisovány; od č. 6 byla však již většina článků signována (přitom se podepsaní přispěvatelé jen nepatrně kryjí s úvodním seznamem). – Nejživější součástí listu se stala zásadní diskuse o soudobé situaci literatury, vyprovokovaná anonymní statí Krásná literatura v životě národním. Na tezi, že literatura je v přítomnosti zatlačována do pozadí jednostranným zájmem o politiku, reagoval F. Schulz pojednáním Literární umění české; poukázal na předěl, který pro vývoj beletrie znamenal rok 1848 (dříve v ní „převládal směr národní český s obzorem všeslovanským na podkladě humanismu“, nyní „převládá v ní směr humanitní, světový na podkladě národním“), konstatoval, že i dnes literatura vydává plody trvalé hodnoty, a kriticky posoudil soudobý stav českého překladatelství. V dalších pojednáních se F. Schulz zabýval působením francouzské Sardouovy školy na soudobé české divadlo a podílem kněží na českém písemnictví a K. Sabina vlivem divadla na vývoj českého dramatu od 16. století až po V. K. Klicperu (nedokončeno). Referáty o české beletrii a dramatu sem psali V. Hálek (mj. o alm. Ruch), J. Kolář, J. Malý, J. Neruda (o operních libretech), S. Podlipská, K. Sabina (o Nerudově Knize veršů), F. Schulz a V. Vlček, o literární historii V. B. Nebeský (o Šemberových dějinách a Hanušově pojednání o rukopisných padělcích), o odborné literatuře ze společenských věd referovali J. Emler, F. B. Kořínek, J. Malý, J. Perwolf, K. J. Pička, F. Schulz, K. V. Zap. Profily soudobých časopisů podávali J. L. Oušteký, F. Schulz a E. Špindler.

zp

Kritický měsíčník

1938–1942, 1945–1948

Literární a kulturně politický časopis humanisticko-spirituálního zaměření, s důrazem na kritické referáty a studie.

Redaktor: 1938–42 do č. 4 (roč. 1–5) V. Černý; 1942 od č. 5 (roč. 5) B. Novák; 1945–48 (roč. 6–9) V. Černý. – *Vydavatel:* 1938–42 (roč. 1–5) F. Borový, Praha; 1945–46, č. 7 (roč. 6–7) Syndikát českých spisovatelů v nakl. F. Borový, Praha; 1946, č. 8 – 1948 (roč. 7–9) V. Černý v nakl. F. Borový, Praha. – *Periodicita:* 1938–42 (roč. 1–5), měsíčník, od ledna do prosince s prázdninovou přestávkou 10 čísel (pak něm. úřady zastaveny); 1945–48 (roč. 6–9) čtrnáctideník polovičního rozsahu (většinou však dvojčísla) s prázdninovou přestávkou: 1945 (roč. 6) od června do prosince 10 čísel, 1946–47 (roč. 7–8) od ledna do prosince 20 čísel, 1948 (roč. 9) od ledna do října 15 čísel, pak vydávání z politických důvodů zastaveno.

K. m. chtěl po smrti F. X. Šaldy „zachovat a uskutečnit u nás kritiku jako autonomní tvůrčí oblast, kriticky sledovat vyvíjející se formy kulturního života našeho i cizího“. Kritické myšlení, vytvářející jeho žánrovou specifčnost, postupovalo jak obsáhlou recenzní rubriku, v níž se soustavně, podrobně a náročně sledovala soudobá česká literární produkce (*Průhled do nových knih*), tak rozsáhlejší studie a úvahy zaměřené natolik aktuálně, že se často stírala hranice mezi nimi a kritickými referáty. Přinášel v rubrice *Poznámky na okraj doby* (pův. 1938 *Poznámky*) i drobnější kulturní informace a glosy (po 1945 též rektifikace autorství děl vydávaných za okupace pod cizími jmény a opožděné nekrology) i závažnější úvahy a komentáře aktuálního politického dění (Mnichova, poválečná orientace kulturní politiky). K. m. obsahoval též stati z dalších uměnovědných oborů, články filozofického rázu a zejména soudobou českou a přeloženou soudobou i starší poezii; sílící polemický ráz si vynutil od 1946 novou rubriku *Diskuse*. Charakter K. m. určoval především jeho jediný redaktor, a to zvláště po 1945, kdy už do něho nepřispívali V. Jirátko a B. Mathesius.

Snaha o postižení a výklad duchovní podstaty soudobé kultury se projevovala, především v prvním období, v syntetických studiích týkajících se literárního vývoje. Zřetel k tradicím a trvalým kulturním hodnotám nabyl na politickém významu zejména v období Mnichova, kdy

příspěvky básnické (především F. Halas, V. Holan, J. Hora) i odborné a publicistické (mj. V. Černý, B. Mathesius, J. Patočka, K. Polák) měly burcující charakter a posilovaly národní povědomí. V prvních letech protektorátu dostali možnost v K. m. publikovat i autoři odlišné orientace (B. Václavěk, M. Pujmanová) či rasově pronásledovaní (J. Orten, pod pseud. J. Jakub, K. Jílek a šifrou J. J.). – Stálé místo bylo v K. m. určeno výtvarnictví (F. Kovárna), dramatickému umění (především J. Kopecký, po válce též K. Kraus), filmu (J. Branžovský) a zejména filozofii v kulturologických a humanisticky laděných pracích J. Patočky. Ambice na filozofický pohled jsou ostatně patrné i v mnoha literárněvědných studiích. – Důraz na význam osobnosti, duchovní a tvůrčí svobodu a odpovědnost umělce se v duchu personalistické koncepce redaktora K. m. znovu výrazně uplatnil po 1945. Zatímco první ročníky obsahovaly jen okrajově polemiky proti jednotlivým autorům a katolicky orientované Obnově, stal se po válce časopis výhradně polemickým. Projevoval kritický smysl pro jevy vznikající v kultuře a umění s novou společensko-politickou situací, zasahoval do aktuální ideologické problematiky, která se postupně stávala dominantním předmětem zájmu. Distancoval se od soudobého výkladu marxismu, polemizoval o pojetí kulturní politiky, příp. o hodnocení umělecké praxe s představiteli komunistického tisku a zastánci socialistického realismu (G. Bareš, J. Hájek, J. Taufer, L. Štoll, R. R. Kuzněcova aj.) nejen přímo v kontroverzích, ale též v zásadních statích (především V. Černý v cyklu *K problematice socialistické kultury u nás i jinde*, dále R. Konečný, A. Hrubý, J. Pinkava), v nichž také předložil vlastní koncepci socialistické kultury, kritizoval oficiální ždanovovský kulturně politický program a kulturní situaci v SSSR, analyzoval problematiku vztahu osobnosti a kolektivu a zdůrazňoval duchovní svobodu umělce v socialistické společnosti. – Z původní tvorby uveřejňoval K. m. výhradně poezii, zejména spiritualistického zaměření. Ctižádostí časopisu bylo nejen přinášet nejnovější ukázky z předních autorů (F. Halas, V. Holan, J. Hora aj.), ale též uvádět nové mladé básníky. Nejvýraznější podpory se dostalo skupině kolem K. Bednáře a J. Orteny, která získala v K. m. také prostor k programovým vystoupením a diskusím (J. Adamec, J. Batušek, K. Bednář, L. Čivrný, J. Daniel, J. Orten,

Z. Urbánek) a jeji muž ideovému postoji a literární aktivitě bylo kromě recenzí věnováno i několik statí V. Černého. V překladech převládaly ukázky z literatur románských, méně je zastoupena poezie německá, slovanská aj.; překládána byla staročínská lyrika, písňe provenšálských trobadorů, poezie autorů klasických i soudobých, první poválečný ročník K. m. věnoval značnou pozornost současné poezii sovětské (B. L. Pasternak, K. Simonov, N. S. Tichonov aj.) a francouzské (L. Aragon, R. Desnos, P. Eluard). K neaktivnějším překladatelům patřili K. Bednář, L. Čivrný, H. Jelínek, V. Holan, B. Mathesius aj. Podrobněji byla sledována literární produkce na Slovensku: M. Chorváth, po válce též J. Felix, I. Kusý, K. Rosenbaum aj. – *Nejčastější autoři studií, kritických statí a recenzí*: K. Bednář, J. Branžovský, V. Černý, J. Dostál, Z. Gabriel, V. Hellmuth-Brauner, M. Chorváth, J. Janů, V. Jirá, J. John, R. Konečný, J. Kopecký, F. Kovárna, J. Š. Kvapil, B. Mathesius, V. Navrátil, B. Novák, J. Novotný, J. Patočka, A. M. Piša, K. Polák, B. Polan, J. Polišínský, A. Pražák, M. Pujmanová, K. Růžiczka (od 1945 Růžicka), L. Svoboda, J. B. Svrček, J. Šup, V. Tichý, B. Václavek, Z. Vančura, O. Zich; po válce též B. Balajka, K. Brušák, P. Eisner, A. Hrubý, O. Jahoda, K. Janský, K. Krejčí, K. Kraus, J. Linhart, J. Pinkava, J. Pisatorius. – *Nejčastější autoři básní*: J. Bednář, K. Bednář, I. Blatný, K. Bochořák, M. Bureš, J. Brož, L. Čivrný, J. Daniel, F. Halas, J. Hiršal, V. Holan, J. Hora, I. Jelínek, J. Kainar, K. Kapoun, J. Klan, J. Kohout, R. Konečný, J. Kolman-Cassius (i pseud. Cassius), Z. Kriebel, J. Mašek, O. Mikulášek, F. Nechvátal, J. Noha, J. Orten (i pseud. Karel Jilek, Jiří Jakub), J. Palivec, J. Pilař, D. Šajner, J. Taufer, J. M. Tomeš, V. Závada; po válce též J. Bělehrádek, J. Čapek (posmrtně), I. Diviš, V. Fischl, F. Hrubín, V. Rohan, Z. Skyba, V. Školaudy, J. Šotola.

LITERATURA: ● ref. K. m. (č. 1): B. (E. Bass), LidN 29. 1. 1938; p. (A. M. Piša), PL 30. 1. 1938; an., Ranní noviny 26. 2. 1938 ● -jef- (J. Fučík): Dva kritické měsíčníky, Tvorba 1938, s. 179; kb: K. m. do druhého ročníku, LidN 15. 1. 1939; vl: Kruh spisovatelů kolem K. m., LidN 31. 1. 1939; -chb- (V. Cháb): ref. K. m. (roč. 1–3), Naše zprávy 1939, č. 9, 68 a 84, 1940, č. 4 a 43, 1941, č. 5.

jip, pb

Kritika

1924–1928

List pro beletrii, kritiku a politické otázky.

Podtitul: 1924/25 (roč. 2) List skupiny kulturních spolupracovníků; 1926–28 (roč. 3–5) Realistický měsíčník. – *Redaktoři*: 1924–25 (roč. 1–2, do č. 3) R. I. Malý s red. kruhem: J. Bartoš, V. Dvořák, O. Fischer, F. Götz, F. X. Šalda; 1925 (roč. 2, č. 4–10) R. I. Malý s kruhem hlavních spolupracovníků; 1926–27 (roč. 3–4) K. M. Lauda; 1928 (roč. 5) J. Dobrovolný. – *Vydavatelé*: 1926 (roč. 3, č. 21–24) F. Munk; 1927 (roč. 4) I. A. Bláha; 1928 (roč. 5) F. Taufer, Praha. – *Periodicita*: 1924 (roč. 1) do října 12 čísel; 1924/25 (roč. 2) od prosince do listopadu 10 čísel; 1926 (roč. 3) 24 čísel (s přestávkou od července do října); 1927 (roč. 4) od ledna do července 6 čísel; 1928 (roč. 5) do října 10 čísel.

Charakter K. i její obsahové a ideové zaměření se v průběhu vydávání značně proměňovaly. Původně byla koncipována jako kritický a beletristický list skupiny intelektuálů, kteří se z politických důvodů rozešli s časopisem čs. socialistů Národní kultura. Základní ráz kritické činnosti byl dán autoritou F. X. Šaldy. Nesourodá skupina však neměla dlouhého trvání a politické i filozofické difference, zejména Šaldův nesouhlas s Malého koncepcí tzv. kvalitativní demokracie, vedly k odchodu hlavního okruhu autorů. Od 3. roč. došlo k další změně. K. se stala orgánem české strany pokrokové a stále více se zaměřovala k politickým otázkám a společenské a náboženské problematice. V 5. roč. se důrazně projevovala křesťanská orientace, což ještě víc podtrhlo eklektický ráz listu.

K. otiskovala básnické a prozaické práce B. Benešové, J. Čarka, J. Durycha, J. Hory, J. Hořejšího, B. Kličky, R. Krupičky, F. Langra, A. M. Piši, A. Sovy, F. X. Šaldy, J. Tkadlece, K. Tomana, J. Wolkra aj. Vedle F. X. Šaldy byli hlavními kritickými mluvčími J. Bartoš, O. Fischer, F. Götz, B. Lifka, R. I. Malý, J. V. Sedlák, B. Václavek a R. Wellek. K nim se občasními příspěvky řadili J. B. Čapek, V. Dvořák, J. Heyduk, J. Hilbert, J. Knap, E. Konrád, J. Krecar aj. Z polemik v 1. roč. je nejzávažnější Fischero-va stať týkající se Šaldových pseudonymů v 90. letech. K. tiskla také epigramy (O. Fischer aj.) a karikatury (V. H. Brunner, Z. Kratochvíl, V. Špála). V 3. roč. vyšly statí I. A. Bláhy, J. Dobrovolného, J. Fischera, J. L. Hromádky,

E. Svobody aj. Beletrie byla otiskována jen výjimečně (J. Čarek, K. Erban, J. Šnabr), v literární a divadelní kritice převládaly recenze (Z. Bár, J. Bor, J. B. Čapek, J. Heyduk, J. Knap aj.).

zt

Kamil Krofta

* 17. 7. 1876 Plzeň

† 16. 8. 1945 Vráž u Písku

Historik, archivář, publicista; působil též jako diplomat a politik.

Narodil se v rodině Josefa K., politicky činného advokáta a staročeského poslance, 1890–92 starosty města Plzně. Zde navštěvoval K. obecnou školu (1882–86) i gymnázium, po maturitě (1894) chtěl studovat literární vědu na filoz. fakultě UK, ale jeho zájem připoutala historie (učitelé J. Goll, A. Rezek, J. Kalousek, J. Emler). Na Gollovo doporučení byl K. 1896 až 1899 posluchačem Ústavu pro rakouský dějepis (Institut für österreichische Geschichtsforschung) ve Vídni. Mezitím (1898) získal doktorát filozofie v Praze (disertační práce *Kněz Protiva z Nové Vsi a Chelčického Mistra Protiva*). V době vysokoškolských studií náleželi k jeho přátelům K. Mašek (Fa Presto), J. Kvapil, L. K. Hofman, V. Dyk, M. Dvořák a G. Friedrich. 1899–1901 pracoval jako zemský stipendista ve vatikánském archivu, pak byl zaměstnán v Zemském archivu v Praze; 1902–04 spolupracoval s Ottovým slovníkem naučným. 1905 se prací *Kurie a církevní správa zemí českých v době předhusitské*, vzešlou z vatikánských studií, habilitoval na pražské filoz. fakultě, 1911 byl tam jmenován mimořádným profesorem rakouských dějin a 1919 řádným profesorem čs. dějin se zřetelem na dějiny Slovenska. 1905 se oženil (dva synové: Jiří K., nar. 1906, architekt; Jan K., 1907–82, historik umění). Po vlastenecky zaměřené publikační činnosti za války vstoupil K. 1920 do diplomatických služeb (vyslanec ve Vatikáně 1920–21, ve Vídni 1921–25 a v Berlíně 1925–27). Po dobu vídeňského působení přednášel čs. dějiny na univerzitě v Bratislavě. 1927 se stal šéfem prezidia min. zahraničních věcí, 1936–38 byl ministrem zahraničních věcí ČSR. Jako stoupenec a spolutvůrce Masarykovy a Benešovy politiky se věnoval rozsáhlé činnosti

publicistické, v níž hájil zájmy čs. státu a prosazoval ideu mírového soužití ve střední Evropě. Zasloužil se o propagaci české i slovenské hudby v zahraničí a zastával též funkci předsedy Společnosti pro hudební výchovu. V období mnichovské krize zachoval pevný postoj a ještě 1939 publikoval obhajobu zahraniční politiky tzv. první republiky. 1944–45 byl vězněn jako čelná osobnost odbojové organizace Přípravný národní revoluční výbor a na následky žalářování v terezínském Malé pevnosti brzy po osvobození zemřel. Pohřben byl v Dýšině u Plzně.

K. patří k předním historikům Gollovy školy. Zprvu byl zaměřen pozitivisticky a jeho první studie se vyznačují střízlivým přístupem k tématu a suchou akademickou akribií. V rozsáhlých analytických pracích, věnovaných problematice vztahů mezi církevní správou českých zemí a kurií, průkopnický odkrýl postavení Českého království ve fiskálním systému papežství a dospěl k závěru, že příčiny husitského vystoupení proti Římu není možné hledat pouze v obecném úpadku církve, nýbrž hlavně ve zneužívání duchovní moci papežství k přímému hmotnému prospěchu. Sledování této otázky přivedlo K. k soustředěnému studiu husitství, stejně jako práce v archivu motivovala jeho zájem o české předbělohorské dějiny, které usiloval začlenit do širších evropských souvislostí. Tímto přístupem překonával faktografický pozitivismus a směřoval ke koncepčnímu výkladu národní minulosti. Ačkoli ve sporu o smysl českých dějin 1910–12 kritizoval stanovisko T. G. Masaryka a hájil pozice Gollovy školy, ve vlastní vědecké práci se již tehdy ocitl (především ve výkladu husitské epochy) Masarykovi blíže, než si sám uvědomoval. K. sice husitství interpretoval jako hnutí náboženské, národní a sociální, avšak stejně jako Masaryk kladl největší důraz na jeho náboženskou složku; byl přesvědčen, že husitství znásobilo síly českého národa a vydalo nejennější plody v době předbělohorské, kdy Čechové dosáhli vysokého stupně kulturního rozvoje. K. odlišné stanovisko bylo podmíněno i tím, že se předbělohorská epocha stala jeho oblíbeným tématem; podrobně se s ním seznámil, když připravoval pro edici řadu *Sněmy české* pramenný materiál z 1605–10. Obhajoba českého stavovského státu, jak ji K. prezentoval ve spise *Bílá hora*, dostala v předvečer první světové války i aktuální politický smysl. 1914–18 K. ještě více podtrhl politický smysl historiografie (závažné stu-

die k 500. výročí smrti J. Husa) a této linie se přidržel i po vzniku Československa. Do jeho zorného pole nově vstoupila zejména otázka národnostní (vztah Čechů a Němců, Čechů a Slováků, postavení Rusínů), v níž viděl klíčový problém pro udržení československé samostatnosti. Přestože byl zaneprázdněn politickými úkoly, zabýval se i nadále československými dějinami a napsal řadu syntetizujících prací určených širším čtenářským kruhům (např. *Malé dějiny československé, Dějinné základy naší samostatnosti*). Vystupoval i jako zprostředkovatel různých, často protichůdných názorů na českou minulost. Především se snažil skloubit pojetí T. G. Masaryka a J. Pekaře (*Masaryk a jeho dílo vědecké, Josef Pekař, Žižka a husitská revoluce*). I to byla příčina, že K. pozdější studie nedosahují úrovně jeho prací dřívějších. Do literární historie zasahují práce věnované středověkým památkám. K otázce václavskoludmilských legend se vyjádřil v posmrtně vydaném kompilačním spise *Naše staré legendy a začátky našeho duchovního života*, v němž se pokusil shrnout rozsáhlou literaturu ke složitěmu a často diskutovanému problému. Stálý význam si podržuje disertace o Petru Chelčickém, v níž K. identifikoval M. Protivu Chelčického spisů jako personifikaci názorů J. Viklefa. Řada statí otištěných v publikaci *Listy z náboženských dějin českých* i posmrtně vydaná kniha *O bratrském dějepisectví* představují K. pohled na místo a význam reformace v českém kulturním a literárním vývoji. Literatuře 16. a 17. stol. věnoval rozsáhlé pasáže v díle *Nesmrtelný národ*, které na počátku okupace posilovalo naději v překonání soudobé těžké krize. K. se rovněž podílel na dvousvazkovém vydání *Sebraných spisů L. K. Hofmana*, předčasně zesnulého historika, literárního vědce, básníka a prozaika.

PSEUDONYM, ŠIFRY: J. V. Hruška (Národ 1920); K. (Čes. časopis historický), KKr. (Ottův slovník naučný, 1902–04). ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach ČAVU (1917–30); Atlas Republiky československé (1935); Berliner Zeitung am Abend (1924); Brdský kraj (Rokycany, 1911); Bulletin de Bureau International Agraire (1926); The Cambridge Medieval History 6, 7, 8 (1929, 1932, 1936); The Central European Observer (1934); CentraInaja Jevropa (1933); ČČM (1899–1917); Časopis Matice moravské (Brno, 1905–16); Časopis pro čes. agrární dějiny. Agrární archiv (1914–18); Časopis Svobodné školy politických nauk (1932–34); Čes. revue (1902–19); Čes. slovo (1928–34); sb. Českosl. národní čítanka k desátému výročí Republiky československé (1928); Českosl.

republikán (1932); Čes. časopis historický (1896–1930); Čes. deník (1931–32); sb. Dekret kutnohorský (1909); Děln. osvěta (1927); Demokratický střed (1928–34); Den (1908); Dunaj (Videň, 1924); L'Europe Centrale (1933); L'Excelsior (Bukurešť, 1937); Festschrift T. G. Masaryk zum 80. Geburtstage (Bonn 1930); Gazette de Prague (1924); Głos Narodu (Krakov, 1934); Hlasy od Blánika (Benešov, 1910); sb. Idea státu československého 2 (1936, Náboženská otázka v našich dějinách); Jihočes. kraj (Tábor, 1910, Jižní Čechy a české hnutí náboženské, t. r. i sep.); Jihočes. sborník Budivoje (1917); Kostnické jiskry (1937); Kurjer Łódzki (1934); Kurjer Wileński (1934); Lid. noviny (1932–39); Listy filologické (1904–12); Lumír (1911–15); Masarykův sborník (1932); Masarykův sborník vydaný u příležitosti stoletého trvání Ak. spolku (Videň 1925); sb. Mistr Jan Hus v životě a památkách lidu českého (1915); Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung (Videň, 1902); Le Monde Slave (Paříž, 1928–32); Národ (1917–20); Nár. a Stavovské divadlo; sb. Nár. čítanka (1918); Nár. listy (1910–34); Nár. osvobození (1932–34); Nár. politika (1917–34); sb. Národ legiím (1920); Národnostní obzor (1930–38); Neues Wiener Journal (1924); Nové proudy (1918); sb. O Zdeňku Nejedlém. Stati a projevy k jeho šedesátinám (1938); Od pravěku k dnešku. Sborník prací z dějin československých k 60. nar. J. Pekaře 1 (1930); Ohlas od Nežárky (Jindřichův Hradec, 1936); Orędownik Wielkopolski (Poznaň, 1933); Osvěta (1917); Plzeňské listy (1908–11); Plzeňský kraj (1910); sb. Podkarpatská Rus (Bratislava 1936); Prager Presse (1922–38); Prager Rundschau (1931–38); Prager Tagblatt (1935); Průdy (Bratislava, 1931); Przegląd Współczesny (Krakov, 1932); Prátele čs. starožitností svému učiteli. Příl. k Čas. Společnosti přátel starožitností čs. (1930); Přednášky Učené společnosti Šafaříkovy v Bratislavě (1931); Přehled (1908–12); sb. Příručka. Výběr úvah politických i jiných (1918); Rašínův sborník (1927); Revue française de Prague (1926); Ročenka Slovanského ústavu (1939); Sbírka přednášek ČAVU (1930); Sborník Demokratického středu (1930–33); Sborník filoz. fakulty Univerzity Komenského (Bratislava 1924); Sborník historického muzea v Plzni (1913); Sborník k dějinám československým v období humanismu, vydaný k oslavě šedesátých narozenin J. B. Nováka (1932, Slovo o knězi Bohuslavu Bílejevském); Sborník prací historických. K 60. narozeninám dv. rady prof. J. Golla (1906); Sborník prací k sedmdesátým narozeninám P. N. Miljukova (1929); sb. 70 let Lumíra ve Vidni (Videň 1935); Slavische Rundschau (1932–38); sb. Slovanská spolupráce (1933); Slovanský přehled (1932); Slovanský východ (1933); Slovenské pohľady (Martin, 1928); Slowo Pomorskie (Toruň, 1934); Sokolský vzdělávatel (1935); sb. Společnost národů – záruka míru (1937); Studentský věstník (1935); sb. T. G. Masaryk, hlava státu československého a duchovní vůdce svého národa. Na paměť čtvrté volby T. G. Masaryka prezidentem

republiky dne 24. května 1934 (1934); sb. Tvůrcové dějin 3 (1935); Venkov (1918–35); Věstník ČAVU (1935); Věstník Čs. akademie zemědělské (1932–38); Věstník KČSN (1897–1938); Vídeňské dělnické listy (1924); Vídeňský deník (1923–31); Vídeňský obdeník (1928); sb. Volk und Reich der Deutschen (Berlín 1929); Východ (1918); sb. Výchova ke státnosti (1935); Der Wiener Tag (1933); Die Wirtschaft (1931); sb. World Peace and Czechoslovakia 1919–1934 (London–Maastricht 1935); Zahraněční politika (1922–38); Zeitschrift für Politik (Berlín, 1927); Zprávy Zemského archivu (1906–15); – posmrtně: Čas. Společnosti přátel starožitností v Praze (1943–45, vyšlo 1946). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře* (posmrtně): Naše staré legendy a začátky našeho duchovního života (1947). – *Ostatní práce*: Sněmy české roku 1605 (1908); M. Jan Hus (1909); Majestát Rudolfa II. (1909); Hus a pražská univerzita (Ml. Boleslav 1910); Boj o konzistenci podobojí v letech 1562–1575 a jeho historický základ (1911); Mistr Jan Rokycana (Rokycany 1911); Antonín Gindely (1912); Bílá hora (1913); V. Koranda mladší z Nové Plzně a jeho názory náboženské (1913); Jižní Čechy do válek husitských (1913); Petr Chelčický (Vodňany 1913); Čechy za Přemyslovců (1914); M. Jan Hus. Jeho život a význam (1915); Vývoj říše rakouské (1917); Přehled dějin selského stavu v Čechách a na Moravě (1920); 11. březen–8. duben 1848 (1919); Čechy a Rakousko v minulosti (1923); Čtení o ústavních dějinách slovenských (1924); Die Deutschen in Böhmen (1924); Konec starého Uherska (Bratislava 1924); Ján Levoslav Bella (1924); O úkolech slovenské historiografie (Bratislava 1925); Němci v Čechách (1927); Die Deutschen in der Tschechoslowakei (Varnsdorf 1928); Stará a nová střední Evropa (1929); O svatém Václavu (1929); Staročeská daň míru (1929); Die österreichischen Nachfolgestaaten (Berlín 1929); Politická postava Karla Kramáře (1930); Čechy do válek husitských (1930); J. A. Komenský v našich dějinách (1930); Josef Pekař (1930); Masaryk a jeho dílo vědecké (1930); Začátky české berně (1931); Malé dějiny československé (1931); Stará ústava česká a uherská (1931); Čechové a Slováci před svým státním sjednocením (1932); Naše dějinné styky s Polskem (1933); Dějinné základy naší samostatnosti (1933); Národnostní vývoj zemí československých (1934); Das Deutschtum in der tschechoslowakischen Geschichte (1934); Podkarpatská Rus a Československo (1934); Vývin národného povedomia u Čechov a Slovákov (1935); Der geistige Führer seiner Nation (1935); Masarykova politická demokracie (1935); Francie a české hnutí náboženské (1935); A. N. Jasinskij (1935); Žižka a husitská revoluce (1936); Listy z náboženských dějin českých (1936); Byli jsme za Rakouska... (1936); Společnost národů v mezinárodní politice (1936); Naše minulost a přítomnost (1936); Němci v československém státě (1937); Czechoslovakia and the International Situation at the Beginning of 1937 (1937, též francouzská a německá

mutace); Czechoslovakia and the International Tension (1937, též francouzská a německá mutace); Čechy a Německo v duchovním vývoji (1938); Čechy v době husitské (1938); O Balbínovi dějepisci (1938); Z dob naší první republiky (1939); Nesmrtelný národ (1940); – posmrtně: Dějiny československé (1946); O bratrském dějepiscectví (1946); Duchovní odkaz husitství (1946); K pramenům českých dějin (1948); Dějiny selského stavu (1949, 2. vyd. Přehledu dějin selského stavu..., doplnil E. Janoušek). ■ REDIGOVAL *periodika*: Čes. revue (člen redakce 1907–20, roč. 1–13; odp. red. a vydavatel 1917–19, roč. 11–12; odp. red. a vydavatel s B. Němcem 1919/20, roč. 13), Čes. časopis historický (1919 člen red. kruhu), Prager Rundschau (1931–38); *knižnici*: České dějiny (1932–45); *sborníky*: Sborník prací historických. K šedesátým narozeninám dvor. rady prof. J. Golla (1906, s J. Bidlem, G. Friedrichem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia V. Acta Urbani VI. et Bonifatii IX. pontificum Romanorum 1, 2 (1903, 1905); Sebrané spisy L. K. Hofmana 1, 2 (1904, 1905, s V. Dykem, J. Glücklichem); Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu, sv. 11 (1910); P. Chelčický: O boji duchovním a trojím lidu (1911); J. Goll: Chelčický a Jednota v 15. století (1916); Doktor V. Mitmánek panu tatínkovi milému (1931). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Klik in K. K.: Listy z náboženských dějin českých (1936); J. Glücklich in K. K. (1947). ■ LITERATURA: sb. O K. K., historikovi a diplomatu (1936); F. M. Bartoš: K. K. (1946); J. Glücklich: K. K. (1947). ■ Z. Kalista: Šedesátiny K. K., Lumír 62, 1935/36, s. 544; L. Eisenmann: Camille K., Le Monde Slave 1936, sv. 3, s. 1; J. Klik: K. K., ČSPS 1936, s. 98; J. Glücklich: K. K. jako historik, ČČH 1937, s. 3; ● nekrology: J. Jina, Svob. noviny 18. 8. 1945; J. Slavík, Práce 19. 8. 1945; K. Stloukal, Mladá fronta 19. 8. 1945 a Naše doba 52, 1945/46, s. 14; J. B. Čapek, Svob. Československo 26. 8. 1945 ●; F. Laichter: K. K. v době okupace, Svob. slovo 9. 9. 1945 + K. – rytíř pravdy, Svob. slovo 23. 9. 1945; F. Bauer: K. K. velká životní oběť, Práce 17. 7. 1946; J. Čadík: Vyslanec a ministr K. K., LD 17. 7. 1946; F. Šimek: K. K., Svob. Československo 17. 7. 1946; J. V. Cabalka: Památce českého dějepisce, LD 19. 7. 1946; V. Běhounek: Úcta k duchu, Práce 23. 8. 1946; A. Auřednicková: K. K. – zjev umělecký, Svob. slovo 10. 10. 1947; J. Dostál: ref. Naše staré legendy..., KM 1948, s. 149; K. Kazbunda in Stolicie dějin na pražské univerzitě 3 (1968); V. Placht: Tři desetiletí od smrti českého historika, Kostnické jiskry 1975, č. 30; F. Kutnar in Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscectví 2 (1977).

pč

Václav Krofta

* 22. 9. 1875 Horní Bříza u Plzně

† 22. 7. 1972 Praha

Básník, autor epigramů a bajek, dramatik.

Narodil se v rodině sedláka a písmáka Václava K. Po čtyřletém studiu na reálce v Plzni přestoupil na učitelský ústav v Příbrami (mat. 1895). Vyučoval na obecných školách Plzeňska v obcích Křimice, Spálené Poříčí (1896–97), Skvrňany a Doubravka, po složení odborných zkoušek na měšťan. škole v Plzni (1898–1919). 1902 poslouchal přednášky na univerzitě v Ženevě a cestoval po Švýcarsku, 1903 získal aprobaci pro střední školy (franc., něm.). Bohatě se oženil s dědičkou velkostatku u Blatné. Za první svět. války byl vyšetřován za protiněmeckou tendenci ve sbírce Na horké půdě, situované do plzeňského kraje. Po převratu založil v Plzni časopis Mladá stráž, ale stačil zredigovat jen první číslo a byl (1919) poslán na Slovensko zřizovat školy pro výuku učitelů. V tomto období organizační práce střídal K. často působitiště: rok byl prozatímním ředitelem učitelského ústavu ve Spišské Nové Vsi, založil měšťan. školu ve Stupavě a působil jako ředitel měšťan. školy v Piešťanech, trvaleji zakotvil až ve Štubnianských Teplicích (Turčianské T.) jako ředitel učitelského ústavu (1922–34). Ze Slovenska posílal epigramy L. Tůmovi-Zevlounovi do Švandy dudáka a udržoval literární kontakty s F. Flosem. Prázdniny trávil v rodinném domku v Plzni-Lochotíně nebo cestoval po západní a jižní Evropě (Francie, Itálie, Holandsko, Belgie). Po penzionování (1934) se na několik měsíců vrátil do Plzně, prodal zde nemovitosti a pak se přestěhoval do Prahy, kde z výtežku postavil několik činžovních domů na Pankráci. Zemřel na následky úrazu.

K., debutující v samém závěru 19. století v almanachu Na nové květy, začínal jako lyrik. K dekadentnímu proudu se náladou i volbou motivů (nikoli svým sklonem k rétoričnosti) hlásil především prvotinou *Pohádky smutných očí*, zatímco druhá sbírka *Nálady osamění* už jen setrvačně aplikovala dekadentní poetiku na přírodní lyriku. Z postojů typických pro básníky na rozhraní století uchoval si K. natrvalo ironii a vzdor. Nejdřív je uplatnil, v tématu i metru epigonsky závislý na P. Bezručovi, v sociálně tendenční sbírce *Na horké půdě*, osobitěji

pak v občansky i politicky angažovaných epigramech, aforismech a bajkách, které tiskl od 1912 až do období po 1945. Jediná kniha próz *Přeludy a rozmary srdce* je pokusem o ironické traktování tradičních erotických námětů. K dramatické tvorbě byl K. podnícen dramaturgem Městského divadla v Plzni P. Nebeským, který také uvedl jeho dramatickou prvotinu *Nad Berouňkou pod Tetínem*, idylu ze života obrozených literátů V. Nejedlého, Š. Hněvkovského a J. V. Sedláčka. V rozsáhlé a nesourodé dramatické tvorbě předčí situační veselohry (*Vějíř*, *Nemaluj čerta na zeď!*, veršovaná komedie v renesančních dekoracích *Dobrodružná mladost*) K. pokusy o vesnické drama (*Světáci*, *Z pekla do ráje*).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Bezručovský, Ivan Duchoň, Ivan Kaznějov, Jan Krásný, Jaroslav Javorský, Jiří Habr, Oldřich Olešný, Oldřich Urban, Ondřej Hrouda, Oskar Narub, Oskar Varub, Otokar Bartoň, Prokop Habr, V. Al. Fork, V. Bříza, Václav Bříza, Viktor Horský; -fta., -va., V. K., vk., -vk-. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čas (přil., 1899); Čes. hudba (Kutná Hora, od 1908); Českosl. divadlo (1924); Čes. deník (Plzeň); Čes. svět (1912); Čes. učitel (1914); Havlíček (1910–11); Honza (1922–24); Humoristické listy (1927); Jas; Jevišťe (Plzeň, 1928–29); Jitřenka (Polička, 1898–1907); Kalendář Humoristických listů; Kalendář Palacký; Květy (1907); Lid. demokracie (1951); Lid. noviny; Máj (1905–12); Malý čtenář (1907–20); Moderní život (1902); Moravskoslez. revue (1910); alm. Na nové květy (1899); Nár. listy (1902); Nár. politika; Niva (1922); Nová doba; Obrana lidu (1947); Osvěta (1906–08); Písecké listy (1900–02); Plzeňské listy (1899–02); Plzeňský kraj; Plzeňský obzor; Pokroková revue (od 1907); Právo lidu (1925, 1947); Rozkvět; Ruch (1914); Samostatnost (1908); Srdce (Žamberk, 1901–04); Svět (1918–19); Světozor (1915); Svobodné slovo (1946); Školský obzor (Roudnice n. L.); Švanda dudák (1928–30); Švejdův divadelní věstník (1928); Topičův sborník (1917); Úsvit; Venkov (1926, 1938); Volné směry (1898); Vzlet (Plzeň, 1918–19); alm. Z nejmladších (1902); Za lepším životem (Brno, 1926); Zlatá brána (od 1925); Zlatá Praha (1907–15); Zvon (od 1905). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Pohádky smutných očí (BB 1901); Nálady osamění (BB b. d., 1908); Na horké půdě (BB b. d., 1909, pseud. Ivan Duchoň); Satyrovy zápisky (epigramy, b. d., 1912); Nad Berouňkou pod Tetínem (D 1913, i prem., s E. Šimkem); Vějíř (D b. d., 1920, prem. 1919); Přeludy a rozmary srdce (PP 1921); Úsměvy a pošklebky (epigramy, 1921); Světáci (D b. d., 1922, prem. 1920); Dobrodružná mladost (D b. d., 1925, prem. 1915); Z pekla do ráje (D b. d., 1925); Bajky veršem (b. d., 1926); Nemaluj čerta na zeď! (D b. d., 1928); Politika lásky (D b. d., Žilina 1929, slovensky);

Politika v epigramu (epigramy, b. d., 1947). ■ SCÉ-NICKY. *Hra*: Sila rodnej hrudy (1920). ■ REDIGOVAL *časopis*: Mladá stráž (1919, č. 1). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Goethe v anekdotách (1932). ■

LITERATURA: ● ref. Pohádky smutných očí: L., Zvon 2, 1901/02, s. 462; E. z Lešehradu, Moderní život 1902, s. 103 ●; ● ref. Nálady osamění: B. B. -ová (Benešová), Novina 1908, s. 315; -a-, Máj 7, 1908/09, s. 400; K. Fiala, MR 1907/08, sv. 20, s. 480; V. Kol., Zvon 9, 1908/09, s. 30; J. Rowalski (A. Bačkovský), Lumír 37, 1908/09, s. 262 ●; ● ref. Na horké půdě: an., Čes. revue 1908/09, s. 572; -a-, Máj 7, 1908/09, s. 532; F. Sekanina, Zvon 9, 1908/09, s. 588 ●; ● ref. Satyrový zápisky: Ant. Veselý, Čes. revue 5, 1911/12, s. 570; -a-, Máj 11, 1912/13, s. 208 ●; es. (F. Herites): ref. Nad Berounkou..., Máj 11, 1912/13, s. 400; ● ref. Dobrodružná mladost: an., Čes. deník 14. 3. 1915; K. Čvančara, Osvěta 1915, s. 394 ●; ● ref. Vějíř: P. Fingal, Čes. divadlo 1919, s. 64; eye., Čes. deník 14. 6. 1919 ●; ● ref. Sila rodnej hrudy: an., Slovenský východ 27. 6. 1920; J. L., NL 29. 6. 1920; an., Čes. deník 27. 6. 1920 ●; -btk- (V. Brtník): ref. Přeludy..., Zvon 22, 1921/22, s. 434; Promyk (H. Sedláček): ref. Bajky veršem, Úhor 1927, s. 38; B. Polan: Obrys literární Plzně, LidN 6. 7. 1929; vse (V. Sekyrová): Za nestorem českých spisovatelů, LD 28. 7. 1972.

is

Václav Karel Krofta

* 4. 7. 1896 *Stará Libeň* (Praha-L.)

† 3. 12. 1974 *Praha*

Autor většinou autobiograficky založených próz z pražského prostředí, fejetonista a básník.

Jeho otec byl nejprve kovodělníkem, pak hostinským. Po vystudování reálky v Karlíně byl V. K. od 1914 zaměstnán v Úrazové pojišťovně dělnické (nakonec jako ředitel) až do 1946, kdy odešel do důchodu; ženat s dcerou nakladatele B. Kočího (redaktorka Jarmila Kroftová, 1899–1977, autorka knihy Nakladatel B. Kočí vzpomíná, 1948). Redakčně spolupracoval s nakladatelstvím F. Lukavského v Čes. Třebové (od 1928) a s Krbalovým nakladatelstvím ve Vrchlabí. Od 20. let psal také o výtvarnictví. Literárně využil cest po Československu a Charvátsku.

K. nejprve publikoval tradiční poezii, často s epickým jádrem, a lyrizující povídky, obojí v důvěřivě optimistickém vyznění. Formou lyrizující zpovědi s autobiografickými prvky se k těmto počátkům řadí i jeho první románový

cyklus (*Podsvětí, Vyznavači slunce*) z prostředí pražské pojišťovny. Na bohatším a dramatičtějším dějovém podkladě střetávání a spolupráce dvou stavitelských rodů ukazuje románový cyklus *Blahoslavení* mravní růst člověka v poválečném chaosu. Nejosobitější K. prózu *Zrození města* tvoří vzpomínky z dětství a mládí na dobu, kdy se venkovské městečko Libeň přetvářelo na pražskou průmyslovou čtvrť. Lyrický patos zde autor dovedl podřídít sledování charakteristických dobových a místních detailů. Z pražského prostředí, tentokrát na sklonku 19. století, je vytěžen i pozdní román *Rudé granáty*. Především mimopražským městům a místům věnoval K. své fejetony *Zahrada usmíření*, fejetonistický ráz mají též jeho vzpomínky na putování po Slovensku (*Pod Tatrou*) a z cesty do Dalmácie (*Tichá dobrodružství*).

PSEUDONYM: Ivan Jarynin (Nár. listy). ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy s knihami a lidmi (od 1926); Čes. slovo (od 1931); Hlasy (od 1927); Jaroměřské listy (od 1924); Květy (od 1954, výt. ref.); Libeňské noviny (od 1935); Lid. noviny (od 1923); Mladé proudy (od 1924); Mladý demokrat (od 1924); My, vy, oni (od 1946); Nár. listy (od 1922); Nový ruch (od 1917); Otavan (od 1925); Právo lidu (od 1946); Venkov (od 1939); Země (od 1921); Zitřek (od 1920); Zvon (od 1918). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Zaslíbená země (BB 1919); Pod Tatrou (FF 1922); O věčném návratu (BB 1923); Tančila a jiné prózy (1923); Tichá dobrodružství (FF 1923); Radostné probuzení (BB 1924); Podsvětí (R 1924, 1. část cyklu); Vyznavači slunce (R 1924, 2. část cyklu); Zahrada usmíření (FF 1925); Žaláře otevřené (PP 1927); Oklamáný bůh (R 1930, 1. část cyklu Blahoslavení); Zrození města (vzpomínky, 1938; 1946 rozšíř. s tit. Život začíná dnes); Pátý akt (deník, 1946); Blouznění v ráji (R 1946, 2. část cyklu); Rudé granáty (R 1965, přeprac. vyd. 1975). ■ REDIGOVAL *časopis*: Zitřek (1921/22, č. 25–54); *knižnici*: Edice F. Lukavského (Česká Třebová, 1928–30). ■

LITERATURA: -vh- (M. Hýsek): ref. Zaslíbená země, Kmen 4, 1920/21, s. 118; J. Krecar: ref. O věčném návratu, MR 1922/23, sv. 38, s. 217; -pa- (F. S. Procházka): ref. Radostné probuzení, Zvon 25, 1924/25; ● ref. Podsvětí, Vyznavači slunce: A. N. (Novák), LidN 15. 6. 1924; K. Sezima, Lumír 1924, s. 487; -kp-, PL 20. 7. 1924 ●; A. N. (Novák): ref. Zahrada usmíření, LidN 3. 7. 1926 + ref. Žaláře otevřené, LidN 19. 6. 1927; ● ref. Oklamáný bůh: L. P., Čin 2, 1930/31; K. Sezima, Lumír 57, 1930/31, s. 382 ●; A. N. (Novák): ref. Zrození města, LidN 30. 10. 1938; F. H. (Hampl): ref. Blouznění v ráji, Práce 13. 9. 1946; ● ref. Život začíná dnes: K. P. (Polák), PL 20. 10. 1946; F. J. (Jakubův), LD 4. 2. 1946; b. (V. Běhounek), Práce 3. 11. 1946 ●; K. Dostál: ref. Rudé

granáty, LitN 1965, č. 27; ● nekrology: K. P. (B. Balajka), Práce 12. 11. 1974; F. D. Bulánek, LD 14. 11. 1974 ●;● ref. Rudé granáty (přepřac. vyd.): J. Hrabák, Lit. měsíčník 1976, č. 5; L. V. (Vičar), Tvorba 1976, č. 27 ●.

pb

Krok (1)

1821–1840

Naučný časopis všestranného obsahu, orientovaný ve smyslu Jungmannova programu na budování české vědecké terminologie; mj. se zabýval otázkami české prozodie, překladatelství a básnického lexika.

Podtitul: Veřejný spis všenaucný pro vzdělance národu českoslovanského. – *Redaktor a vydavatel:* J. S. Presl, Praha. – *Periodicita:* nepravidelně, v půlročních až několikaletých intervalech vycházející svazky („částky“), po čtyřech spojované v díly. Díl I: částka 1 a 2 1821, č. 3 1822, č. 4 1823; d. II: č. 1 1824, č. 2 a 3 1827, č. 4 1831; d. III: č. 1 1833, č. 2 1834, č. 3 1836, č. 4 1837; d. IV (nedokonč.): č. 1 1840.

K. vznikl z iniciativy J. Jungmanna, J. S. Presla, J. E. Purkyně aj. jako náhrada za plánovanou, avšak pro mnohé překážky neuskutečněnou všeobecnou encyklopedii v českém jazyce. V duchu Jungmannova programu budování české národní vědy měl sledovat především vytváření českého odborného názvosloví a tím připravit základy pro rozvoj různých vědních disciplín. – Místo původně navrhovaného názvu Slovanská akademie, naznačujícího ideovou orientaci listu, byl zvolen symbolický titul, převzatý z národní mytologie (J. Jungmann vysvětlil jeho význam v úvodní básni Krok). Tempo vydávání K. záviselo na sebrání dostatečného množství vhodných příspěvků. Redakci společenskovědní části obstarával J. Jungmann. Finančně byl K. pravděpodobně podporován hr. B. V. Berchtoldem. Každý svazek K. obsahoval 8–10 tiskových archů velké osmerky, 4 svazky tvořily díl, k němuž byl připojován obsah. K. byl vydáván v cca 300 výtiscích, počet odběratelů byl nižší (1. sv. cca 200). Vydavatel nemohl honorovat příspěvky ani poskytnout exempláře časopisu. Od příspěvků – vědeckých pojednání, úvah, posudků – vyžadovala redakce obsahovou novost a původnost, jasné a důkladné zpracování; nepřijímaly se příspěvky anonymní. K. zanikl po 1. sv. 4. dílu zřejmě pro

nedostatek příspěvků i z důvodů finančních. Problémy vznikaly již během vydávání, a to v souvislosti s cenzurou a s výhradami veřejnosti proti nezvyklosti nových českých termínů (V. M. K. Bergner in O literatuře vesměs a žádosti, II 2). Kromě toho od 1827 konkuroval K. nově založený muzejní časopis. – Podle plánu (Oznámení, I 1) stály v K. na prvním místě jazykozpyt a estetika (sem byla zařazena i krásná literatura a literární věda), dále výtvarná umění a řemesla, filozofie, dějiny, ekonomie, právníctví a teologie, přírodní vědy zastupovaly matematicko-fyzikální obory, přírodověda a lékařství. U společenskovědní části redakce výslovně požadovala, aby články přihlížely k slovanské problematice a sledovaly historický aspekt předmětu.

V prvních svazcích se redakce snažila udržovat rovnováhu mezi poezií a humanitními vědami na jedné straně a přírodními vědami na straně druhé. Postupně však, patrně v souvislosti s konkurencí ČČM, převážily přírodovědné práce. Společenskovědní část měla zpočátku v K. privilegované místo, jak to naznačuje kompozice jednotlivých svazků (poezie a články o literatuře jsou uváděny na prvním místě), a vyznačovala se jasnou koncepcí. Její tvůrci – J. Jungmann a ostatní autoři – sledovali dvě hlavní myšlenky, a to vytvoření vysokého básnického stylu v české literatuře a vybudování české národní vědy. Časopis byl programově tištěn v analogickém pravopise, zaměřoval se na otázky básnického slovníku a prozodie, teoreticky se zabýval překladem krásné literatury, věnoval vážnou pozornost RKZ, v odborných studiích vznikala a ověřovala se společenskovědní terminologie. Příznačným rysem byla slovanská orientace. Slovanská idea prodělávala v K. vývoj: starší představy o možnosti společného slovanského jazyka, v K. představené studii V. M. K. Bergnera (O literatuře vesměs a žádosti, II 2) a J. Kollára (Myšlenky o libozvučnosti řeči vůbec, obzvláště českoslovanské, II 3), byly konfrontovány s reálnějším stanoviskem, reprezentovaným J. Jungmannem (red. pozn. k článku V. M. K. Bergnera a Předmluva o potřebném zkoumání jinოსlovanských nářečí, II 4), podle něhož jsou slovanské jazyky a národy samostatné jednotky, jejichž příbuznosti lze využít k vzájemnému obohacování v oblasti slovníku, literatury, vědy a kultury. Zájem o slovan-ský svět se v K. projevil v Čelakovského překladech srbských lidových písní, dále studii P. J. Šafaříka (Ohledy metrického veršování

ilyrských Slovenův, III 1) a V. Hanky (Slovo o pluku Igorově podle N. M. Karamzina, I 1) a řadou historických, mytologických, etnografických a zeměpisných příspěvků. Kromě toho přinesl 1. díl K. přehled slovanských periodik a politicky zaměřený článek A. Jungmanna Kdo činí, kdo trpí křivdu? (I 3), polemizující s protislovanskými výroky v rakouském a německém tisku. – Jungmannovský program vytvoření vysokého básnického stylu se v K. projevil požadavkem časoměrné prozodie, případně indické metriky v českém verši. Už v 1. sv. uveřejnil J. Jungmann Krátký přehled prozodie a metriky indické, podle Hen. Thom. Colebrooka (I 1), podrobně seznamující s indickým metrem, založeným podobně jako antická časomíra na principu časovém. V článku Výměsky z prozodiky a metriky české (I 2) pak podal pravidla metriky (zpracovaná podle C. A. H. Clodiusa) a upozornil na blízkost češtiny řečtině a latině i na možnost užívat v češtině indických metrických vzorů. Pojednal také o dosavadním vývoji české prozodie, kriticky se postavil k přízvuknému veršování a rovněž navrhl hlubší studium lidové písně jako možného zdroje obohacení národní poezie. Obhajobou časomíry pro český verš se zabývaly také Šafaříkovy studie Ohledy metrického veršování ilyrských Slovenův (III 1) a O hexamtru. Zlomek z metriky české (I 3) a článek O verši (I 3), který mj. žádá větší stopovou rozmanitost a užívání stop podle obsahu a druhu básně. Časomíru propagují i posudky Polákovy Vznešenosti přírody (I 1), Holého překladů antické poezie (II 2) a dvou polemických prozodických pojednání – Palackého a Šafaříkových Počátků českého básnictví, obzvláště prozodie, a Hněvkovského Zlomků o českém básnictví, zvláště o prozodii (I 2). Teoretické studie o prozodii byly v K. podepřeny ukázkami. Časomírou byly realizovány hlavně překlady antické poezie. 6. část Homérovy Iliady přeložil J. Vlček (III 3), Theokritovy selanky P. J. Šafařík (I 2) a F. Šír (II 2), část z Vergiliovy Aeneidy V. Svoboda (I 4), selanky téhož autora F. Šír (II 1, 3), ukázky z Ovidiových Metamorfóz a Listů heroin F. Sušil (II 2, 3, 4) a A. Marek (I 4), Martialovy epigramy F. L. Čelakovský (II 1). Z pozdější evropské tvorby byl časoměrně přeložen 2. a 12. zpěv Osvobozeného Jeruzaléma T. Tassa V. P. Žákem pod pseud. S. Junica (III 1, 2), část Boileauovy poetiky O truchlohře převedl B. Tablic (II 2), M. K. Sarbiewského ódu Amfion F. L. Čela-

kovský (II 3) a Schillerovu báseň Štěstí J. E. Purkyně (I 3). V indickém metru bylo uveřejněno několik českých básní. Jejich rytmus byl graficky naznačen pod tituly (J. Jungmann: úvodní báseň Krok, I 1; A. Marek, I 2; J. K. Chmelenský, II 2, 3). Na Jungmannovu výzvu věnovat pozornost lidové poezii reagoval F. L. Čelakovský překladem dvou srbských písní ze sbírky V. S. Karadžice (II 1, 2) psaných v desaterci, jež překladatel považoval za slovanský epický verš dosahující hodnoty antického hexamtru. Lidové písně se svou formou blížily RKZ, které jungmannovci považovali za významnou součást českého písemnictví. V K. bylo vydáno původní znění Libušina soudu (RZ) s novočeským překladem A. Jungmanna a podrobným poznámkovým aparátem J. Jungmanna (I 3). Básní sylabotonických nebo metricky smíšených bylo v K. uveřejněno velmi málo (J. K. Chmelenský: Čtvero znělek a balada Vodník, II 3; J. Kollár: znělky ze Slávy dcery, III 3). Vedle otázek prozodických věnovali autoři pozornost slovníku. Kollárovy Myšlenky o libozvučnosti řeči vůbec, obzvláště československé (I 3) spojují úsilí vytvořit svěbytné básnické lexikon s vědomím jazykové příbuznosti Slovanů a připouštějí v zájmu libozvučnosti i násilné zásahy do hláskové podoby jazyka (doplňování vokálů do souhláskových skupin apod.). J. Jungmann se v Předmluvě o potřebném zkoumání jinoslovanských nářečí (I 4) a v posudku Polákovy Vznešenosti přírody (I 1) a knížek B. Tablice (I 4) vyslovil k možnostem obohacování české slovní zásoby, komentoval dobře utvořená nová slova a kritizoval nadbytek germanismů a latinismů. K pravidelnému posuzování lexika zavedla redakce speciální rubriky *Lovec anebo Oprava pohřešků proti duchu mluvy československé* (I 4, II 2) a *Poznamenání neznámějších slov* (I 4). Velká pozornost byla v K. věnována otázkám překladu krásné literatury. J. S. Presl přeložil stať Mme de Staël O způsobu a užítku překládání z cizích jazyků (II 1), v níž jsou překlady doporučovány k obohacení domácí literatury a jazyka. A. Liška v článku Domněnky o zčeštění Homérovy Iliady (II 2) a v kritice Vlčkova překladu 6. části Iliady (IV 1) vyslovil tři požadavky na překlady z Homéra: časomíru, věrnost předloze a užití mluvnických a lexikálních prvků starší češtiny, aby byl vystižen archaický ráz originálu. – Důležité místo měl v K. také jazykozpyt. Trvalý zájem o rozvoj české slovní zásoby se mj. proje-

vil konfrontacemi češtiny s ostatními slovanskými jazyky z hlediska možnosti jejího obohacení (Český jazyk s jinými jazyky z ohledu bohatosti slov porovnaný, II 4; Předmluva o potřebném zkoumání jinoslovanských nářečí, I 4). Řada příspěvků se týkala onomastické problematiky (zvl. II 1). S dobovým zájmem evropské srovnávací jazykovědy o sanskrť a jeho příbuznost se slovanskými jazyky souvisely studie A. Jungmanna O sanskritu (I 1) a Výtah gramatický z Nala, k libému srovnání s vlastenskou řečí (I 4). Estetickou problematikou se zabývaly studie F. Palackého Povšechné zkoumání ducha člověčího v jeho činnostech (I 2) a Přehledné dějiny krásovědy a její literatury (I 4), filozofií a logikou práce F. Šíra (II 4). Ostatní společenskovední příspěvky byly z oborů historie, mytologie, etnografie, dějin umění a zeměpisu. Kromě slovanského světa se zájem autorů soustřeďoval na oblast staré Indie a Řecka (A. Jungmann: Krátký obsah náboženství pohanského u Slovanů, zvláště u Čechů, II 3; F. Šír o řeckém náboženství, III 1; J. J. K. překlad Palaifatovy stručné mytologie O věcech podivných, IV 1). O Slovanech psali V. Hanka podle N. M. Karamzina (II 3) a F. Šír (III 1), o Indech A. Jungmann (I 2), drobnější etnografické práce J. Chmela (I 3). Menší příspěvky sledovaly umělecké památky různých oblastí. Zeměpisné studie a cestopisy v K. přinesly informace o Bajkalu, Elbrusu, Etiopii, Kongu, Madagaskaru, Maroku a cestě do Terstu. – Přírodovědná část obsáhla příspěvky z oboru mineralogie, balneologie, zoologie, botaniky, paleontologie, antropologie, lékařství, fyziky a chemie, a to jak v původních pracích, tak v přehledech a překladech soudobých zahraničních studií. Jejich hlavní význam tkvěl v budování české terminologie zmíněných disciplín. Postup při tvoření nových termínů popsal J. S. Presl v úvodu k svému Navrzení soustavy živočichů dle tříd, řádů a rodů a spolu pokus o zčeštění potřebných (I 2 a pokr.). Používal známých slovních základů, pomáhal si slovanskými paralelami a jen výjimečně přebíral cizí název. Kromě zoologického názvosloví byla v K. věnována zvláštní pozornost termínům mineralogickým (Přírodopis o nerostech), antropologickým a lékařským (Člověkosloví čili Antropologie, Přehled jmen neduhů, nedokončené Pojednání přírodoslovné o mluvě lidské a O ústrojnosti zubů). – *Autoři původní poezie*: F. L. Čelakovský, J. Holý, J. K. Chmelenský, J. Jungmann, J. Kollár,

A. Marek; – *překladaťelé poezie*: F. L. Čelakovský, A. Jungmann, A. Marek, J. E. Purkyně, F. Sušil, V. Svoboda, P. J. Šafařík, F. Šír, B. Tablic, J. Vlček (Vlčkovský), S. Junica (V. P. Žák); – *autoři překládané poezie*: N. Boileau-Despréaux, Homér, V. S. Karadžić, M. V. Martialis, P. Ovidius Naso, M. K. Sarbiewski, F. Schiller, T. Tasso, Theokritos; – *autoři článků o jazyce a literatuře*: V. M. K. Bergner, H. T. Colebrook, V. Hanka, A. Jungmann, J. Jungmann (i pod šifrou J. J.), N. M. Karamzin, J. Kollár (i pod šifrou J. K.), A. Liška (i pod šifrou Alcs), A. Marek (i pod šifrou A. M.), J. S. Presl, Mme de Staël, P. J. Šafařík (i pod šifrou -a-a); dále šifra -**.; – *autoři ostatních příspěvků*: K. Amerling, V. M. Bergner, B. V. Berchtold, A. Fährich, K. Fritsch, V. Hanka, J. Chmela, A. Jungmann (i pod šifrou A. J.), N. M. Karamzin, J. M. Ludvík, F. Palacký, Palaifatos, J. S. Presl (i pod šifrou J. S. P.), K. B. Presl (i pod šifrou K. B. P.), J. E. Purkyně, F. J. Smetana, V. Staněk, V. A. Svoboda, F. Šír (i pod šifrou F. Š.), F. Vetešník; dále šifry: -*., B.-, Bohusl., B. T-c (B. Tablic), -D., Jaroslav (A. J. Puchmajer), J. J. K., Š. (F. Šír?).

LITERATURA: J. E. Purkyně: O vzniku časopisu K. a zániku jeho, Živa 1857 → Nitky z mého života (1987, ed. F. X. Halas); V. Zelený in Život Josefa Jungmanna (1881); in F. Palackého Korespondence a zápisky 3 (dopis J. S. Preslovi z června 1821; 1911, ed. V. J. Nováček); B. Němec: Presl a Purkyně, sb. Národní čítanka (1918, s. 472); J. Nováková: Indické rozměry v českém básnictví, Věstník KČSN, tř. filoz.-hist.-filologická 8, 1952 (1953); O. Králík: Překlady z indičtiny, in J. Jungmann: Překlady 2 (1958); V. Bechyňová: Šafaříkova prozodická koncepce pro slovanskou poezii, sb. P. J. Šafařík, Litteraria 4 (Bratislava 1961); E. Hoffmannová in J. S. Presl, K. B. Presl (1973).

lk, vb

Krok (2, alm.) viz in Čechoslav (2)

Václav Krolmus

* 3. 10. 1790 Březinka u Bělé pod Bezdězem
† 24. 10. 1861 Praha

Sběratel a vydavatel folklóru, vycházející z jeho romantického mytologického pojetí, archeolog, autor vlastivědné a náboženské literatury.

prapůvod různých představ, motivů, zvyků, místních a pomístních jmen aj. se snažil vysledovat jak na základě vlastních poznatků a dedukcí (mj. etymologických hypotéz), tak s pomocí bohaté historické, mytologické i encyklopedické literatury. Přehled předkřesťanských mýtů podal ve spise *Příchod slova Páně od Východu na Západ...*, v němž výklad o raném křesťanství doplnil samostatným, obsáhlejším oddílem *Bájesloví pohanské*. V K. archeologickým bádání se průkopnické rysy – především širě a důkladnost terénního výzkumu – prolínají s problematickými apriorními hledisky, vyplývajících z dobového stavu poznání i z nekritické obrazotvornosti (*Poslední božičtě Černoboha s runami...*). – Četné pracovní a deníkové zápisy K. byly zatím publikovány jen zčásti. V nich a v korespondenci jsou zmínky o K. dílech, jejichž výtisk nebyl zjištěn: básně oslavující knížete Karla Egona z Fürstenberka, 1834; výbor národních písní s nápěvy, určený školní mládeži, 1846; 14. sešit Staročeských pověstí..., 1859. Anonymním spoluautorem K. básně *K slavným jmeninám... pánů Mathiášův Kalin z Jaetenšteina...* byl (podle narážek v korespondenci) V. Hanka.

PSEUDONYMY: Spořislav Krolmus (Věstník 1842), S. V. Krolmus, S. V. Sumlork, Václav Sumlork, V. S. Sumlork. ■ PŘÍSPĚVKY in: Jindy a nyní (1829–31); Krameriusovy c. k. vlastenské noviny (1818, básně); Lumír (1852); Památky archeolog. a mistopisné (1854–60 roční zprávy o archeolog. výzkumech v red. úpravě K. V. Zapa); Pražské noviny (1833); Rozličnosti Pražských novin (1831, 1833); Věstník (1842); – posmrtně: Čes. lid (1896–98 Z netištěných zápisků K., 1902–08 V. Krolmusa Slovník obyčejů, pověstí, pověr, zábav a slavností lidu českého, obojí ed. Č. Zíbrt; 1910 Běs a Běsna, Lístky na Květnou neděli, 1911 Vlastní životopis V. K., faráře zvíkoveckého nad Mži); sb. Muzeum a současnost (Středočeské muzeum Roztoky u Prahy, 1981 Archeologie západního okolí Prahy v zápiscích V. K., 1984 Archeologické záznamy V. K. z Prahy a nejbližšího okolí..., obojí ed. K. Sklenář); sb. Vlast (Oblastní muzeum Roztoky u Prahy, 1972 Archeologie severního okolí Prahy ve zprávách V. K., 1974 Archeologie Kralupska, Mělnicka a Mladoboleslavská v zápiscích V. K., 1975 Archeologie Berounska a Hořovicka v zápiscích V. K., vše ed. K. Sklenář). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie* (do 1829 podp. Věnceslav Grolmus): Uvítání vysoce učených... pánů Antonína Kinzla..., Ignáce Michla..., Leopolda Riedla... do výsadní školy křesťanské nad Ohrou (B 1828); Citové při památní slavnosti padesátiletého duchovenství... pana Isidora Jelínka... (B 1828); Radování při veleslavných jmenoví-

nách vznešených... pánů Josefa hraběte Vratislava z Mitrovic,..., a Josefa hraběte z Dietrichsteina... (B 1829); K slavným jmeninám urozených a vysoce učených pánů, pánů Mathiášův Kalin z Jaetenšteina... (B 1832). – *Ostatní práce*: Obrana pravdy katolické proti odporům akatolíků čili Smír mezi katolíkem a akatolíkem (1843, podp. V. Krolmus Březinský); Hrad Hora hvězdná... v Kouřimsku (1844, podp. S. V. Krolmus); O slavnosti národní sv. Prokopa v Čechách. Vyňato ze Staročeských pověstí... (1844, pseud. S. V. Sumlork); Památky tvrze hasištejské v Žatecku, jinak Lucku (1844, podp. S. V. Krolmus); Památnosti tvrze pusté na Hoře Krásné u Vožice vyobrazené v Tábořsku s podotknutou slavností národní slavníku a fidlovačky u Prahy (1844); Popsání paměti hodných věcí chrámu Páně sv. Víta, kaple sv. Václava, sv. Vojtěcha, hrobu sv. Jana Nepomuckého a ostatních klénotů na Hradě pražském (1844); Statistické přehledy týkající se náboženství a dsky věkův... (1844, podp. V. Krolmus Březinský); Kronika čili dějepis všech povodní posloupných let..., hladů, morů a jiných pohrom v Království českém. Od příchodu našich pradědů českoslovanských až do letošní povodně... (1845); Staročeské pověsti, zpěvy, hry, obyčeje, slavnosti a nápěvy ohledem na bájesloví českoslovanské 1–3 (v seš.: 1, seš. 1–5, 1845–46, 2, seš. 6–11, 1847–49, 3, seš. 12–13, 1851; díl 2 a 3 s inverzí v titulu; nedokončeno; pseud. V. S. Sumlork, v dílu 3 dodatek v závorce: Krolmus); Popis památky stoleté o založení ústavu a příchodu slečen anglických do Prahy... (1847); Život svatého Ivana..., pod skálou nad potokem Lodenicí, na Berounsku (1850); Výbor nápěvů národních písní českých ze spisů Staročeských pověstí, zpěvů, her, obyčejů a slavností Václava Sumlorka (Krolmusa) s průvodem fortepiana od Josefa Drahorada (díl 1, seš. 1, 1852, nedokončeno); Příchod slova Páně od Východu na Západ, z Jeruzaléma na Levý Hradec nad Vltavou do Čech (1853); Poslední božičtě Černoboha s runami na Skalsku, v kraji Boleslavském... (1857). – *Překlad*: Agenda česká křesťanů katolických u vykonávání obřadů církevních... (1848, z lat., podp. V. Krolmus Březinský, 1863 upr. a rozšíř. s tit. Rukověť k posvátným obřadům a chrámovým pobožnostem). ■ KORESPONDENCE: J. Pospišil: Z dob vlasteneckých (J. Pospišilovi z 1829; 1885); Č. Zíbrt: Dopisy V. K. V. Hankovi (z 1829–60), ČL 10–12, 1900–03 + K životopisu sběratele lidového podání V. K. (6 dopisů V. Hankovi b. d., doplněk předchozí edice), ČL 21, 1911/12; V. Zeman: Několik dopisů V. K. V. Hankovi (z 1853–60), Bezděz (Č. Lípá) 1937; K. Sklenář: Život a dílo V. K. (soutis dopisů V. Hankovi a text 3 dopisů z 1828–51), Sborník NM, ř. C, sv. 10, 1965, č. 5. ■ USPOŘÁDAL: Světlo života. Kniha modlíci pro katolické křesťany (1830, podp. V. Grolmus); viz i rubr. KNIŽNĚ. *Překlad*. ■

LITERATURA: ● ref. Obrana pravdy katolické... an., Čes. včela 1843, s. 272, 276; an. (A. Stránský), Přítel mládeže 1844, sv. 2, s. 223; J. Malý: Přehled

prapůvod různých představ, motivů, zvyků, místních a pomístních jmen aj. se snažil vysledovat jak na základě vlastních poznatků a dedukcí (mj. etymologických hypotéz), tak s pomocí bohaté historické, mytologické i encyklopedické literatury. Přehled předkřesťanských mýtů podal ve spise *Příchod slova Páně od Východu na Západ...*, v němž výklad o raném křesťanství doplnil samostatným, obsáhlejším oddílem *Bájesloví pohanské*. V K. archeologickým bádání se průkopnické rysy – především šíře a důkladnost terénního výzkumu – prolínají s problematickými apriorními hledisky, vyplývajících z dobového stavu poznání i z nekritické obrazotvornosti (*Poslední božičtě Černoboha s runami...*). – Četné pracovní a deníkové zápisy K. byly zatím publikovány jen zčásti. V nich a v korespondenci jsou zmínky o K. dílech, jejichž výtisk nebyl zjištěn: básně oslavující knížete Karla Egona z Fürstenberka, 1834; výbor národních písní s nápěvy, určený školní mládeži, 1846; 14. sešit Staročeských pověstí..., 1859. Anonymním spoluautorem K. básně *K slavným jmeninám... pánů Mathiášův Kalin z Jaetenšteina...* byl (podle narážek v korespondenci) V. Hanka.

PSEUDONYMY: Spořislav Krolmus (Věstník 1842), S. V. Krolmus, S. V. Sumlork, Václav Sumlork, V. S. Sumlork. ■ PŘÍSPĚVKY in: Jindy a nyní (1829–31); Krameriusovy c. k. vlastenské noviny (1818, básně); Lumír (1852); Památky archeolog. a mistopisné (1854–60 roční zprávy o archeolog. výzkumech v red. úpravě K. V. Zapa); Pražské noviny (1833); Rozličnosti Pražských novin (1831, 1833); Věstník (1842); – posmrtně: Čes. lid (1896–98 Z netištěných zápisků K., 1902–08 V. Krolmusa Slovník obyčejů, pověstí, pověr, zábav a slavností lidu českého, obojí ed. Č. Zíbrt; 1910 Běs a Běsna, Lístky na Květnou neděli, 1911 Vlastní životopis V. K., faráře zvíkoveckého nad Mži); sb. Muzeum a současnost (Středočeské muzeum Roztoky u Prahy, 1981 Archeologie západního okolí Prahy v zápiscích V. K., 1984 Archeologické záznamy V. K. z Prahy a nejbližšího okolí..., obojí ed. K. Sklenář); sb. Vlast (Oblastní muzeum Roztoky u Prahy, 1972 Archeologie severního okolí Prahy ve zprávách V. K., 1974 Archeologie Kralupska, Mělnicka a Mladoboleslavská v zápiscích V. K., 1975 Archeologie Berounska a Hořovicka v zápiscích V. K., vše ed. K. Sklenář). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie* (do 1829 podp. Věnceslav Grolmus): Uvítání vysoce učených... pánů Antonína Kinzla..., Ignáce Michla..., Leopolda Riedla... do výsadní školy křesťanské nad Ohrou (B 1828); Citové při památní slavnosti padesátiletého duchovenství... pana Isidora Jelínka... (B 1828); Radování při veleslavných jmenoví-

nách vznešených... pánů Josefa hraběte Vratislava z Mitrovic..., a Josefa hraběte z Dietrichsteina... (B 1829); K slavným jmeninám urozených a vysoce učených pánů, pánů Mathiášův Kalin z Jaetenšteina... (B 1832). – *Ostatní práce*: Obrana pravdy katolické proti odporům akatolíků čili Smír mezi katolíkem a akatolíkem (1843, podp. V. Krolmus Březinský); Hrad Hora hvězdna... v Kouřimsku (1844, podp. S. V. Krolmus); O slavnosti národní sv. Prokopa v Čechách. Vyňato ze Staročeských pověstí... (1844, pseud. S. V. Sumlork); Památky tvrze hasičské v Žatecku, jinak Lucku (1844, podp. S. V. Krolmus); Památnosti tvrze pusté na Hoře Krásné u Vožice vyobrazené v Táborsku s podotknutou slavností národní slavníku a fidlovačky u Prahy (1844); Popsání paměti hodných věcí chrámu Páně sv. Víta, kaple sv. Václava, sv. Vojtěcha, hrobu sv. Jana Nepomuckého a ostatních klénůtů na Hradě pražském (1844); Statistické přehledy týkající se náboženství a dsky věkův... (1844, podp. V. Krolmus Březinský); Kronika čili dějepis všech povodní posloupných let..., hladů, morů a jiných pohrom v Království českém. Od příchodu našich pradědů českoslovanských až do letošní povodně... (1845); Staročeské pověsti, zpěvy, hry, obyčeje, slavnosti a nápěvy ohledem na bájesloví českoslovanské 1–3 (v seš.: 1, seš. 1–5, 1845–46, 2, seš. 6–11, 1847–49, 3, seš. 12–13, 1851; díl 2 a 3 s inverzí v titulu; nedokončeno; pseud. V. S. Sumlork, v dílu 3 dodatek v závorce: Krolmus); Popis památky stoleté o založení ústavu a příchodu slečen anglických do Prahy... (1847); Život svatého Ivana..., pod skálou nad potokem Lodenicí, na Berounsku (1850); Výbor nápěvů národních písní českých ze spisů Staročeských pověstí, zpěvů, her, obyčejů a slavností Václava Sumlorka (Krolmusa) s průvodem fortepiana od Josefa Drahorada (díl 1, seš. 1, 1852, nedokončeno); Příchod slova Páně od Východu na Západ, z Jeruzaléma na Levý Hradec nad Vltavou do Čech (1853); Poslední božičtě Černoboha s runami na Skalsku, v kraji Boleslavském... (1857). – *Překlad*: Agenda česká křesťanů katolických u vykonávání obřadů církevních... (1848, z lat., podp. V. Krolmus Březinský, 1863 upr. a rozšíř. s tit. Rukověť k posvátným obřadům a chrámovým pobožnostem). ■ KORESPONDENCE: J. Pospíšil: Z dob vlasteneckých (J. Pospíšilovi z 1829; 1885); Č. Zíbrt: Dopisy V. K. V. Hankovi (z 1829–60), ČL 10–12, 1900–03 + K životopisu sběratele lidového podání V. K. (6 dopisů V. Hankovi b. d., doplněk předchozí edice), ČL 21, 1911/12; V. Zeman: Několik dopisů V. K. V. Hankovi (z 1853–60), Bezděz (Č. Lípá) 1937; K. Sklenář: Život a dílo V. K. (soutis dopisů V. Hankovi a text 3 dopisů z 1828–51), Sborník NM, ř. C, sv. 10, 1965, č. 5. ■ USPOŘÁDAL: Světlo života. Kniha modlíci pro katolické křesťany (1830, podp. V. Grolmus); viz i rubr. KNIŽNĚ. *Překlad*. ■

LITERATURA: ● ref. Obrana pravdy katolické... an., Čes. včela 1843, s. 272, 276; an. (A. Stránský), Přítel mládeže 1844, sv. 2, s. 223; J. Malý: Přehled

literatury české..., ČČM 1844, sv. 2, s. 302 ●; K. S. (Sabina): Streifzüge auf dem Felde der českischen Literatur, Ost und West 1845, s. 159 + Literární a jiné rozprávky (ref. Staročeské pověsti...), Květy 1845, s. 211, 215 J; ● ref. Agenda česká...: J. Neděla, Noviny Lípy slovanské 9. 3. 1849; an. (J. V. Jirsík), Časopis pro katol. duchovenstvo 1849, s. 137 ●; -y: ref. Staročeské pověsti..., Vesna (Videň) 1851, s. 241; Z. (K. V. Zap): ref. Poslední božiče Černoboha..., Památky archeol. a mistopisné 2, 1856/57, s. 238; ● nekrology: △ (J. Neruda), Čas 25. a 27. 10. 1861 → Literatura 1 (1957); K. V. Zap, Památky archeol. a mistopisné 4, 1860/61, s. 182; J. Konopas, Boleslavan 2, 1861/62; an., Lada 1861, s. 119; an., Lumír 1861, s. 1047; an., Obecné listy 1861, s. 373; R. K. S., Obecné listy 1861, s. 417 ●; J. E. Sojka in Naši mužové (1862, znovu 1953); K. Hof: Vzpomínka na J. J. Kalinu, Koleda 1879, s. 220; an.: V. K., Světozor 1883, s. 46; J. Soukup-Chabrov: V. K. (mj. o různém datování narození), Světozor 21, 1886/87, s. 670; F. S. Štěpánek: Z upomínek na V. K., ČL 9, 1899/1900, s. 286; V. Tille in České pohádky do r. 1848 (1909); F. Zuman: Ze života P. V. K., Věstník okresu bělského 1910; Č. Zibrť: K životopisu sběratele lidového podání V. K., ČL 21, 1911/12, s. 140; J. Konopas: O sběrateli lidového podání V. K., ČL 23, 1913/14, s. 73; R. J. K. (Kronbauer): Z pamětí starého písmáka (pozn. ke Konopasovu čl. v ČL), Máj 12, 1913/15, s. 162; J. Horák: K. sbírka lidových písní, Národop. věstník československý 1914, s. 129; F. H. Žundálek: Příspěvek k životopisu V. K., Vlast 1933, s. 362; F. Strejček: V. K., NL 16. 2. 1937; F. Zuman: Zjištění data narození archeologa V. K., Čas. Rodopis. společnosti 1941, s. 132; E. Bass in Čtení o roce osmačtyřicátém (1941); A. Grund in sb. Přátelský kruh B. Němcové (1946); A. Robek: Nedoceněný národopisný sběratel V. K., Naše vlast 1957, s. 23 + K. rukopisná sbírka lidových pověr, ČL 1959, s. 125 + V. K., Čs. etnografie 1959; K. Sklenář: V. K. a prehistorická sbírka Nár. muzea, ČNM 1965 + Život a dílo V. K., Sborník NM, ř. C, sv. 10, 1965, č. 5.

kh

Rudolf Jaroslav Kronbauer

* 17. 6. 1864 Lichoceves u Prahy

† 25. 3. 1915 Praha

Prozaik a žurnalista; autor zpoila beletristických a zpoila dokumentárních próz s napínavým dějem a sklonem k efektní senzacnosti.

Gymnázium navštěvoval v Praze, vyšší třídy v Ml. Boleslavi (mat. 1884). Poté působil jako novinář ve staročeském Hlasu národa, dlouhá

léta řídil jeho beletristickou přílohu Nedělní listy a po J. Vrchlickém obstarával i divadelní referát. Již jako otec tří dcer (nejstarší, Jarmila K., 1893–1968, herečka, byla členkou činohry ND) se rozhodl při zaměstnání vystudovat práva (doktorát 1902). Vedle členství v redakci novin působil jako úředník v ústavu pro duševně choré v Kosmonosích, v pražské porodnici a nakonec u finanční správy. Patřil k zakládajícím členům Spolku českých spisovatelů beletristů Máj i jeho nakladatelského družstva, jež nejdříve řídil s V. Štechem, později sám; pracoval také v redakci stejnojmenného časopisu. Zasloužil se o Spolek českých žurnalistů, zejména o svolání jeho sjezdu 1898. Cestoval po Itálii, Německu, Bosně, Hercegovině a Černé Hoře.

Pro své hojně čtené prózy čerpal K. látky z prostředí, které poznal v novinářském a úřednickém povolání a které upoutávalo čtenáře jistou exkluzivností; ze sociálních ústavů, blázince, nalezince a porodnice vytěžil literárně nevhodnější obrazy sociální a mravní bída (Z posledních stanic), z velkoměstského podsvětí zase osudy lidí živořících na okraji společnosti (Z pražských katakomb). Vykeslil zákulisí tisku (Sedmá velmoc), prostředí bohémských kruhů (Ze života naší bohémy) i život statkářů a šlechtických vrstev (jejich finanční machine a podvody podal v populárním románu Řina, jenž byl též zfilmován). Z materiálů, které shledával a zpracovával jako novinář-reportér, volil příběhy často senzační, drasticky pochmurné či sentimentální s napínavým dějem a plně křiklavých kontrastů, v posledním tvůrčím období i s historickými postavami literátů a umělců (Snoubenci umělecké lóže). Mnohé z nich se staly soucivným svědectvím lidské bída a tak bezděčně i výraznými dobovými sociálními dokumenty. Ve svých memoárových statích (Záhadné příběhy a vzpomínky, Vzpomínky) zachoval zajímavé podrobnosti ze života českých spisovatelů (A. V. Šmilovský, J. Vrchlický, J. Zeyer), malířů a hudebníků (A. Chitussi, J. Mánes, B. Smetana) a zejména dramatiků a herců (J. K. Tyl, F. F. Šamberk, O. Sklenářová-Malá, K. Šímanovský, J. Mošna aj.). K. se také podílel na vzniku kolektivních děl několika autorů soustředěných kolem časopisu Pražský ilustrovaný kurýr a podepisujících se hromadným pseudonymem Václav Čech: J. Hubáček, G. Hubáček (lit. jm. Václav Čech-Stráž) aj. Po smrti šéfredaktora časopisu J. Hubáčka (1900), který celou činnost organizoval, pokračoval au-

torský kolektiv ještě nějakou dobu ve společné práci pod K. vedením, ale již bez G. Hubáčka. Mezi K. a G. Hubáčkem vznikl 1911 spor o autorství románu *Chudá holka*. Práce zveřejněné pod pseud. Václav Čech, a tedy s nejednoznačným autorstvím, uvádíme proto v K. bibliografii odděleně (viz též bibliografii hesla V. Čech-Stráň).

PSEUDONYM, ŠIFRY: Václav Čech (společný pseud. několika autorů); Dr. K., Dr. R. J. K., K., P. i. k., R. J. K., R. J. K., -r., R. K., rk. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** *Besedy lidu* (1893–1903, 1915); *Čes. Thalia* (1887–89); *Českožidovský kalendář*; *Čes. svět* (1913); *Hlas národa* (1886–1905); *Jitřenka* (Polička, 1890–93); *Květy* (1890–1905); *Lumír* (1889–1903); *Máj* (1902–14); *Moravská orlice* (1886); sb. *Na památku* (1891); *Nár. listy* (1889); *Nár. obzor* (1906); *Naši mládeži* (1890); *Noviny mládeže* (1904–07); *Pamětní list k odhalení pomníku J. Baráka* (1885); *Pokrok* (1885–86); *Pražský ilustrovaný kurýr* (1894–1900); *Rozhledy* (1898–1901); *Rozhledy literární* (1887); *Telefon* (1891); *U domácího krbu* (1889); *Vesna* (Brno, 1885); sb. *Vzpomínky členů Máje* (1903); *Zábavné listy* (1885–93); *Zlatá Praha* (1898–1914); *Zvon* (1903). ■ **KNÍŽNĚ.** *Beletrie:* *Alma* (R b. d., 1889); *Z posledních stanic* 1, 2 (PP 1889, 1890); *Fantastické povídky* (1892); *Ze dna společenské propagati* (P 1893); *Ze světa a pro svět* (PP 1894); *Světlo v temnotách duševních* (PP 1895); *Bez matek a bez otců* (PP 1899); *Sjezd a jiné novely* (b. d., 1899); *Na pranýři* (PP b. d., 1899); *Jizvy* (PP 1901); *Síla hroudy* (R b. d., 1901); *Řína* (R b. d., 1901); *Ještě podle staré módy* (PP 1901); *Z pražských katakomb* (PP b. d., 1902); *Děti v jeskyních* (PP pro ml., 1903); *Ze života naší bohémy* (R b. d., 1904); *Pět polopenen a jiná próza* (1904); *Záhadné příběhy a vzpomínky* (1904); *Osiřelo dítě* (R 1904); *Dvanáct hodin v pancéřové siní* (R 1905); *Duelanti* (R 1906); *Sedmá velmoc* (PP 1906); *Vzpomínky* (1907); *Dana a jiné povídky* (1907); *Snoubenci umělecké lóže* (R b. d., 1912); – *posmrtně:* *Pod cizím krovem* (R 1927); *Jedináček* (R 1928, *Spisy* sv. 6); *Lesní dravec a jiné novely* (1929, *Spisy* sv. 8). – *Práce pod pseud. Václav Čech:* *Mamon* (R 1894); *Chudá holka* (R 1895); *Prušáci v Praze* (R 1896); *Proletáři* (R 1898); *Ztracený testament* 1, 2 (R 1898, 1899); *Zločin tajného oddělení* (R 1900); *Nebe-sy seslaná* (R 1901); *Krásná Uherka* (R 1905); *Svět barev a světél* (R 1907). – *Ostatní práce:* *Naše jubilejní výstava* (b. d., 1892). – *Výbor:* *Z posledních stanic* (1958, ed. K. Drábková). – *Souborná vydání:* *Spisy R. J. K.* (Nakl. družstvo Máj, 1906–07, 5 sv.); *Spisy R. J. K.* (Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, 1926–31, 16 sv.). ■ **REDIGOVAL časopisy:** *Nedělní listy* (týdenní příl. *Hlasu národa*, 1886–97), *Máj* (1902–07 člen redakčního výboru, 1908–14 s F. Heritesem), *Noviny mládeže* (1904–07, s V. Štechem); *sborníky:* *Na památku* (1891), *Vzpomínky*

členů Máje (1903); *edice:* *Románová knihovna Máje* (1903–10), *Čítárna Máje* (1906–07). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** *Závěť F. L. Riegra* (b. d., 1903). ■

BIBLIOGRAFIE: V. Brtník: R. J. K., *Lit. rozhledy* 11, 1926/27, s. 77. ■ **LITERATURA:** Ivan Josipovič: ref. *Alma*, NL 17. 1. 1889; J. V. Novák: ref. *Z posledních stanic*, *Lit. listy* 1891, s. 90, 109; J. Karásek: ref. *Ze světa a pro svět*, *Lit. listy* 1895, s. 186; V. (F. V. Vykoukal): ref. *Na pranýři*, *Světlozor* 1899, s. 216; ● ref. *Jizvy:* an., *LidN* 21. 2. 1901; A. Tuček, *Zvon* 1, 1900/01, s. 203 ●; ● ref. *Řína:* O. Theer, *Lumír* 1902, s. 71; J. Karásek, *MR* 1902, sv. 13, s. 287; F. V. Krejčí, *Rozhledy* 12, 1901/02, s. 565; A. Tuček, *Zvon* 2, 1901/02, s. 126; F. V. Vykoukal, *Osvěta* 1902, s. 830 ●; kzk. (K. Z. Klíma): ref. *Síla hroudy*, *LidN* 25. 1. 1902; ● ref. *Z pražských katakomb:* Dr. Skácelík, *Čes. revue* 6, 1902/03, s. 443; M. Marten, *MR* 1902/03, sv. 14, s. 78; F. V. Vykoukal, *Osvěta* 1903, s. 364; Ž., *Zvon* 3, 1902/03, s. 97 ●; ● ref. *Děti v jeskyních:* V. Červinka, *Zlatá Praha* 21, 1903/04, s. 107; R., *ČČM* 1904, s. 175 ●; F. V. Vykoukal: ref. *Ze života naší bohémy*, *Osvěta* 1904, s. 942; ● ref. *Pět polopenen...:* an., *Přehled* 3, 1904/05, s. 53; F. V. Vykoukal, *Osvěta* 1905, s. 366 ●; ● ref. *Záhadné příběhy...:* F. V. Vykoukal, *Osvěta* 1905, s. 365; -s.-a., *Máj* 3, 1904/05, s. 176; A., *Zlatá Praha* 22, 1904/05, s. 58 ●; ● ref. *Dvanáct hodin...:* q, *Lumír* 34, 1905/06, s. 100; q, *Máj* 4, 1905/06, s. 191; an., *Zlatá Praha* 23, 1905/06, s. 155 ●; ● ref. *Duelanti:* -s.-a, *Máj* 4, 1905/06, s. 702; an., *Zlatá Praha* 23, 1905/06, s. 431 ●; ● ref. *Sedmá velmoc:* rk., *Máj* 5, 1906/07, s. 225; D. (V. Dresler), *MSIR* 3, 1906/07, s. 107 ●; Ds. (J. D. Konrád): ref. *Vzpomínky*, *Máj* 5, 1906/07, s. 305; ● ref. *Dana...:* O. Theer, *Lumír* 36, 1907/08, s. 252; F., *Zlatá Praha* 25, 1907/08, s. 251 ●; ● ref. *Snoubenci umělecké lóže:* Ant. Veselý, *Čes. revue* 5, 1911/12, s. 252; Ds. (J. D. Konrád), *Máj* 10, 1911/12, s. 204; M. (V. Martineček), *MSIR* 8, 1911/12, s. 282; R. (V. Červinka), *Zlatá Praha* 29, 1911/12, s. 206 ●; ● k padesátinám: R. (V. Červinka), *Zlatá Praha* 31, 1913/14, s. 431; an., *Zvon* 14, 1913/14, s. 547; *Máj* 12, 1913/14, č. 33: část čísla věnovaná R. J. K. ●; ● nekrology: an., *Zlatá Praha* 32, 1914/15, s. 295; F. V. Vykoukal, *Osvěta* 1915, s. 632; K. (F. V. Krejčí), *PL* 27. 3. 1915; an., *Topičův sborník* 2, 1914/15, s. 386 ●; V. Brtník: R. J. K., *Lit. rozhledy* 11, 1926/27, s. 76; A. Branald in R. J. K.: *Z posledních stanic* (1958); (ý): *Kronikář staré Prahy*, *Zeměd. noviny* 19. 7. 1964; J. Kronbauerová: *Nejde jen o oslavu*, *Zeměd. noviny* 1. 8. 1964 + in *Hodiny pod harlekýnem* (1973).

mř

Kronberger

Působnost 1821–1856

Pražské knihkupectví a nakladatelství, v němž vyšly některé práce předních obrozenských autorů; komisionářství orientované zvl. na odbornou literaturu.

Anton Karel (Carl) K. (* 1794, † 1836?) založil 1821 knihkupectví spojené s nakladatelstvím, které mělo úřední název *A. C. Kronberger* (psáno i Kronbergr). Po dvou letech přijal společníka Bedřicha (Friedricha) Webera a firma nesla 1823–37 název *Kronberger a Weber*; majitelkou koncese však byla 1823–54 manželka Anna Kronbergerová (* 1793, † 1861). A. K. Kronberger byl od 1830 do konce života také předsedou Grémia knihkupců a nakladatelů v Praze. Po jeho smrti se stal druhým manželem A. Kronbergerové Weber a podnik dostal 1838–39 název *Kronberger vdova a Weber*. Od 1825 se u K. učil a později se tu stal obchodním vedoucím budoucí přední pražský nakladatel a knihkupec F. Řivnác (* 1807, † 1898), který byl 1839–47 novým společníkem firmy *Kronberger a Řivnác*, též *Kronberger vdova a Řivnác* (1847 F. Řivnác založil vlastní podnik). Majitelé firmy, kterými byli 1848–56 Anna K. a syn Karel Anton K. (* 1822), se vrátili k původnímu názvu *A. C. Kronberger*; 1849–56 používali též znění *Kronbergerské knihkupectví*. 1856 koupil toto knihkupectví a nakladatelství i s filiálkou v Karlových Varech (A. C. Kronberger, 1851–56) jejich bývalý obchodní vedoucí H. Dominicus. Podnik byl umístěn 1823–24 na Starém Městě pražském čp. 146 (býv. 547) v Danzerovském domě v Jezuitské ul. (nyní Karlova 23), 1826–56 na staroměstském Malém rynečku čp. 144 (býv. 588) v domě V ráji (dnes Karlova 27 – Malé nám. 1).

V době spoluvlastnictví F. Řivnáče vycházela v nakladatelství beletristická knižnice *Bibliotéka zábavného čtení. Nový běh* (1845–47), založená a redigovaná J. B. Malým, který zde pokračoval ve stejnojmenné knižnici, již vydával od 1836 (zvl. u V. Špinky v Arcibiskupské knihtiskárně). Nový běh Bibliotéky zahrnoval překlady: S. Warren: Výpisky z deníka lékaře 1–3 (1845, 1846), H. Ch. Andersen: Můj bratr Artur (1845), tzv. Ruská směs – N. V. Gogol: Nos + Starosvětská šlechta (oboji 1845), M. P. Pogodin: Rusý vrkoč (1845), P. P. Jeršov: Koník hrbounek (1845), dále různé ukrajinské zkazky, např. S. W. Groza: Kupadlo (1845), P. A. Kuliš:

Plivník (1845) + Michal Čarnyšenko (1847) aj. Jinak vycházela nákladem K. knihkupectví převážně původní vědecká a odborná literatura, především z oboru historie a jazykovědy (autoři českých spisů: F. L. Čelakovský, R. Kühner, M. Prokop Lupáč z Hlaváčova v ed. V. Hanky, J. B. Malý, J. V. Svoboda, K. B. Štorch; autoři německy psaných spisů: J. Dobrovský, J. Jungmann, S. K. Macháček, F. Palacký, P. J. Šafařík). – Význam nevelkého podniku K. nespočíval jen ve vydávání hodnotné literatury, nýbrž i v náročně orientované komisionářské činnosti. Prostřednictvím firmy byly expedovány knihy či soubory knih: F. L. Čelakovský: Spisů básnických knihy šestery (1847), J. V. J. Michl: Ouplný literaturní létopis čili Obraz slovesnosti Slovanův nářečí českého v Čechách, na Moravě, v Uhřích atd. od léta 1825 až do léta 1837 1–4 (1839), především však F. Palacký: Geschichte von Böhmen (1836–67, 5 dílů v 10 sv.; v komisi A. K. K. 3 d. + 3 sv. 4. d.), tj. pozdější Dějiny národu českého, které psal autor na základě usnesení stavů z 1831 zpočátku německy a teprve od 1848 napřed česky a jejichž náklad hradil Stavovský domestikální fond. K nim se řadí také první český naučný slovník Malá encyklopedie nauk (1843–53, 11 sv.), vydávaný většinou P. J. Šafaříkem a přinášející v monograficky pojatých svazcích souhrn historického, přírodovědného a zdravotnědného poznání. V komisi firmy se prodávala i značná část produkce vydávané nákladem Českého muzea: Staročeská bibliotéka (1841–45, 5 sv.), Novočeská bibliotéka (1841–49, 13 sv.) aj. Zájem nakladatelství o šíření vědecké literatury prokazuje také vydání Grosse industrielle-merkantilische Enzyklopädie alles Wissenswürdigen und Interessanten aus dem Gebiete der gesamten Warenkunde und Warengeschichte (1843, red. F. L. Hübsch).

KNÍŽNICE: Bibliotéka zábavného čtení. Nový běh (1845–47, 8 sv.). ■ Z OSTATNÍ PRODUKCE: J. Dobrovský: Mährische Legende von Cyrill und Method (1826) + Entwurf zu einem allgemeinen Etymologikon der slavischen Sprachen (1833); S. K. Macháček: Böhmisches Chrestomatie für Deutsche (1830); F. Palacký: Literarische Reise nach Italien im Jahre 1837 zur Aufsuchung von Quellen der böhmischen und mährischen Geschichte (1838) + Der Mongolen Einfall im Jahre 1241 (1842) + Über Formelbücher zunächst in Bezug auf böhmische Geschichte (1842–47); P. J. Šafařík, F. Palacký: Die ältesten Denkmäher der böhmischen Sprache (1840); F. L. Čelakovský: Česká dobropísemnost, anebo Nejsnadnější způsob naučiti se dobře

česky psáti (1840); J. Jungmann: Beleuchtung der Streitfrage über die Orthographie, veranlasst durch Herrn J. Nejedlý's Widerlegung der sogenannten analogen orthographischen Neuerungen in der böhmischen Sprache (1842); J. V. Svoboda: Malý Čech a Němec... (1846) + Malý čtenář neb Čítanka pro malé dívky (1850); J. B. Malý: Příkladové české mluvy (1846) + Dějiny národu českého (1849); J. V. Frič: Kochan Ratiborský (1847); F. A. Brauner: O robotě a vykoupení se z roboty (1848); M. Prokop Lupáč z Hlaváčova: Historia o císaři Karlovi toho jména Čtvrtém, králi českém (1848, ed. V. Hanka); K. B. Štorch: Dějiny Německa a Francouzka (1849); R. Kühner: Mluvnice řecká (1852).

oh

Kronika sedmi mudrců

Konec 15. století

České zpracování středověkého cyklu rámcově uspořádaných povídkových próz.

Původně dílo orientální (patrně indické) provenience, které došlo v Evropě neobyčejného rozšíření hlavně v středověkém latinském zpracování, vzniklém koncem 12. stol. a později bohatě obměňovaném; frekventovaná středoevropská verze měla nejspíše původ v Čechách karlovské doby. Podle jména postavy císaře v jedné z lat. verzí je dílo označováno také Dolopathos. Do česky psané literatury pronikla skladba nejdříve ve zredukované podobě jako součást exemplové sbírky Gesta Romanorum. Jako celý cyklus se dochovala teprve v překladu, který byl pořízen podle lat. prvotisku asi z 1473 a vyšel tiskem u M. Bakaláře asi 1501. K. s. m. se stala oblíbenou součástí repertoáru lidové četby (v 16. stol. byla i zdramatizována) a tiskla se až do 19. stol. Jedna z povídek byla vydávána i jako samostatná knížka (*Kronika o Alexandrovi a Ludvíkovi*). V pozdějších vydáních byly původní rozprávky zaměňovány jinými, bližšími vkusu a citění lidového publika, zejm. na základě německých lidových knížek.

Rámec cyklu tvoří povídka o zlé císařovně, usilující o život nevlastního syna, vychovaného v cizině sedmi mudrci. Vychovatelé zápasí s císařovnou o princův život před císařem vyprávěním exemplárních příběhů, na něž císařovna podobně odpovídá, až ji nakonec princ usvědčí z hříšnosti a ze zlovolných úkladů.

EDICE: in Staročeská Gesta Romanorum (1895, ed. J. V. Novák); in Příběhy římské (1967, ed. F. Šimek); Kronika sedmi mudrců (1985, ed. J. Kolár). – Ukázka: in Historie utěšené a kratochvilné (1950, ed. B. Václavek). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 4 462–4 465; (samostatné vyd. závěrečné povídky:) Knihopis č. 4 435 až 4 437, 4 472, 4 474–4 481. ■ LITERATURA: V. B. Nebeský: Literatura lidu, ČČM 1847; M. Murko: Die Geschichte von den sieben Weisen bei den Slaven, Sitzungsberichte der hist.-phil. Classe der k. k. Akademie der Wissenschaften 122, Vídeň 1890; J. Máchal: O některých knížkách lidového čtení, Národopisný sborník československý 3, 1898; J. Veitz: Povaha povídek Gesta Romanorum, LF 1910; A. Hilka in: Historia septem sapientum (Heidelberg 1912–13); J. V. Šimák: Dva příspěvky knihopisné, ČČM 1916; B. Václavek in Historie utěšené a kratochvilné (1950); J. Kolár in Česká zábavná próza 16. století a tzv. knížky lidového čtení (1960); M. Šváb in sb. Příběhy římské (1967); A. Vidmanová: Středolatinická beletrie a Čechy, sb. Classica et mediaevalia Jaroslav Ludvíkovský octogenario oblata (1975); J. Kolár: Kronika sedmi mudrců a česká literatura, in Kronika sedmi mudrců (1985).

jk

Kronika trojanská

2. polovina 14. století

Středověké české prozaické zpracování antického okruhu báji o dobytí Tróje; první kniha vytištěná v českém jazyce.

České znění vzniklo v 2. pol. 14. stol. obratným přeložením nejrozšířenějšího středověkého zpracování látky od messinského soudce Quida z Columny (Historia destructionis Troiae, 1287). Tento lat. prozaický spis, opírající se o rozsáhlý franc. veršovaný román Benoîta de Sainte-More a o další prameny, rozšiřuje klasickou homérovskou látku o báje, které časově trójské válce předcházejí (o zlatém rounu, o prvním vyvrácení Tróje) a následují po ní (orestovský okruh), a zpracovává mytická vyprávění (v souladu se středověkými zvyklostmi) v podstatě jako rytířský román soustředěný k líčení válečných dějů a obsahující středověké reálie.

Česká verze došla podobně jako četné další překlady do národních jazyků velké obliby; skutečnost, že jenom dochovaných rukopisů je sedm, svědčí o bohatém rukopisném rozšíření. Počátkem 15. stol. byl pořízen nový překlad,

sledující předlohu doslovněji než starší tlumočení, dochoval se však jen ve zlomcích. Obliba literárně hodnotnějšího staršího překladu vedla k tištěnému vydání v samých počátcích knihtisku v Čechách (1468 nebo v 70. l. 15. stol.); toto vydání neustále poutá odbornou pozornost z hlediska historie českého knihtiskařství. V mladších úpravách bylo dílo několikrát vydáno za obrození.

KNIŽNĚ: Kronika trojanská (asi 1468, prvotisk). ■ EDICE: K. t. (1790, M. V. Kramerius; 1918, napodobení prvotisku; 1950, ed. J. Daňhelka; 1968, faksimile prvotisku). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 7, 8, 2 805, 2 806; A. Vidmanová in Rukopisné dochování K. t., LF 1962. ■ LITERATURA: V. Hanka: Prvotisk český a prvotisk polský, ČČM 1840; J. a H. Jirečkové: Překladové čes. K. t., in Rozpravy z oboru historie, filologie a literatury 1 (Víděň 1860); H. Dünger in: Die Sage vom Trojanischen Kriege in den Bearbeitungen des Mittelalters und ihre antiken Quellen (Lipsko 1869); J. Perwolf: Klasobraní po rukopisích, LF 1880; E. Urbánková: K počátkům čes. knihtisku, Věstník KČSN 1952; J. Daňhelka: K první čes. tištěné knize, sb. Dar přátelství (1955); I. Hlaváček: Nejstarší rukopis K. t., LF 1961; A. Vidmanová: Rukopisné dochování K. t., LF 1962 + Národní hrdost. Hanka a první česká tištěná kniha, Dějiny a současnost 1967, č. 2; F. Horák: Ještě k prvnímu čes. tisku, Dějiny a současnost 1967, č. 8; M. Kopecký: Předčasné jubileum?, Universitas 1, 1968, č. 3 + Trojanská kronika a její literární hodnoty, sb. Z kralické tvrže 2, 1968; L. Krbec: K. t., Typografie 1968; E. Urbánková: Nejstarší prvotisky českého původu, sb. Knihotisk a kniha v českých zemích od husitství do Bílé hory (1970); P. Kneidl: K. t. a nejstarší prvotisky vytištěné v Čechách, sb. Strahovská knihovna 11, 1976 + Prvenství K. t., Typografia 1976; A. Vidmanová: Adaptace antických látek v počátcích čes. prózy, sb. Antika a česká kultura (1978); E. Petrů: ref. sb. Z kralické tvrže 8, 1975–1976 a 9, 1977, LF 1979, s. 61; K. Hádek: Explicit Trojanské kroniky jako příspěvek k významu slova počtenie, LF 1980, č. 2.

jk

Kronika zbraslavská

1. třetina 14. století

Latinsky psaná kronika o době posledních Přemyslovců a prvních desetiletích lucemburské vlády.

Latinsky Chronicon Aulae Regiae. – Základ díla vznikl 1305 až 1314 prací zbraslavského

cisterciáckého mnicha a dočasně i opata Oty, rodáka z Duryňska († 1314), jako oslavný, legendicky pojatý životopis zakladatele kláštera (zal. 1292) krále Václava II. a v jeho rámci i počátků klášterní historie; vyprávění je však dovedeno jen do 1294 (kap. 51). V díle pokračoval významný člen zbraslavského konventu Petr Žitavský (* asi mezi 1260–1270, † asi 1339), původem zřejmě Němec splynuvší s českým prostředím, už jako kaplan zbraslavského opata Konráda vzdělaný účastník diplomatických poselství a politik, prosazující kandidaturu Jana Lucemburského na český trůn, od 1316 opat Zbraslavského kláštera, diplomat blízký královskému dvoru a rozhodný straník královny Elišky Přemyslovny. Petr rozšířil autorský záměr na kronikářské zachycení historie celého království s panovnickým rodem jako ohniskem zájmu. V tom smyslu rozšířil i část Otovu a vytvořil kroniku zachycující léta 1278–1338 ve třech knihách velmi rozdílného rozsahu: 1. kniha (1278–1316, 130 kap.) je víc než třikrát obsáhlejší než 2. kniha (1317–1333, 34 kap.) a ta opět převyšuje rozsah 3. části (1333–1338, 15 kap.). Protože Petr Žitavský byl přímým svědkem mnoha popisovaných dějů (např. už korunovace Václava II. 1297) hlavně jako politik, diplomat a představitel jednoho z nejpřednějších klášterů v zemi, je jeho kronika prvořadým historickým pramenem; její pramenná hodnota s pokračujícími léty historické látky stoupá, neboť autor si dovedl získat podrobné a důvěryhodné informace i o dějích, jichž sám nebyl účasten, a vložil do díla řadu dokumentů.

K. z. je dílem zkušeného literáta; napsal i *Liber secretorum Aulae Regiae* (Kniha tajemství zbraslavských), dochovala se veršovaná *Formula domini Petri abbatis Aulae Regiae composita ad aedificationem fratris et monachi devoti* (Pravidlo pana Petra, opata zbraslavského, složené k poučení zbožného bratra a mnicha) a dvě knihy latinských kázání. Zřetelem k umělecké koncepci výkladu se K. z. hlásí k dědictví Kosmovy kroniky, kterou autor znal, vyniká schopností evokovat barvitě děje, je pro ni příznačné užívání apoštof, aforistických sentencí, básnických přirovnání, zvukových efektů (aliterace) aj., i protkávání prozaického textu veršovanými úseky (leoninské hexametry); celé dílo obsahuje na 4000 veršů. Právě v umělecké výbavě díla se projevuje autorovo rozsáhlé vzdělání. Jako vyprávěcí historický pramen i jako literárně umělecké dílo náleží Kronika zbraslavská k nej-

přednějším památkám latinského písemnictví v Čechách za vrcholného feudalismu. Stala se důležitým východiskem dalších kronikářů 14. století.

EDICE: in *Rerum Bohemicarum antiqui scriptores aliquot...* (1602, ed. M. Freher, jen 2. kniha); in *Monumenta historica Bohemiae* 5 (1784, ed. G. Dobner); in *Fontes rerum Austriacarum* 8 (1875, ed. J. Loserth); in *Fontes rerum Bohemicarum* 4 (1884, ed. J. Emler). – *Překlady*: K. z. (1905, přel. J. V. Novák, s komentáři V. Novotného; 1952, přel. F. Heřmanský, s komentáři Z. Fialy a F. Heřmanského; 1975, přel. F. Heřmanský, s komentáři Z. Fialy). ■

LITERATURA: F. Palacký in: *Würdigung der alten böhmischen Geschichtsschreiber* (1830); J. Loserth: *Die Königsaller Geschichtsquellen. Kritische Untersuchungen über die Entstehung des Chronicon Aulae regiae*, *Archiv für österreichische Geschichte* 51, 1873 + *Die geistlichen Schriften Peters von Zittau, Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe der k. k. Akademie der Wissenschaften* 98, Wien 1881; A. Seibt: *Studien zu den Königsaller Geschichtsquellen*, *Prager Studien* 2, 1898; V. Novotný: ref. o studii A. Seibta, *ČCH* 1901 + in K. z. (1905); J. Šusta in *Dvě knihy českých dějin* (1917, 1919); M. Burian: *Der Ursprung der Iglauer Handschrift der Chronik Aulae regiae*, *Igel-Land* 1929; A. Pražák: *Peter von Zittau als Dichter*, *Slavische Rundschau* 1938; Z. Fiala in K. z. (1952 a 1975); E. Petrů: *Der literarische Wert des Chronicon Aulae regiae*, *Zeitschrift für Slavistik* 1962; F. Kutnar in *Přehledné dějiny českého dějepísectví* 1 (1973); viz též EDICE.

jk

Kronika žďarská viz in Jindřich Řezbář

František Kropáč

* 28. 3. 1898 *Krásno nad Bečvou* (Valašské Meziříčí-K.)

† 9. 8. 1966 *Praha*

Lyrik tragických pocitů a spiritualistických meditací, prozaik znepokojený fyzickou i mravní bídou velkoměstské periferie.

Po absolvování gymnázia ve Val. Meziříčí (mat. 1917) studoval právnickou fakultu UK v Praze (doktorát 1922). 1922–26 působil jako konceptní úředník zemského úřadu v Praze, 1926–32 v Aši a v Kladně u okresního úřadu, 1933–40

na zemském úřadě a na min. vnitra v Praze. Jako aktivní účastník domácího odboje prožil za okupace téměř pět let v nacistických věznicích (Pankrác, Drážďany, Golnow, Waldheim). Od 1945 působil ve funkci ministerského rady na min. vnitra, 1948 byl penzionován.

Ústředním tématem K. próz je bída velkoměstské periferie. Ovlivněn postupně tvárnými metodami unanimismu (*Bláznivý měsíc*) i expresionismu (*Propast*, *Posedlí*), sleduje toto prostředí se silným mravním znepokojením, ale i s určitou mírou fatalismu. Jeho romány nemají vesměs pevnější stavbu; představují tříš leckdy dobře odpozorovaných epizod, které jsou často traktovány s drsným naturalismem, jindy napak s náladovým lyrismem. V próze *Zločin v Lidicích* se autor pokusil formou literatury faktu zachytit tragické osudy této vesnice. Umělecky významnější je K. poezie. První sbírky *Stín, jenž zapomíná* a *Smrtihlav* reflektují pocity tichého smutku a životního osamění. Snaha oprostit se od úzkostných a skeptických nálad, proniknout hlouběji k záhadě života a zbavit se utkvělých představ všudypřítomné smrti je patrná z melodických, formálně vyspělých veršů ve sbírkách *Vděčnost* a *Bílý květ*. Životní vyrovnanost a jistotu nalézá básník ve vlastním uzavřeném světě a jeho vize nabývají stále silněji náboženského obsahu. Širší záběr získává K. poezie koncem 30. let. Trvalý spor iracionálního se skutečným se dočasně řeší příklonem k reálnému životu. Citový prožitek ohrožení domoviny způsobuje, že dosavadní meditace ustupují konkrétním představám, vzpomínce na dětství a domov. Jednotící ideu sbírek *Pohoří na severu* a *Studně pod hvězdami* tvoří láska k rodné zemi, k mateřštině, ale také k Bohu, která autora sblíží s katolickými básníky (z jejich veršů uspořádal 1939 sborník *Země krásná*). Motivicky příbuzné sbírky *Vězeň drážďanský* a *Hlas v žaláři*, napsané ve vězení, tlumočí pocity hrůzy, plachého stesku, ale i naděje, čerpané z důvěry ve vyšší spravedlnost a v neporušitelný zákon dobra a lásky.

PSEUDONYM, ŠIFRA: Jonaa Zrén (Čas. středoškolského studentstva); F. Kr. (Lumír). ■ PŘÍSPĚV-KY in: *Cesta* (od 1922); *Časopis středoškolského studentstva* (1917); *Čes. dělník* (1940); *Čes. svět* (1927 až 1928); *Čin* (1934); *Host* (1923–24); *Kolo* (1938 až 1939); *Lid. noviny* (od 1922); *Lit. noviny* (1937–38); *Lit. rozhledy* (od 1930); *Lumír* (od 1929); *Nár. osvobození* (od 1924); *Nár. práce* (1927); *Niva* (přil. Nového lidu, Brno, od 1922); *Panoráma* (1928); *Právo lidu*

Petr Kropáček

* 14. 7. 1889 *Praha*† 10. 9. 1931 *Praha*

Dramatik, autor satiricky a parodicky zaměřených veseloher; architekt a divadelní režisér.

Syn plynovodního instalatéra. Studoval v Praze na reálce a 1908–13 na české technice pozemní stavitelství. Patřil k vůdčím osobnostem reformních snah v českém divadelnictví před první svět. válkou. Jako režisér (pseud. Pavel Neri) a scénograf působil v amatérském souboru při dramatickém odboru spolku Akademikové vinohradští (1910), v Lyrickém divadle (1911) a v Divadle Umění (1912–14). Byl společníkem architektů J. Gočára a P. Janáka v Pražských uměleckých dílnách (za války tento podnik řídil), kde podle jeho návrhů vzniklo několikere zařízení interiérů. Po neúspěšném pokusu o usazení v Argentině projektoval v druhé pol. 20. let řadu škol, veřejných i obytných budov, hlásících se stylem k architektonickému purismu; podle K. návrhu byl upraven interiér Komorního divadla v Praze.

Vedle cestopisných fejetonů psal K. dramata. Ve hře *Stavba* se pokusil o spojení satirického pohledu na nešvary při stavebním podnikání (zneužívání peněz ze sociálních fondů) s problematikou morálky a odpovědnosti tvůrce, v komedii *Mystifikace* o veseloherní žánr parodující módu literárních a filmových kýčů ze společenské periferie. Dařily se mu drobné žánrové scénky a charakteristické figurky, celková stavba jeho her však trpěla vykonstruovaností a nedostatečným dramatickým spádem. Další satira na soudobý politický život *Člověk všemi mastmi mazaný* zůstala v rukopise.

PSEUDONYM: Pavel Neri. ■ PŘÍSPĚVKY in: Lid. noviny (1928); Nár. a Stavovské divadlo (1927); Nár. osvobození (1927); Rozpravy Aventina (1927–28). ■ KNIŽNĚ. *Hra*: Stavba (1927, i prem.). ■ SCÉNIC-KY. *Hra*: Mystifikace (1928). ■

LITERATURA: ● ref. Stavba: B (E. Bass), LidN 21. 12. 1927; -FR- (J. Frejka), NO 21. 12. 1927; M. M. (Majerová), RP 21. 12. 1927; E. Konrád, Cesta 10, 1927/28, s. 214; Z. Hásková, Lumír 54, 1927/28, s. 558; O. Š. M. (Štorch-Marien), RA 3, 1927/28, s. 100; Č. (V. Červinka), Zvon 28, 1927/28 ●; ● ref. Mystifikace: M. M. (Majerová), RP 26. 6. 1928; If. (I. J. Fischerová), NO 27. 6. 1928; E. Konrád, Cesta 10, 1927/28, s. 682; Č. (V. Červinka), Zvon 28, 1927/28 ●; ● nekrology: B. (E. Bass), LidN 11. 9. 1931; an., PL

(od 1931); Ranní noviny (od 1934); Rozhledy po literatuře a umění (1934); Rozmach (1926); Rozpravy Aventina (1929–30); Rudé právo (od 1923); Sever a východ (1925); Tribuna (1926); Venkov (od 1926). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Bláznivý měsíc (R 1927); Propast (R 1927); Stín, jenž zapomíná (BB 1927); Peklo milosti (R 1928); Posedlí (R 1928); Smrtihlav (BB 1932); Vděčnost (BB 1934); Bílý květ (BB 1936); Pohorí na severu (BB 1938); Zlé znamení (R 1938); Studně pod hvězdami (BB 1940); Hlas v žaláři (BB 1946); Vězeň dráždanský (B 1946); Zločin v Lidicích (P 1946). – *Ostatní práce*: Perzekuce českého studentstva za okupace (1945, s V. Loudou). ■ REDIGOVAL *knižnici*: Dokumenty doby (sbírka publikací o utrpení českého a slovenského národa v boji za svobodu, 1945–46, s J. Bartíkem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Země krásná (sborník poezie z r. 1939; 1940).

LITERATURA: ● ref. Bláznivý měsíc: A. N. (Novák), LidN 2. 2. 1927; F. Götz, NO 9. 2. 1927; A. C. Nor, Host 6, 1926/27, s. 166; P. F. (Fraenkl), RA 2, 1926/27, s. 167 ●; ● ref. Propast: P. Fraenkl, Host 7, 1927/28, s. 257; J. B. Čapek, Lit. svět 1, 1927/28, č. 9; B. Jedlička, Nové Čechy 11, 1927/28, s. 282; F. Götz, NO 15. 1. 1928; A. N. (Novák), LidN 27. 5. 1928; K. J. (Juda), Čes. revue 21, 1928/29, s. 181; K. H. (Hikl), Naše doba 36, 1928/29, s. 374 ●; ● ref. Stín, jenž zapomíná: A. C. Nor, Host 7, 1927/28, s. 87; J. V. Sedlák, Lit. svět 1, 1927/28, č. 9; K. Š. (Štorch), RA 4, 1928/29, s. 115 ●; ● ref. Posedlí: E. Hostovský, Host 8, 1928/29, s. 95; K. Š. (Štorch), RA 4, 1928/29, s. 244 ●; ● ref. Peklo milosti: A. N. (Novák), LidN 20. 4. 1929; AMP (A. M. Piša), PL 4. 8. 1929; K. Š. (Štorch), RA 5, 1929/30, s. 240 ●; ● ref. Smrtihlav: J. Knap, Venkov 29. 5. 1932; V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 58, 1931/32, s. 527; amp (A. M. Piša), PL 18. 8. 1932; J. B. Č. (Čapek), Čin 4, 1932/33, s. 159 ●; ● ref. Vděčnost: G. (F. Götz), NO 18. 11. 1934; A. N. (Novák), LidN 10. 12. 1934; V. Knapp, LitN 7, 1934/35, č. 9; V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 61, 1934/35, s. 328 ●; ● ref. Bílý květ: V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 62, 1935/36, s. 348; A. Černík, Čin 1936, s. 263; d, LUK 1936, s. 127 ●; ● ref. Pohorí na severu: V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 64, 1937/38, s. 504; J. P. (Pilař), Čteme 1, 1938/39, s. 39 ●; ● ref. Zlé znamení: AMP (A. M. Piša), PL 15. 10. 1938; B. Slavík, LidN 5. 12. 1938; X-S., LitN 11, 1938/39, č. 3; K. Sezima, Lumír 65, 1938/39, s. 157 ●; ● ref. Studně pod hvězdami: F. Götz, Čteme 2, 1939/40, s. 242; B. Slavík, LidN 17. 6. 1940 ●; ● ref. Vězeň dráždanský: G. (F. Götz), NO 19. 6. 1946; AMP (A. M. Piša), Práce 25. 9. 1946; jj (J. Janů), Svob. noviny 15. 10. 1946; V. Stupka, Kolo 11, 1946/47, s. 86 ●; ● ref. Hlas v žaláři: bs (B. Slavík), LD 13. 12. 1946; A. M. Piša, Kytice 1947, s. 82 ●; G. (F. Götz): ref. Zločin v Lidicích, NO 1. 3. 1947; an.: Listy z hlubin (k nedožitým sedmdesátinám), Lit. listy 1968, č. 5; J. Nečas: Básník čistého srdce, Valašsko 1968.

mu

Kropáček

11. 9. 1931; an., Lit. rozhledy 15, 1930/31, s. 377 ●;
M. Rutte: P. K., sb. Nové české divadlo 1930–32
(1932).

bd

Václav Kropáček

* 25. 12. 1841 *Rakovník*
† 8. 6. 1864 *Rakovník*

Předčasně zemřelý lyrik romantického světobolu, elegické historické poezie a mužných vlasteneckých veršů.

Otec byl nájemcem hostince a později obchodníkem s obilím. K. studoval od 1852 na reálce v Rakovníku a od 1859 chemii na pražské technice. Krátce po dokončení studií zemřel na tzv. rychlé souchotiny (v literatuře i na náhrobku mylné datum 8. 7.).

K. zanechal jen několik básní, z menší části otisknutých v časopisech, z větší posmrtně řazených básníkovými přáteli 1869 do Almanachu českého studentstva. Jejich námětem je život přírody, milostný cit a minulý i přítomný osud vlasti. K. se v nich jeví jako pokračovatel máchovské romantické tradice na rozhraní mezi májovskou a ruchovskou generací. Jeho melodická reflexivní a intimní lyrika shledává v paralelách mezi přírodou a lidským životem protiklad stále se obnovující a proměňující přírody a nevyhnutelného zániku jedince. I ve své vlastenecké poezii se K. projevil jako elegik národní minulosti, vyvozující však z pobělohorské porážky verše vzdorné naděje pro přítomnost i blízkou budoucnost.

PSEUDONYM: Václav z Hlavačova (Hvězda). ■ PŘÍSPĚVKY in: Hvězda (Olomouc, 1864); Lumír (1862); Otavan (Písek, 1863); – posmrtně: Almanach českého studentstva (1869). ■ KNIŽNĚ. *Překlad*: J. Osiecki: Žofie Kossakovská (1863). ■

LITERATURA: J. Koniček: Zapomenutý básník V. K. (1930). ■ ● nekrology: an., NL 11. 6. 1864; an., Hlas 13. 6. 1864 ●; -p-: Almanach českého studentstva, Světozor 1869, s. 183; K. Sedláček: V. K., Naše kniha 1931, s. 186; M. Hýsek in Ztrhané struny zvuk (1940).

zp

František Karel Krouský

* 9. 3. 1823 *Zámostí* (Písková Lhota-Z.) u Mladé Boleslavi
† 2. 10. 1909 *Nové Benátky* (B. nad Jizerou)

Prozaik, autor historické beletrie a memoárů.

Psán i František Krouský. – Působením staršího bratra, u něhož se vyučil mlynářem, a spisovatele K. Vinařického, faráře v blízké Kováni, se národně uvědomil. Byl hospodským v Sovínkách, později mlynářem v Krnsku. Kolem 1848 se účastnil politického ruchu a začal se stýkat s K. Havlíčkem. V květnu 1849 byl zvolen do deputace 160 obcí Mladoboleslavska a Mělnicka, která šla žádat císaře o dodržení ústavních slibů. Pro radikalismus a účast v národních akcích byl od 1851 skoro tři roky ve vyšetřovací vazbě u vojenského soudu na Hradčanech, po propuštění žil pod policejním dozorem. Později byl majitelem kavárny v Praze, ale pro styky s E. Arnoldem byl z města vypovězen. 1859 marně hledal existenci v Uhrách; přes Slovensko se vrátil do Prahy, kde pak pracoval jako typograf v redakci Času. 1863 se zúčastnil povstání v Polsku, po návratu do Čech byl zaměstnán v redakci Hlasu, pak v redakci Nár. listů až do jejich zastavení 1868 (jako přechodný odpovědný redaktor byl opět vězněn). Od 1870 působil jako fotograf v Nových Benátkách. Byl strýcem cestovatele J. Kořenského.

Jádrem literární tvorby K. je historická beletrie, psaná bez zjevnějších uměleckých cílů. Roman s látkou z 15. století *Bratři z kalichu* měl v politické situaci 60. let 19. století připomenout historická fakta z husitských bojů; nesnažil se je těsněji spojit s vlastní dějovou linií (konflikt milenecké dvojice se šlechticem z Pojizeří) v náznorný a emotivní obraz doby. Próza *Usmířenec*, líčící konec polského protiruského povstání 1863 a pozdější pronásledování jeho účastníků, ústí v závěrečnou tezi o smířím poslání českého národa v konfliktu dvou slovanských národů. K. je též autorem vzpomínek na politický život 50. a 60. let 19. století (*Doba přerodu*).

PŘÍSPĚVKY in: Boleslavan; Čas (red. A. Krása); Hlas (1863–65); Lípa slovanská, pokr. Noviny Lípy slovanské (1848–50); Mladoboleslavan; Mlynář; Nár. listy (1866–68); Nár. noviny (1849); Pražský večerní list; Svoboda (red. J. Barák; 1873 memoáry Vojanský soud v Praze 1849, Pod policejním dohledem). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Bratři z kalichu (R 1866);

Usmířenec (P 1880); Doba přerodu (memoáry, 1904); – posmrtně: Ta mlynářská chasa, ta se dobře nese (PP 1915). ■

LITERATURA: K. (R. J. Kronbauer): Poslední žijící člen redakce bývalého Hlasu, Máj 3, 1904/05, s. 367; J. B.: ref. Doba přerodu, Osvěta 1905, s. 368; an.: nekrolog, Čes. svět 6, 1909/10, s. 6; an.: F. K., Boleslavan 1932, s. 3.

dh

Jan Krouský

* 14. 2. 1814 *Katusice* u Mladé Boleslavi

† 4. 10. 1876 *Katusice*

Vlastenecký rolník, mecenáš a podporovatel literárních snah, autor vzdělávacích článků a drobných literárních a hudebních pokusů.

Psal se i Jan N. Krouský. – Syn rolníka a rychtáře v Katusicích. Základní vzdělání získal v rodišti, 1827–29 byl žákem klášterní školy v Bělé pod Bezdězem, kde se věnoval i literatuře a hudbě. Po návratu domů hospodařil na rodinném statku. Sprátil se se spisovatelem K. Vinařickým, farářem v blízké Kováni, který na něj měl silný vliv (a s jehož sestrou se 1843 oženil) a s dalšími vzdělanci z okolí (S. K. Macháček, A. Marek, F. Šír, F. Vetešník). 1839 se přihlásil za člena Matice české a Muzea Království českého, seznámil se s dalšími obrozeneckými spisovateli, především s J. J. Čejkou a V. B. Nebeským, dále J. E. Purkynem, P. Chocholouškem, P. J. Šafaříkem aj. Jako úspěšný hospodář se K. snažil předávat své zkušenosti českým zemědělcům pomocí různých časopisů; své čtenáře se pokoušel uvědomovat i politicky. Činně se účastnil událostí revolučního roku 1848, kdy byl zvolen do zemského sněmu, v 50. letech se věnoval především samosprávným otázkám rodné obce; 1861 byl zde znovu zvolen do zemského sněmu, 1864 se stal starostou Katusic, 1865 byl po dvakrát zvolen okresním starostou, ale nebyl ve své funkci potvrzen. Patřil k hlavním organizátorům mohutných táborů lidu pod Bezdězem 1868 a 1870. Ke konci života se zabýval většinou hospodářským podnikáním.

Vlastní literární tvorba K. je minimální; největší počet jeho veršů zůstal zachován v zápisníku z 1840–43. Složil též nápěvy k několika básním V. Hanky, J. K. Chmelenského, S. K. Macháčka, V. J. Picka, které se však neprosadi-

ly. Hlavní význam pro českou literaturu měla K. materiální pomoc českým spisovatelům. Podporoval J. Frantu Šumavského při vydávání českoněmeckého slovníku, J. K. Tyla při vydávání jeho spisů (za to mu Tyl dedikoval upravený překlad povídky švýcarského autora J. Gotthelfa), finančně pomáhal P. Chocholouškovi a dokonce i J. Palárikovi, jemuž doporučoval založení Matice slovenské. Pro literární historii nejdůležitější byla pomoc bratru K. H. Máchý při jeho pokusu o vydávání Máchova díla 1843, jež skončilo velkou finanční ztrátou; K. ji patrně pomáhal uhradit a snad zástavou přijal některé Máchovy rukopisy, mezi nimi i úplný rukopis Máje, jež 1916 v knihovně K. dědiců objevil prof. J. Šafránek a který je dodnes v majetku K. rodiny.

ŠIFRY: J. K., J. N. K. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. včela (1845); Květy (1841, 1848); Posel z Prahy (od 1859); Pražské noviny (1846); Vlastimil (1840). ■ KNIŽNĚ (posmrtně): Pojednání hospodářského spolku mlado-boleslavského (1957). ■ KORESPONDENCE: Dopisování J. K. a jeho přátel (různým adresátům z 1840–76; 1932, ed. J. V. Šimák). ■

LITERATURA: J. Šafránek: Život a působení J. K. (1878). ■ J. L. T. (Turnovský): J. K., rolník český, Pokrok 29. 8. 1878; F. Český: V. B. Nebeský, Osvěta 1883; J. Šafránek: Český rolník v družině spisovatelské (s ukázkami ze vzáj. korespondence s přáteli), Osvěta 1919; J. Borotínský (J. Zyka B.): Paměti J. K. Tyla, Venkov 11. 7. 1926 + Český rolník v družině spisovatelské, Venkov 1. 8. 1926; J. V. Šimák: Příspěvek k historii J. K. Tyla, ČČM 1931 + in Dopisování J. K. a jeho přátel (1932); J. L. Oliva: Pilíře doby obrozenecké, Děln. osvěta 1940.

vf

Josef Theodor Krov

* 19. 12. 1797 *Strašecí* (Nové Strašecí)

† 1. 3. 1859 *Draguignan* (Francie)

Zpěvák a hudební skladatel, autor textu a hudby revoluční písně Těšme se sladkou nadějí, která byla v 19. století „druhou českou hymnou“.

Vl. jm. Josef Tomáš Krob; příjmení změnil na Krov 1823 (první veřejné pěvecké vystoupení), jména Theodor začal užívat asi za pobytu v Holandsku; v Anglii se psal J. T. Kroff. – Syn měšťana, do 11 let chodil do farní školy v rodišti a učil se zpěvu a hře na housle. Jako zpěvák fundatista přišel do Prahy, od 1814 byl vokalis-